

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

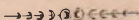
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Shyng

Bidrag

til

Kolding lærde Skoles Historie.

Indbydelseskrift

til

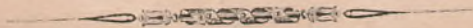
Indvielsen af Skolens nye Bygning

den 23de October 1845,

af

Mag. C. F. Ingerslev,

Skolens Rector.

Kjøbenhavn.

Trykt hos J. D. Qvist, Bog- og Kødtrykker,
Bastuestræde Nr. 124.

1. Om Kolding lærde Skoles Bygninger, Alidler og ydre Forhold i ældre og nyere Tid.

A. Naar Kolding lærde Skole er bleven stiftet, har jeg ikke fundet angivet med Bestemthed ¹⁾: efter Pontoppidans Danske Atlas T. V S. 900 stiftedes den af Kong Christian den Tredie strax efter Reformationens Indførelse. Denne Konge skal (Pontopp. a. St.) 1542 have skjænket Kongetienden af Almind Sogn til Rectors Løn og Underholdning; men denne Angivelse berøer uidentviul paa en Forveksling, eftersom Almind Tiende hverken nu tilhører Skolen eller nævnes i den Fortegnelse paa Rectors Indkomster i Maret 1724, som findes i en til Skolens Archiv hørende saakaldet „Skolebog“, forfattet af Skolens daværende (1723—1726) Rector, den fortjente Litterator N. Thura. Skolen synes i ethvert Tilfælde først 1552 at være traadt i Virksomhed: i dette Mar siges nemlig den første Rector (Jonas Goldingenskjöld) at have tiltraadt sit Embede, og da først opførtes

¹⁾ Maaskee har ved det i Maret 1288 stiftede Franciskanerkloster, som fandtes her i Byen, været en Kloster-skole: men derom vides Intet med Visshed. Da Munkene 1529 fordroves fra Klosteret, blev dette formodentligen deels solgt til Forskjellige, deels nedbrudt. See Daugaard Om de Danske Kloster i Middelsalderen S. 433 f.

Skolebygningen¹⁾, paa den sydvestlige Side af Kirkegaarden (paa det samme Sted, hvor den sidste, nyligen nedrevne Skolebygning stod). Kong Christian den Tredies Dronning Dorothea lod nemlig i dette Aar for Skolen opføre en grundmuret Bygning, under Tilsyn af Borgemeister Søren Paludan og Amtsskriver Søren Schriver. Til Minde om denne kongelige Gavnildhed blev i Skolens Muur tæt ved Døren indsat en Steen, paa hvilken nedenstaaende Latinske Vers vare indhugne med forgyldte Bogstaver: Stenen skal tidligen være i Krigstid bortkommen, men Indskriften formodes af A. Thura at have været den samme, som siden stod paa det Sted i Muren, hvor for hiin Steen havde stået, saaledes lydende:

Dorotheæ impensis Domus hæc exstructa renidet,
 Quæ Danum coniux Regia Regis erat.
 Illius æternum florebit nomen in orbe:
 Quod Musas largâ foverit Ipsa manu.

Samme Dronning Dorothea synes ikke at have ladet det blive ved Bygningens Opførelse, men fremdeles at have interesseret sig for Skolens Fremgang og Væ. Et Brevis herpaa er en i Skolens Archiv opbevaret Skrivelse (dateret Koldinghøi 1554) fra hende til Superintendenten i Ribe Mester Hans Tausen, hvori hun paalægger ham at sørge for, „at Skolemesteren i Kolding, som er en Dranker, bliver affat og en Anden i hans Sted beskicket (see Bilag Nr. 1)“. Maaſke havde hun ogsaa ikke liden Deel i den Gavnildhed, med hvilken hendes kongelige Gemal Christian den Tredie

¹⁾ I Hoffmans Fundatser T. V S. 685 siges Bygningen at være befestet 1566: men denne Angivelse, hvis Rilde er mig ubekjendt, er upaatvivleligen urigtig.

fremdeles antog sig denne Skole. Han gav 1552¹⁾ Hærsløv Kongetiende til „Skolemesterens“²⁾ Lon, og 1558 skænkede han³⁾ 1 „Pund“ Korn af Hjarup Sogns Kongetiende til den overste Vocat (ældste Hører) i Kolding Skole. Kong Frederik den Anden skænkede (Koldinghuus, 31 Mai 1572) Kongetienden af Randbøll Sogn til de to overste Hørere, og siden⁴⁾ gav han 250 Rdlr. aarlig, af Slottets Kasse at betale til 12 „Skolepersoner“, dels Rector og Lærere, dels Disciple. Disse „Kostpenge“ forhejedes af Kong Frederik den Tredie⁵⁾ til 312 Rdlr.⁶⁾ aarlig.

I Mæret 1711 opholdt Hoffet sig, formedelst den da i Hovedstaden graasferende Pest, temmelig længe paa Koldinghuus. Denne Hoffets Nærværelse gav baade Anledning til, at Dronning Lovisa uddeelte „til Lærerne og Disciplene i Skolen saavel som til de Fattige i Hospitalet“ en anseelig Sum Penge, og har formodentligen ogsaa foranlediget Prindsesse Sophia Hedevig til at lade i den overste Klasse opsette et giirligt Katheder samt hele Skolen forsyne med nye Borde, Bænke og Kathedre. Til Minde herom blev over hiint Katheder sat en Table med følgende Indskrift i forgyldte Bogstaver:

-
- 1) Diplomet, skrevet paa Pergament og dat. Ddense Gaard, Søndagen efter St. Viti og Modesti Dag 1552, gjemmes i Skolens Archiv, men er halv forraadnet.
 - 2) Benævnelsen „Rector“ forekommer først senere.
 - 3) Diplomet, skrevet paa Pergament, dat. Koldinghuus, St. Lucies Dag 1558, findes i Skolens Archiv, og er aftrykt blandt Bilagene Nr. II.
 - 4) Fundatsen, dat. Koldinghuus, 22 Juli 1580, gjemmes i Skolens Archiv, hvor desuden findes en Copie af samme. See Bilag Nr. III.
 - 5) Gavebrevet er dateret Kjøbenhavn 20 Mai 1664 og findes i Skolens Archiv. See Bilag Nr. IV.
 - 6) Denne Sum indbetales nu fra Finantserne i den almindelige Skolefond med 312 Rbdlr.

Summa æternumque
 Memorabili munificentia
 Sereniss. ac Clementiss. Dan. Norv.
 Vand. Goth. ete Principis ac veræ Palladis,
SOPHILÆ HEDEVIGÆ
 Novis Mensulis, Cathedris ac Subselliis
 ita illustrata Splendet
 Regia Scola Coldingensis
 Anno MDCCXII.

Den i Mæret 1552 opførte Skolebygning leed under Krigen i det 17de Aarhundrede betydeligen ved de fjendtlige Tropper, men blev tvende Gange paa Kirkens Betsotning opbygget og istandsat. I Mæret 1725 var den i den Grad brestfærdig, at man ikke længere turde opholde sig i den, men Lærerne maatte undervise hjemme hver i sin Bolig: hvortil af N. Thura (a. St.) nævnes som Marsag, at den var opført paa en fugtig og sumpig Plads¹⁾, og at Kirken for medelst egen Uformuenhed ikke længere kunde holde den vedlige. I Skolens Archiv gjemmes endel Skrivelser fra Byens Borgemeister, Jens Riis, som i denne Sag udviste en særdeles Nidkjærlighed, saavel som fra Sognepræsten og Andre, angaaende Skolebygningens faldefærdige Tilstand og Nødvendigheden af dens Gjenopbyggelse. Endeligen befalede i Mæret 1728 Biskoppen L. Thura (Fader til den nysnævnte Rector N. Thura), at den gamle Bygning, som nu i 3 Aar havde

¹⁾ Jordbunden paa det Sted, hvor den ældre Skolebygning stod og hvor en Deel af den nye staaer, er vistnok noget fugtig og lavtliggende: men den bestaaer dog af fast Leer under et ikke dybt Lag Muld, og Marsagen, hvorfor den ældre Bygning forfaldt, har vel allsaa været den, at en ordentlig Grund ikke er bleven lagt under samme.

staact forladt, skulde nedbrydes¹⁾ og en ny opføres. Hertil havde man imidlertid ingen Pengemidler, men begyndte Værket, som det hedder, i Tillid til Guds Forsyn og Hans Majestæts Naade. Den sidste Forhaabning slog imidlertid feil: thi der sees ikke af det Offentlige at være givet nogensomhelst Understøttelse til Omkostningernes Dækning. Magistraten og Sognepræsten havde andraget paa, at den kongelige Kasse vilde udbetale i dette Niemeed 600 Rdlr. Transportkat, hvilke Kolding By havde forstrakt imod Tilfagn, at de siden skulde refunderes. Af dem, hvem denne Refusion tilkom, havde nemlig Adskillige tilbudt at skjænke deres Andeel til Skolens Opbyggelse, Andre vare døde eller bortflyttede, og kun nogle Faa gjorde Fordring paa den dem tilkommende Andeel; hvorimod der androges paa, at denne skulde af den kongelige Kasse udbetales ikke til dem, men til Skolen. Dette saavel som lignende Andragender til Kongen om den samme Gjensstand blev ikke behøret, og ligesaalidet har det Bouskrift paa Verds frugtet, som daværende Biskop L. Thura synes²⁾ i Skolens Navn at have indsendt til Dromingen, og hvori anholdes om Understøttelse til at afbetale den Gjæld, hvori Skolen ved dette Bygningssarbejde var kommen. Kirken maatte da af Ribe Stifts Enkekasse laane 500 Rdlr., for hvilke Endeel af Kirken's Eiendomme bleve pantsatte, og som siden efterhaanden bleve tilbagebetalte; tvende Privatmand kom den til Hjælp med en Gave af resp. 103 Rdlr. 3 Mk. og 50 Rdlr., foruden hvad Andre gave af Materialier. Den hele Udgift i rede

1) Det er en urigtig Mening hos Nogle, at den nu nyligen nedrevne Skolebygning var den i 1552 opførte: samme var kun lidt over 100 Aar gammel.

2) Digtet findes i Skolens Archiv, men om det virkelig er bleven indsendt, kan jeg af Papirerne ikke see. Det aftrykkes for Curiositetens Skyld iblandt Bilagene Nr. V.

Penge til Bygningsarbeidet, ved hvilket dog en Deel af de gamle Materialier anvendtes, beløb sig til 650 Rdlr. 3 Mk. ¹⁾ Den nye Skolebygning blev 1732 indviet af Biskop L. Thura²⁾: i denne Anledning blev over Skolens Dør anbragt en Steen med en Latinisk Indskrift af L. Thura (see Bilag Nr. VI), som giver et kort Afriids af Skolebygningens Historie. Denne Steen er nu anbragt i Nischen i den nye Bygnings Solenitetsfal, bagved Kathedret. Denne 1728 opførte Skolebygning bestod af 10 Fag Grundmur, een Etage høi med dobbelt Dvißt: Murene vare tykke og stærke, Grunden var lagt med svære Kampesteen, og den hele Bygning var meget solid. I samme var, foruden Skolelocalet, Bolig for 3 Høvrere. I den nederste Etage var, foruden en Forstue, Skolelocalet, bestaaende af en større og en mindre Sal, imellem hvilke var et Skillerum, forneden bestaaende af en Mur, foroven af et Stakitværk: i hiin bleve de tre nederste Klasser underviste hver af sin Høvrer, i denne „Mesterlectien“ eller Rectors Klasse; fra sit Katheder kunde Rectoren iagjennem Stakitværket overse den hele Skole. Gulvet bestod af Muresteen, Bordene vare af Planker, besættede paa Pæle i Jorden. Kaffelovne fandtes slet ikke: om Vinteren underviste Høvrerne hver i sit Værelse, Rector i sin egen Bolig. Forst i Rector Thorlacius's Tid (1810—1817) fik Bygningen den Indretning, som den i det Væsentlige beholdt indtil den nedreves: forneden indrettedes tre Klasserærelser, med Kaffelovne og Brædegulv, foroven en Bolig for en gift Lærer. Efter Overlærer Plougs Død 1837 blev et af Dvißt-

¹⁾ Saaledes anføres i en Extract af Provstens og Magistratens Indberetning til Stiftsøvrigheden, hvilken gjemmes i Skolens Archiv: hos Hoffmanns Fund. V, 685 angives, jeg veed ikke efter hvilken Kilde, 729 Rdlr. 5 Mk. 3 Sk.

²⁾ I Hoffmanns Fund. paa a. St. forveksles dennes Navn med Bergemeister Mathias Andersens.

værelserne indrettet til Klasseværelse for den 1837 oprettede 4de Klasse; de tvende andre Værelser beboedes af en ugift Lærer, som imod dette Emolument forte Tilsyn med Bygningen. 1844 blev denne Bygning, som havde afgivet et heist indskrænket Locale for Skolen allerede i dennes ældre Tilstand, men som nu paa ingen Maade kunde bringes til at tilfredsstille samnes Fornødenheder efter den nye Organisation, nedbrudt. Den nye Skolebygning, til hvis Indvielse ved dette Skrift indbydes, er opført deels paa den Plads, hvor hiin stod, deels paa en Grund, som siden er kjøbt til: desuden er et Stykke af Kirkegaarden overladt Skolen, idet Bygningen paa Grund af den Omstændighed, at af en tilstødende Plads ikkun en Deel blev kjøbt for Skolen, har maattet rykkes noget længere frem paa Kirkegaarden end det ellers havde været fornødent, paa det at ikke det ene Klasseværelse nogenstunde skulde kunne miste det fornødne Lys derved, at paa den øvrige Deel af den tilstødende Grund en Bygning opførtes. En Tegning af Bygningen skal maaskee ved en anden Leilighed blive meddeelt; her tilføies blot, for dem, der ikke af egen Betragtning kjende samme, at den bestaaer af en Hovedbygning af to Etager, med Facaden mod Kirken, tilligemed to Sidesloie, hvilke kun for en Deel have to Etager. I den nederste Etage findes de 7 Klasseværelser, et Afstrøelses- og Forsamlingsværelse for Lærerne (i hvilket tillige Skabe med Skolens Archiv, med naturhistoriske Samlinger o. M. agtes hensatte), Solemnitets- og Gymnastiksalen o. s. v.; i øverste Etage er Skolens Bibliothek og Rectors Bolig. Den hele Bekostning, som vil medgaae, iberegnet Kjøbet af en Deel af Byggepladsen, forskjellige Udgifter til den tilstødende Grundis Regulering, nye Vørde, Bænke og Kathedre (hvilken Udgift er regnet med under Bygningssummen), endelig Architectens Honorar og Leien af et interi-

mistift Locale for Skolen i 1 Aar, vil udgjøre omtrent 29000 Rbdlr.

B. I det Foregaaende er allerede nævnet et Par af de kongelige Gaver, som i ældre Tid ere skjænkede til Skolen. Hvilke de Indkomster vare, hvoraf dennes forskjellige Fornødenheder¹⁾ indtil henimod Midten af det 18de Aarhundrede, da de, som nedenfor skal vises, erholdt en Forøgelse, bestredes, sees af en noiagtig Fortegnelse over Skolens forskjellige Indtægter m. M. i Aaret 1724, forfattet af den oftnævnte M. Thura: samme findes i den tidligere anførte „Skolebog“ eller Samling af statistiske Efterretninger og Oplysninger om Kolding lærde Skoles Forsatning paa hans Tid (i Hoffmanns Fundatser T. IV S. 685 findes en ikke altid ganske med samme overeensstemmende Fortegnelse). Efter samme angives her først de Skolen tillagte Indkomster; af de nedenfor tilføiede Angivelser af Rectors og Hvernes Indtægter samt af Disciplenes Beneficier vil sees, hvorledes samme anvendtes og fordeeltes.

Skolens Indtægter bestode da 1724 af:

1. De S. 2 anførte Tiender af Herslev og Randbøll Sogn samt den saamesteds nævnte Andeel af Hjarup Tiende.
2. De kongelige Kostpenge (S. 3).
3. Degnepensioner, nemlig: A) til Høerne: 11 Rd. 2 Mk., hvilke erlagdes af Degnene i Grst og Jorup, Andst og Gjesten, Hjarup og Vandrup, Starup og Nebel Sogne, samt 6 Tønder Byg af Sognemandene i Eltang og Vilstrup; B) til Disciplene 7 Rd. 2 Mk., hvilke erlægges

1) Hver enkelt Lærer var, som bekendt, dengang tillagt visse Indtægter eller Andele af Skolens almindelige Indtægter. Ligeledes modtog Disciplene visse Dele af hvad der indkom; Bygningen vedligeholdtes af Kirken, og til Bibliothek o. d. udgaves Intet, hvor ikke særskilte Legater dertil vare skjænkede. En „Skolekasse“, efter de nuværende Forhold, havde altsaa dengang slet ikke.

af Degnene i Herslev og Vinf, Harte og Brandrup, Almunde, Seest, Schanderup, Beerst og Beche.

4. Indtægterne for Skolens Opvartning ved Liigbegjænger samt for Musik og Sang ved Brudevielser, Barne- daab og Kirkegangskeners Introduction. Larten herfor sees af den blandt Bilagene under Nr. VII anførte Designation. I Mæret 1725 udgjorde Disciplenes Andeel af Liigpengene 7 Rdl. 6 Sk.; samme anvendtes til Indkjøb af Bøger og Papiir for fattige Disciple.
5. Slots-Tavlepenge eller de Tavlepenge, som indsamledes i Slotskirken, naar Kongehuset residerede her paa Slottet, samt i Gemakkerne, naar Samme der led prædike for sig. Den ved denne Leilighed faldende Indtægt var i mange Aar bleven deelt lige imellem Skolen og Hospitalet, og ved et Gavebrev af 28 Juli 1681 havde Kong Christian den Femte perpetueret dette Beneficium¹⁾ til Skolen. Men da, i Anledning af Pesten, der græsserede i Hovedstaden, Hoffet 1711 opholdt sig temmelig længe (6 Novbr. 1711 — 6 Februar 1712) her paa Slottet og i denne Tid en anseelig Sum (208 Rdlr. 3 Mk. 1 Sk.) faldt til Deling imellem Skolen og Hospitalet, blev der paa Kjøbenhavns Fattiges Vegne af Bedkommende gjort Førefilling imod, at disse skulde miste en saa betydelig dem ellers tilfaldende Indtægt; hvorefter det ved kongelig Resolution bestemtes, at for Fremtiden²⁾ hvad der paa saadan Maade indkom

1) Samme var ikke just ubetydeligt, især efter de Tidens Forhold. Da Hoffet paa 11te Søndag efter Trinitatis 1725 horte Prædiken i Slotskirken, faldt i begge Tavlerne til Høimesse og Aftensang i Alt 12 Rdlr. 2 Mk. 3 Sk.

2) Først var bestemt, at denne Deling allerede skulde gjælde for den da faldne Indtægt; men da denne allerede var uddeelt til Skolens Disciple og til Hospitalet, blev Tilbagebetalingen paa Ansøgning estergivet.

- skulde deles lige imellem Kolding lærde Skole og Hospital paa den ene Side og Kjøbenhavns Fattige paa den anden.
6. Onsdags=Tablepenge. Det havde fra ældre Tid været Skik, at ved Gudstjenesten om Onsdagen i Byens Kirke en Table blev ombaaren, og at den i samme faldende Indtægt blev henlagt til Rejsepenge for en fattig Discipel af Skolen, naar han skulde dimitteres. Da det efterhaanden var blevet Skik, at de fornemste af Byens Indvaanere communicerede om Onsdagen istedetfor om Søndagen, lode Kirkens Indkomster, til hvilke Tablepengene om Søndagen henhorte, en Formindskelse: ifølge derom gjort Forestilling blev derfor 1719 anordnet, at om Onsdagen skulde ombæres to Tavler, hvis Indhold skulde deles lige imellem Kirken og Skolen. Fra 30 April 1725 til 30 April 1726 udgjorde Skolens Halvdeel af disse Tablepenge 11 Rdlr. 1 Mk. 15½ Sk.
7. Bøsspenge. De fattigste Disciple af 1ste (nederste) Klasse gif om Søndagene efter Heimesse og Dagen for Fjerdagene ved Middagstid omkring i Byen med tvende Bøsser, syngende for Folks Dørre: Panem propter Deum! (Brod for Guds Skyld!) og derpaa, til Tak for det, de modtog: Deo Gratias! (Tak til Gud!). De Penge, som gaves, nedlagdes i Bøsserne, hvorpaa Rector ved Udgangen af hvert Fjerdingaar uddeelte dem; hvad der gaves af Brod blev derimod strax uddeelt imellem Børnene, enten i Rectors Hus eller i Skolen. 1725 udgjorde Indtægten heraf 8 Rdlr. 5 Mk. 9 Sk.
8. Discantspenge eller de Penge, som indsamledes deels naar Disciplene paa de 4 hellige Æstener (Mortens-, Jule-, Nytaars- og Helligtrekongers=Æstener) drog omkring og sang for Folks Dørre, deels ved Maigrevernes Omgang (see nedenfor). 1725 udgjorde det paa Helligæstenerne indsamlede Beløb 12 Rd. 1 Mk. 2 Sk.

9. Consumtionspenge. Imod at betale Consumption blev ved kongelig Anordning ¹⁾ tillagt Skolen og Hospitalet en aarlig Godtgjorelse af resp. 24 og 20 Rdlr. Samme Afgift indbetales endnu i Skolens Kasse med 24 Rdblr.
10. Enkelte mindre Indtægter, som specielt anføres nedenfor ved Angivelsen af Lærernes Indkomster og Disciplenes Beneficier ²⁾.

Rectors Indkomster og Emolumenter vare følgende:

1. Fri Bolig paa den østre Side af Kirkegaarden, med Kjelder, Stald, Gaardsrum og Have ³⁾.
2. Halvdelen af den ved Skolebygningen beliggende Have.
3. To Acre paa Byens Marker, Nord for Byen ⁴⁾, som hørende til Rectorresidentsen.
4. Af de kongelige Kostpenge (efterat Kosten ikke længere ydedes in natura) aarligen 51 Rdlr. 4 Mk., hvorimod Rector var forpligtet til at besørge Morgenprædiken hver Torsdag i Byens Kirke.

-
- ¹⁾ Saaledes hedder det i den omtalte Skolebog, hvoraf disse Angivelser ere tagne. Af hvilken Konge denne Anordning er givet, og hvorvidt eller hvorfor Skolen og Hospitalet for vare fritagne for Consumtions Erlæggelse, er mig ubekjendt.
 - ²⁾ Af en Skrivelse af 28 Decbr. 1725 fra Rector A. Thura til den daværende Høstcommanderende for Garnisonen, Oberstlieutenant Zorth, sees det, at Skolen pleiede med Sang at gjøre Opvartning hver Mandag, naar Garnisonen havde Gudstjeneste paa Tydsk, og at den for denne Tjeneste saavel som for dens Opvartning ved de Militaires Brudevielser, Barnebaab o. s. v. slet ingen Godtgjorelse nød. Rector Thuras billige Begjering til Oberstlieutenanten om, at der til Bederlag herfor maatte ombæres en Tavle til Disciplenes Bedste, naar Garnisonen communicerede, blev ikke bevilget.
 - ³⁾ Denne Rectorresidents blev omtrent 1818 bortsolgt og Rector indtil Videre tillagt en aarlig Huusleiegodtgjorelse af 300 Rdblr.
 - ⁴⁾ Dette Jordstykke er 1836 bleven, imod en Sum af 60 Rdblr., at afbetale med 5 Rdblr. aarlig i 12 Aar, ved Mageffte ombyttet med et Stykke af den saakaldte Skillingsjord, hvor nu en Have er anlagt.

5. Kongetienden af Herslev Sogn, saavel Korn= som Dvægtiende: hiin blev i Rector A. Thuras Tid ved Auction udbragt til 111 Rdlr. 2 Sk., denne til 6 Rdlr.
6. 4 Rdlr. af Kolding Kirke, ifølge Fundats af Byens Magistrat af 1562.
7. En Trediedeel af Byens Præste= og Cherpenge, som af en Discipel, paa Sognepræstens og Rectors Begne, indkræves til Paaske og Mikkelsdag. Rectors Andeel udgjorde 1724: 5 Rdlr. 5 Mk. 2 Sk.
8. Af Consumtionspengene (S. 10) 4 Rdlr. 4 Mk.
9. Af Discantspengene (S. 10) den halve Deel.
10. Halvdelen af den Skolen tilkommende halve Deel af Slotstavepengene.
11. Halvdelen af Accidentier ved Bryllupper, Barnebaab og Kirkegangskoner, samt ved Liggbejængelser, naar det, der gaves, var over 2 Rdlr.; for de Ligg, fer hvilke betales Mindre, fik han kun en Trediedeel.

Høernes Embedsindtægter og Emolumenter vare følgende:

A. Fælleds Indtægter, som deestet lige imellem de tre
Høerere:

1. Fri Bellig, de To paa Skolen, den Tredie paa et ved Rectors Residents værende Kammer.
2. Halvdelen af den ved Skolen beliggende Have.
3. Af Kostpengene 103 Rdlr.
4. Af Consumtionspengene 8 Rdlr. 2 Mk.
5. Af Slotstavepengene en Fjerdedeel af det, som tilfaldt Skolen; desuden fik de to Høerere, som ombare Tavlerne, forlods hver 2 Mk.
6. Halvdelen af de Discantspenge, som indsamledes ved Maigreverne, men Fjerdedelen af dem, som faldt de hellige Aftener.

7. Halvdelen af Accidentier ved Bryllupper, Barnedaab og Kirkegangskoner; ligeledes ved Tilgbejjængelser, naar der gaves over 2 Rdlr., men naar der gaves Mindre, en Trediedeel imod Rector og Disciplene.

B. Særskilte Indtægter for hver enkelt Hører:

1. De to øverste Hørere nede Kongetienden af Randbø Sogn, som udgjorde for hver 20 Rdlr. aarlig.
2. Tredie Klases Hører 5 Rdlr. aarlig af Regiments-skriverstuen i Kolding, samt Degnepensionerne af Erst og Torup Sogn, som udgjorde 4 Rdlr.
3. Anden Klases Hører havde Degnekornet i Etang og Bilsrup Sogne, 6 Tdr. Byg aarlig.
4. Første Klases Hører havde af Kirken aarlig 10 Slette-dalere, ifølge Caspar Markdammers Grundats af 24de Januar 1605; desuden Degnepensionerne af Andst og Gjæsten, 3 Rdlr., af Hjarup og Vandrup, 2 Rdlr. 4 Mk., af Starup og Nebel, 1 Rdlr. 4 Mk.

Disciplenes Beneficier vare følgende:

1. Af de kongelige Kostpenge 8 Portioner, eller 157 Rdlr. 2 Mk.: heraf tilfaldt dog den ene Portion („Kost“) Skolens Cantor og Byens Musikant (see S. 15 f.). Undertiden deelted en Portion til 2 à 3, saaledes at de efterhaanden rykkede op fra en Trediedeel Kost til halv og tilsidst (i Mesterlectie) til heel Kost.
2. Af Consumtionspengene horte 10 Rdlr. 4 Mk. til de ovennævnte 8 Portioner af Kostpengene.
3. Degnepensioner, til Beløb 7 Rdlr. 2 Mk. (see S. 8). Disse tilfaldt Disciplene i de høiere Klasser, hvorimod disse befordrede til næste Degn „Kongelige Befalinger, som fra Biskeppen i Ribe eller fra Provsten i Kolding skal udsendes til Herredspræsterne“.

4. Af Onsdags = Tavlepengene (S. 9) gaves til een eller to trængende Dimitterede en Reiseunderstøttelse, hvis Beløb bestemtes af Biskoppen efter den tilstedeværende Summs Størrelse samt vedkommende Dimittends Trang og udviste Flid og Sædelighed.
5. En Fjerdedeel af Slots = Tavlepengene (S. 9); men dersom Hoffet kun opholdt sig 1 eller 2 Søndage paa Slottet, fik kun de Disciple Andeel heri, som havde gjort Opvartning og Tjeneste ved Gudstjeneste paa Slottet.
6. Fjerdedelen af Discantspengene paa Helligastenerne (S. 10), til Beløb 12 til 13 Rdlr.
7. Desforuden gif paa samme Aftener „den lille Skole“ omkring: den bestod af 4 til 5 af de Disciple, som „stode for Stemmerne i Musikken“. Beløbet heraf kunde være 6 til 8 Rdlr., hvilke Rector uddeelte ligeligen imellem dem, uden at dette Beneficium, der gaves dem for deres „Opvartning med Musik“ hele Aaret igjennem, kom til Afdrag i deres Andeel af de under Nr. 4—6 nævnte Indtægter.
8. To Disciple i Mesterlectien node, for at gaae med Tavlen om Søn- og Helligdage i Byens Kirke, en aarlig ubestemt Godtgjørelse.
9. Bøsepengene, til Beløb omtrent 8 Rdlr. aarlig.
10. En Trediedeel af det, der erlagdes for Liig, naar Betalingen ikke var over 2 Rdlr.
11. Syv eller otte trængende Disciple af 1ste og 2den Klasse, efter Rectors Forslag, gaves hvert Aar ved Juletid af Kirken Badmelskjoler. Oprindelsen hertil berettes at have været følgende: Adskillige havde til Skolen foræret smaa Kapitaler, nemlig:

Jorgen Bertelsen i Skjærbæk Aar 1597 . 100 Slettedaler.
 Soren Andersen, Slotskriver . — 1617 . 40 —

Severin Jensen, Brygger	Mar 1628	30 Slettedaler.
Anthoniüs Dugon	— 1636	50 —
Peter Selt	— 1641	200 —

Alle disse Kapitaler vare givne til Understøttelse for fattige Disciple. De bleve imidlertid i mange Aar regnede med under Kirkens Kapitaler og under Krigen bleve de deels formindskede deels tabtes de ganske. Til Erstatning for Renterne gav derimod Kirken aarlig den nævnte Kjøler til fattige Disciple ¹⁾.

Lærerne ved Skolen vare forpligtede til at besørge en vis Deel af Prædikenerne i Byens Kirke: Rector maatte nemlig prædike ved Aftensang paa alle Feskdagene, hvorfor han som Godtgjærelse nød den ham tillagte større Andeel i de kongelige Kostpenge; Hørerne besørgede Prædiken ved Aftensang om Søndagene, og node som Godtgjærelse derfor af Capellanen 15, siden 24 Slettedaler aarlig.

Cantor, som altid var en af Hørerne, var forpligtet til at undervise i Sang de Disciple, som dertil havde Anlæg, 1 Time dagligen, samt til forud at øve Disciplene, hver Gang naar disse skulde gjøre Opvartning med Sang ved nogen af de ovenfor nævuede Leiligheder. Som Godtgjærelse herfor nød Cantor: 1) en Trediedeel af den ene af de Disciplene tillagte 8 Portioner af Kostpengene (S. 13). 2) 5 Rdlr. aarlig, forud af Discantspengene. 3) Af Accidentser

¹⁾ Siden (det findes første Gang anført for Aaret 1765) blev, isædet for Klæderne in natura, af Kirken i dette Piemed indbetalt til Disciplene 9 Rdl. 1 Mk. 6 Sk., uden at jeg veed, hvorpaa Bestemmelsen af netop denne Sum som Æquivalent for Klæderne beroer. Dette Beløb indbetales endnu aarlig af Kirken, men i Skolens Rådse isædetfor til Stipendiefonden. Da det imidlertid efter de gjældende Regler er utvivlsomt, at det tilhører denne, haaber jeg, at den Indstilling, som jeg desangaaende agter at indsende til Directionen for Universitetet og de lærde Skoler, vil have til Følge, at Pengene for Fremtiden blive lagte til Stipendiefondens Indtægter.

for Sangopvartning en Fjerdedeel af de to Horeres Andeel foruden det, han deraf fik som Horer. 4) Af Consumtionspengene saa Meget som en Discipel, der havde en heel Portion af Kostpengene. I Instrumentalmusik havde Stadsmusikanten 1717 forpligtet sig til at undervise een Discipel, som dertil havde Mulag, paa Taget, og med sine Folk at assistere Skolen paa Høitids- og Feskdage samt ved Bryllupper o. s. v. Som Godtgjørelse herfor nod han:

- 1) De to Trediedele af den ene af de Disciplene tillagte 8 Portioner af Kostpengene.
- 2) En Fjerdedeel af Rectors Andeel af Accidentserne ved Bryllupper o. s. v.

C. Saadan som Skolens oeconomiske Forfatning og hele Stilling her er skildret, vedblev den længe i det Væsentlige usforandret at være. Dens Indtægter erholdt nogle Aar efter en Forøgelse ved de Midler, som fra den nedlagte Latinske Skole i Varde bleve overførte til den. Ved kongeligt Reskript af 4 Marts 1740 bleve nemlig denne Skoles Rectors og Horeres Indtægter, fornemmelig Kongetienden af Varde Landsogn, tilsammen 72 Rd. 1 Mk. 8 Sk., lagte til Rectors Indkomster ved Kolding Skole, og Varde Skoles Discipels Indtægter, tilsammen 59 Rd. 15 Sk., lagte til Disciplenes Beneficier i Kolding Skole¹⁾. Siden forøgedes atter Kolding Skoles Midler, da i 1817 den lærde Skole i Fredericia nedlagdes: ved denne Leilighed erholdt Kolding Skole fra denne to Kongetiender, Taulov og Skanderup, samt nogle mindre Kapitaler. Men denne Forøgelse af en Skoles Midler havde nu ikke længere den Betydning, som før, saalænge enhver Skole maatte selv sørge for sine Fornødenheder og var indskrænket til de af dens egne Midler flydende Indtægter.

¹⁾ Hertil horte iblandt Andet Leien af et Par Enge ved Varde, hvilken nu atter tilfalder Stipendiefonden istedetfor før Skolens Kasse. See Indbyggelseskrift til den off. Examen i 1815 S. 41.

	Transport	4695 Rbd.	20 Sk.
Indtægter af Kirken	20	—	54 —
Degnepensioner	69	—	56 —
Skolecontingenter i Alt	727	—	48 —
Af Consumtionskassen i Kolding	24	—	= —
Afdrag paa Laan, Forskud og anden Gjæld	305	—	= —
Tilskud fra den almindelige Skolefond . .	5917	—	48 —
			<hr/>
		11759 Rbd.	34 Sk.

Udgift:

Efter Decision paa Regnskabet for 1843 .	1 Rbd.	=	Sk.
Gager og Gratificationer til samtlige faste Lærere samt Hunsleiegodtgjorelse for Rector	5955	—	11 —
Betaling til Timelærere og Godtgjorelse til de faste Lærere for overskydende Antal Timer	520	—	64 —
Pensioner	2110	—	= —
Regnskabsførerens Procenter og Porto= godtgjorelse	181	—	88 —
Skatter og Afgifter	230	—	33 —
Bibliotheket ¹⁾	116	—	= —
Bygninger og Inventarium	253	—	= —
Brændsel og Belysning	96	—	87 —
Skolecopybartning, Recengjorelse, Porto, Protocoller og Skrivematerialier, Programmer, andre Udgifter	188	—	= —
Bevilgede Konningsforskud	700	—	= —
Udestaaende Restancer	8	—	57 —
Extraordinair Udgift	718	—	= —
			<hr/>
		11079 Rbd.	52 Sk.

¹⁾ Dette har desuden en egen Indtægt af henved 50 Rbd.

Stipendiefondens Indtægter vare 89 Rbd., nemlig 39 Rbd. Renter af sammes Kapitaler, 50 Rbd. Tilskud af Skolens Kasse, hvorom er givet Oplysning i Programmet for dette Aar S. 44. For Fremtiden vil, naar den S. 15 omhandlede Indtægt kommer til, hvorom jeg ikke tvivler, Noget over 100 Rbd. kunne udddeles aarligen.

„Da den de lærde Skolers Disciple paalagte Sangopvarning i og udenfor Kirken havde havt adskillige Misbrug og Uleiligheder til Folge, især Forstyrrelser i Skolefliden“, saa blev 1805 denne Sangopvarning saavel som Lærernes Degueforretninger ved alle lærde Skoler ophævede, og disse Forretninger overførte paa de Danske Skoler. Til Erstatning for den Formindskelse, som de lærde Skoler derved lode i deres Indkomster, blev dem af Finantskassen tilstaaet en aarlig Erstatningssum af 6000 Rbd.

D. Som adspredte Bidrag til Kundskab om Skolen i ældre Tid tilføies her endnu et Par Noticer.

Hos A. Thura i hans Valvæ scholarum apertæ ¹⁾ findes en Afskrift af nogle i Mæret 1593 for Skolens Lærere givne Love, forfattede af Sognepræsten, Capellanen og „Skolemesteren“, hvilke ere ret mærkelige. Her fastsættes for den Hører, som i den Uge, i hvilken han fungererende som „Sædomadarius“ eller Inspektør, kom for sildig Kl. 6 eller 12 Formiddag, en Mulet af 4 Sk.; for den Lærer, som gik bort fra Skolen, uden at nogen af de andre var der tilstede, en Mulet af 1 Mk. Dansk; den, der udenfor lovligt For-

¹⁾ Et Haandskrift, som findes paa Universitetsbibliotheket i Kjøbenhavn, og som er en ikke uvigtig kilde til Kundskab om de lærde Skoler. Ved Prof. Madwigs Godhed erholdt jeg samme til Benyttelse: men om Rosding Skole havde den samme Forf. i sin oftnævnte „Skolebog“ efterladt om Skolen selv langt fuldstændigere Meddelelser.

ald forjemmer 1 Time, betaler 4 Sk., for en heel Dag 24 Sk.; for uanstændig Vanden og Skrigen paa Gaden eller i Huset bødes en Joachimsthaler; den, der kommer drukken paa Skolen, bødes 1 Mk. Dansk. Disse Love ere aftrykte blandt Bilagene Nr. VIII. — I sine Optegnelser i den nævnte Skolebog anfører N. Thura, at han 1725 havde fundet sig foranlediget til at klage for sin Fader, Biskoppen i Ribe, over, at endeel af Skolens Disciple forsomte deres Studeringer ved at prædike saavel i Hospitalskirken i Kolding som for Præster paa Landet. Saadant fandt forresten i de Tider ogsaa ved andre Skoler Sted.

En Fest, som i ældre Tider fandt Sted ved flere Skoler, var at føre Mai i By. En udførlig Beretning om denne Fest, som den holdtes i Kolding, findes af N. Thura i hans „Skolebog“, og aftrykkes iblandt Bilagene Nr. IX. Samme Maifest ephorte efter G. Taubers Beretning (Breve fra Kolding S. 41) her omtrent 1750.

Med særdeles Hensyn til hvad der i de nyeste Tider hos os er forhandlet angaaende Skolelærernes Forpligtelse til at befordre visse Embedsbreve imellem Præsterne, turde det ikke være aldeles uden Interesse at see, at i ældre Tid stundom en lignende Fordring er bleven gjort til de lærde Skoler. Det sees saaledes af en til Biskoppen i Ribe stillet Erklæring af 27de October 1786 fra Rector Beck i Kolding, at Sognepræsten i Kolding, Provst Belquarts, havde fordret, at enten, „ifølge gammel Praxis“, Skolens Disciple skulde befordre Brevsækken til Garth, eller Rector, „som Degn“, lade samme befordre. Rector Beck esterviser i sin Erklæring, at den omhandlede Praxis vel havde fundet Sted i ældre Tid, men at det kun var ifølge Misgæb og usforsvarlig Eftergivenhed fra Rectorernes Side, at dette var vedblevet at skee, e ter at Forordningen af 11te Mai 1775 § 52 havde foreskrevet, at „Disciplene ikke for Nogen, hvo det end var,

maatte med uvedkommende Arbejde bebyrdes", og at Saadant heller ikke fandt Sted ved andre Skoler, ligesom der Intet fandtes for, at saadan Forpligtelse paahvilede Disciplene ¹⁾, hvilken heller ikke led sig forene med deres Studeringers Fremme o. s. v. Han efterviser endvidere, at saadan Forpligtelse paalaae Degnene, men at Rector i ingen Henseende kunde siges at være Dean. Sagens Udfald er mig ikke bekendt.

2. Om Underviisningens Omfang, Indhold og Anordning.

A. Da Underviisningen i Kolding lærde Skole for stedse har været i det Væsentlige indrettet paa samme Maade som den i de øvrige „Latinskoler“, og indtil de nyeste Tider ikke har havt noget Særeeget, hvorved den adskilte sig fra disse, vil dens Historie i denne Henseende falde sammen med de lærde Skolers Historie overhovedet. Det kan nu naturligviis ikke være Hensigten her at ville give en saadan, end ikke i Udtoget. Derimod vil det uden tvivl være baade i og for sig interessant og til en rigtig Burdering af Skolens nye Organisation ikke unyttigt eller uvedkommende, at angive i et kort Omrids Underviisningens Indhold og Omfang til forskjellige Tider efter de vigtigste almindelige Anordninger og Foranstaltninger, ved hvilke samme bestemtes og reguleredes: det vil deraf sees, hvorledes Underviisningen gradviis har udviklet sig til sit nuværende Standpunct, og hvori det Nye adskiller sig fra, eller falder sammen med det Gamle.

¹⁾ Dette var dog ikke ganske rigtigt; see S. 13.

Den ældste almindelige Anordning for Underviisningen i de lærde Skoler indeholdes i Kirkeordinantsen af 1537. Dens vigtigste herhenhørende Bestemmelser ere følgende¹⁾: „I hver Kjøbstad skal være en latinſk Skole²⁾. I den 1ste Lectie lære Børnene at stave og læse, af Bøger, som indeholde Fader Vor, Troesartiklerne o. m. d.; de skulle læse og forklare deres Donat (Latinſke Declinations- og Conjugationstabeller), hver Aften lære to Gloser til næste Morgen, hver Dag oven i at skrive. I 2den Lectie læses Ph. Melanchtons Latinſke Grammatik (hvilken vedbliver at læses i alle Klæsſer), Moſes Fabler, Moſellanus's Pædologia og Erasmus's Colloquia. I 3die Lectie læses Terent's og Cicero's lettere Breve, med de Fernere Plautus; denne Klæsſes Disciple skulle altid tale Latin, hver Dag fremsige Noget af Terent's, en Gang ugentlig skrive „Epiſtler“ (paa Latin) og hver Aften lære udenad to Vers. I 4de Lectie læses Virgil, Ovid (Metamorph.), Cicero's Breve eller Bøgerne de Off.; Ph. Melanchtons Dialectica og Rhetorica; Latin skal altid tales. I 5te Lectie, hvor en ſaadan findes, læses en Græſk Elementarbog med lidt Grammatik. — Religion's underviisning finder Sted i alle Klæsſer; i de nederſte læses Søndags-evangelierne og Pſalmer, i de øverſte Dele af det nye Testamente (naturligviis paa Latin). Desuden oven Disciplene i Sang“. Det sees heraf, at det, der lærtes i „Latinſkolerne“, foruden at læse og skrive, var Religion, Latin og Begyndelsesgruundene af Græſk, forenet med noget

1) I det Følgende er benyttet Myerups Skildring af Tilstanden i Danmark og Norge, 3die Bd. I. D. Paa Nationalſtyndens i Antvorskov 1516 blev, til Kirkeordinantsens Bestemmelſers Fuldbgyrdelse, faſſat almindelige Regler, ſigtende til at gjøre Underviisningen ligedan i alle Skoler. (Myerup S. 13.)

2) Dette vedblev ſaaledes indtil Chriſtian den 6te ophævede 43 Latinſkoler.

Logik og Rhetorik. Mechanisk Udenadlæren var det karakteristiske Træk ved Methoden, alle Lærebøger vare skrevne paa Latin (begge Dele vedblev endnu længe at være Tilfældet).

Den næste almindelige Anordning er givet af Christian den 4de 1604; Udkastet dertil blev efter Kongens Befaling gjort af adskillige Professorer, ligesom Kongen saa Nar efter paalagde endel Professorer at udarbejde Skolebøger, hvilke skulde udelukkende bruges i alle Skoler. Ved denne Anordning¹⁾ blev, foruden adskillige Modificationer af den forbrugelige Underviisning, følgende væsentlige Forbedringer og Udvidelser af samme anordnede: practisk Regning skulde læres i de nederste Klasser, Arithmetik og Begyndelsesgrundene af Geometrie i de øverste; Underviisning i Græsk begyndte allerede i 4de Klasse; Hebraisk lærtes, naar Læreren vilde paatage sig det, i øverste Klasse; Dvælses anstilledes i at skrive Latin og Græsk; Prosodie og Metrik lærtes. — Her var saaledes nogen (dog saare indskrænket) Underviisning i Mathematik begyndt og Underviisningen i de gamle Sprog udvidet: men endnu vare Modersmaalet og nyere Sprog saavel som Historie, Geographie og Naturvidenskaber ikke Gjenstande for de lærde Skolers Underviisning²⁾.

Ved Christian den 6tes Forordning af 17de Apr. 1739 skete betydelige Forbedringer i de lærde Skolers Organisation. Underviisningen i Latin udvidedes til en større Cylcus af Forfattere (Cornelius, Livius, Horats o. fl. toges nu med); i Græsk skulde nu, foruden det nye Testamente, læses Plutarch, Isokrates, Homer; i Hebraisk skulde læses 4 Capitler af 1ste Mosebog. Underviisning skulde nu meddeles i Modersmaalet (ved Dvælses i Rettskrivning og i at udarbejde

1) Nyerup a. St. S. 82.

2) Om de af Christian den 4de stiftede Gymnasier tales nedenfor.

Breve, Fortællinger og Taler) samt i Historie og Geographie, Philosophie og Dansk Ret, Technologie, Mathematik: men af Mangel paa Lærere lærtes heraf i Virkeligheden kun Lidet. Hver Dag skulde Underviisningen begyndes med gudelig Sang og Læsning i Bibelen, Alt paa Dansk. Endvidere gives i denne Anordning adskillige Bestemmelser for Examina, for Ordens Overholdelse i Skolerne og for Valget af Lærere (Kongen forbeholdt sig herefter at bestikke Rectorer og, efter Biskoppernes Forslag, Conrectorer; før havde Biskopperne udnævnt begge); Privatslid skulde vækkes og øves; meget fattige Disciple maatte ikke studere, med mindre de vare fortrinligen begavede.

Förordningen af 11te Mai 1775 anordnede adskillige Forandringer i de tidligere gjældende Bestemmelser for Omfanget af Underviisningen: saaledes udvidedes atter noget Kredsen af de Latinske Forfattere, der skulde læses; i Græsk kom navnlig Herodot og Epictet nu til, i Hebraisk skulde læses hele 1ste Mosebog; i Religion skulde læses „naturlig og aabenbaret Theologie“; philosophisk Propædæntik og Sphærica (Astronomie) skulde læres, hvorimod Mathematik, Technologie, Dansk Ret o. M. lagdes til Side. Udførlige Forskrifter gaves for Methoden; Modersmaalet skulde omhyggeligen dyrkes¹⁾; et Skolebibliothek skulde have ved hver Skole; Sugen kunde dimitteres, førend han havde læst de bestemte Bøger og var bragt til det bestemte Maal. En Commission havde i Forbindelse hermed besørget Udgaver af Forfatterne og andre Skolebøger trykte: samme autoriseredes nu, og visse Forlæggere fik Privilegium derpaa.

Saa nær efter feltes imidlertid Trang til nye Reformers, og Regjeringen erkjendte selv Usikkerheden heraf ved at

¹⁾ Imidlertid vedblev det endnu, som før, paa de fleste Steder at forsummes.

lade foretage forskjellige indledende Skridt til en ny og omfattende Anordning af det lærde Skolevæsen. 1790 blev nedsat en kongelig Commission under Præsidium af Hertugen af Augustenborg¹⁾. Den af samme forfattede Underviisningsplan blev først til en Probe indført 1797 i Kjøbenhavns Skole og siden (1801 og 1802) definitivt anordnet for de tre Skoler i Kjøbenhavn, Odense og Christiania. Bestemmelsen var, at den senere skulde ligedan indføres i alle Skoler: dette skete dog ikkun med betydelige Modificationer af de i Planen opstillede Fordringer, ved Underviisningsplanen af 24de April 1805. Ifølge denne optoges i alle Skoler Underviisning i Tydsk og Fransk (om den særegne Udvidelse v. s. v., som indførtes i de 3 nævnte Skoler, tales nedenfor). Endeligen blev ved Forordningen af 7de November 1809 en almindelig Anordning givet for alle²⁾ Skoler. Ved denne foreskrevs som anordnede og for Alle forpligtende Lærefag følgende: Det Danske, Latinske, Græske, Hebraiske, Tydsk og Fransk Sprog, Religion, Historie, Geographie, Arithmetik og Geometrie, Kalligraphie; hvor Omstændighederne tillode det, skulde tillige undervises i Naturvidenskab, Anthropeologie, Engelsk, Tegning, Sang og Gymnastik. Siden er Underviisning i Gymnastik foreskrevet for alle Disciple, forsaavidt ikke deres Helbredstilstand maatte fritage dem, Sang

¹⁾ Hans fortræffelige „Idee vort lærde Skolevæsens Indretning vedkommende“ ere astrykte i Tidsskriftet *Minerva* for Januar 1795. De ligge i alt Væsentligt til Grund for Underviisningsplanen af 1805, om hvilken man vistnok tør sige, at Meget i vort lærde Skolevæsen for længe siden havde været bedre, hvis alle Vedkommende havde havt samme mere for Die.

²⁾ I adskillige Henseender, navnlig i Klassernes Antal, vedblev dog længe en temmelig stor Ulighed at finde Sted, og er ikke engang endnu ganske ophævet. Kolding Skole fik først 1837 en 4de Klasse: vel nævnes i Rector Taubers Embedstid altid 4 Klasser, men den ene var en Forberedelsesklasse, en privat Entreprise af Læreren.

for alle, som dertil have Anlæg. Svervidt Underviisningen skulde føres i hvert Fag, og hvad Skolen i disse skulde præstere, bestemtes ved de i Forordningen af 22de Marts 1805 for Examen Artium givne Regler, hvilke atter ved Bekjendtgjørelsen af 10de August 1818 modtog en betydelig Modification: navnlig blev ved denne sidste den ældre Bestemmelse, at Examinanderne skulde i de gamle Sprog prøves i det, som de havde læst i de to sidste Aar i Skolen, forandret derhen, at visse Minima fastfattes, hvilke Enhver skulde have gjennemgaaet ¹⁾. Da Omfanget af den hidtil i denne som i de øvrige Skoler givne Underviisning saavel som af Forordningerne ved Examen Artium, hvilke hidtil have baade betegnet og for en Deel bestemt Skoleunderviisningens Grændser, kan forudsættes bekjendt, behøver jeg ikke videre at opholde mig herved.

Idet jeg nu skal gaae over til at meddele de Actstykker, som give fornøden Oplysning angaaende Relding Skoles nye Organisation, saadan som den fra nu af efterhaanden vil blive indført og med Skolens nederste Klasse fra dette Skoleaars Begyndelse allerede er iværksat, vil det formeentligen ikke være uinteressant endnu at forudsikke et Par Ord om tidligere hertil for en Deel svarende Foranstaltninger i vort Fædreland, ved hvilke er foretaget en Udvidelse af den lærde Skoleunderviisning eller en Oprættelse af Gymnasier ²⁾.

¹⁾ Om denne efter min Mening lidet heldige Bestemmelse og overhovedet om denne Examens Historie henviser jeg til mit Skrift Om det lærde Skolevæsen S. 424 ff.

²⁾ Regjeringen har nu ikke villet adoptere dette Navn for de udvidede lærde Skoler, og, med Hensyn til den Misforstaaelse, for hvilken dette Navn ofte har været udsat (see mit Skrift Om det l. Skolevæsen S. 373), er dette maaskee vel betænkt: imidlertid er det engang blevet temmelig almindeligt til at betegne Skoler, i hvilke Underviisningen føres ud over de hidtil fastsatte Grændser.

Ved Fundats af 18de Februar 1621 oprettede Kong Christian den Fjerde („paa det den Usikkeligbed maa forekommes, hvilken Vi naadigst forfar sig iblandt Geistligheden hidindtil sædvanligen begiver, som er at Ungdommen ilde funderede fra Skolerne indi vort Universitet og Høiskole ankomme“) et Gymnasium i Odense, hvorhos det bebudedes, at lignende skulde oprettes ved samtlige Kathedralskoler. Af disse kom imidlertid nogle aldrig istand, andre bestode kun en kort Tid¹⁾: kun det i Odense vedblev at bestaae indtil Slutningen af det 18de Aarhundrede, da det, efter længe at have hensygnat, blev ophævet. Ved dette Gymnasium ansattes 3 „Professorer“, i Theologic, i Logik og i Physik tilligemed Mathematik; Skolens Rector skulde fungere som Professor i Latin, Conrector som Professor i Græsk. Det umiddelbare Tilsyn med Stiftelsen skulde fores af Biskoppen²⁾. 1639 forandredees dette saaledes, at Rector og Conrector ikke skulde have Noget med Gymnasiet at bestille, for at de desto bedre skulde kunne passe Skolen. Ved Gymnasiet ansattes 4 Professorer: i Theologic og Hebraisk; i Latin; i Græsk, hvilken Professor ogsaa skulde læse over det nye Testamente og „lære Ungdommen Arithmetica vulgaris“; i Logik og Rhetorik samt Physik og Metaphysik tilligemed Astronomie og Geographic. Fra Skolerne i Stiftet skulde de bedste og dygtigste Disciple sendes til Gymnasiet. De, der fra Gymnasiet afgik til Universitetet, kunde indstille sig til Examen, naar de vilde, uden Hensyn til, hvorlænge de havde været ved Universitetet. Ved en ny Fundats af 1718 gaves nye

1) Om Gymnasiet i Roskilde see Et. Blochs Bidrag til Roskildes Domskoles Historie 1ste H. S. 20 ff.

2) Denne saavel som den næstfølgende Fundats findes i Blochs Gyenske Geistligheds Historie 2, S. 245 ff., og, tilligemed Fundatsen af 1718, i Hoffmanns Fundatser V, S. 8 ff.

Forrifter for Underviisningens Beskaffenhed og Anordning. — Smedens disse Gymnasier skulde være en Mellemting imellem Skole og Universitet, men, som allerede er sagt, kun i ubetydeligt Omfang bleve virkeligen oprettede og ikke havde nogen ret Fremgang, skete i Slutningen af det 18de Aarhundrede en Forandring med de tre Skoler i Kjøbenhavn, Odense og Christiania, ved hvilken for en Deel det Samme tilsigtedes, som ved den nu begyndte Reform af Skolerne i denne Henseende søges opnaact. Deels skulde nemlig Underviisningen i Skolernes almindelige Discipliner, navnlig i de gamle Sprog, i hine Skoler hæves til et høiere Trin og udvides til et større Omfang¹⁾; deels optoges som nye Fag Physik, Naturhistorie, Anthropolgie (hvorunder regnedes et Cursus i Philosophiens Historie). Afgangsexamen, svarende til Examen Artium, skulde holdes ved disse Skoler selv af Rector, Conrector og Bispeppen²⁾. Dette skete i 6 Aar ved Forordningen af 22de Marts 1805 angaaende Examen Artium ophævedes hiin Forret for disse tre Skoler, og Examen Artium anordnedes som forpligtende for Alle, der vilde indskrives som Studerende ved Kjøbenhavns Universitet. Ved Forordningen af 7de November 1809 bleve hine tre Skoler i det Væsentlige stillede paa samme Fod som de øvrige, og saaledes den feretagne Udvidelse af Underviisningen i samme atter ophævet.

Den i vor Tid begyndte og ved de tre udvidede Skoler for en Deel iværksatte Reform vil man lære at kjende af den provisoriske Plan for Underviisningen i disse tre Skoler

1) Forfattere som Tacitus, Thucydid, Demosthenes, Tragikerne, skulde læses, passende Udsigter gives over Mythologie, Antiquiteter og Litteraturhistorie.

2) Siden blev dette udvidet til alle Norske Skoler. Rescript af 22de Juli 1797.

af 25de Juli d. N., saavel som af den udførlige Udvikling af denne Anordnings Motiver o. s. v., som læses i Ny Collegialtidende for d. N. Nr. 37—39, og af hvilken det Vigtigste og Væsentligste er meddeelt i Bilag Nr. X.

Den provisoriske Plan lyder saaledes:

§ 1.

Den lærde Skoles Bestemmelse er at meddele de den betroede Disciple en med de aandelige Evners naturlige Udvikling jevnside's fremskridende Undervisning i alle de Videnskabsfag, som maace ansees for bedst skikkede til at uddanne Forstandsevernerne, at skærpe Demmekraften og at vække og befæste Erkjendelse af og Agtelse for Sandhed, Ret og Dyd, saa at de, naar de efter tilbagelagt Skolekursus gaace over til Universitetet, kunne være i Besiddelse af den grundige almindelige Dannelse og den Grad af aandelig Modenhed, som betinger det mere selvstændige, ved de academiske Læreres Veiledning understøttede, Studium af de specielle Videnskabsfag, til hvilke den af dem valgte Livsbane maatte kalde dem.

§ 2.

Skolen inddeles i syv Klasser, af hvilke den sjette eller næstøverste er toaarig, alle de øvrige eetaarige, saa at et fuldstændigt Skolekursus er beregnet paa otte Aar.

§ 3.

For at kunne optages i Skolens første eller nederste Klasse, udfærdres:

1) at Discipelen har fyldt det 10de Aar eller ikkun mangler faa Maaneder deri, og er vaccineret, hverom de fornødne Attester blive at fremlægge;

2) at han kan læse færdigt dansk Tryk og Skrift, skrive det danske Sprog uden betydelige orthographiske Feil, samt regne nogenlunde sikkert de fire Species;

3) at hans Erder ere ufordærvede.

Saafrømt Noget attraaer at optages i en af de høiere Klāsfer uden at have gjennemgaaet de lavere i samme Skole, udtræves:

1) at Alderen ikke er under den, med hvilken Discipelen vilde være indtraadt i den vedkommende Klāsfe, dersom han havde med det fyldte 10de Aar begyndt Skolens nederste Klāsfe; og at han paa den anden Side heller ikke er saa gammel, at han ikke kan tilbagelægge det ham forestaaende Skolekursus til det fyldte 20de Aar;

2) at hans Kundskaber ere fyldestgjørende efter den Prove, hvoraf Skolen betinger dens egne Discipels Oprykning til den Klāsfe, i hvilken han attraaer at optages;

3) at han producerer Vidnesbyrd om usfordærvede Sæder og, saafrømt han har gaaet i en anden lærd Skole, da Testimonium, som viser, at han ikke enten er bortviist fra denne, eller paa ulovlig Maade har forladt den, eller er nægtet Udgang til her at oprykke til den samme Klāsfe, i hvilken han vil optages i den anden Skole.

I Skolens syvende Klāsfe kunne ingen andre Disciple optages end de, som have gjennemgaaet samme Skoles sjette Klāsfe.

§ 4.

Gjenstande for Underviisningen ere følgende Sprog, Videnskaber og Færdigheder:

1. Dansk. Underviisningen heri meddeles gjennem samtlige Skolens Klāsfer og har til Formaal, deels igjennem dette Sprog at bibringe Disciplene de almindelige grammatikalske Begreber, deels at bringe dem til at skrive Modersmaalet correct, reent og med Smag, deels at gjøre dem bekjendte med den danske Literaturs Historie og de vigtigste Værker i den skjenne Literatur.

2. Tydsk. Underviisning gives i dette Sprog ved Siden af Dansk, indtil Udgangen af sjette Klāsfe, hvor den

sluttes, og hvor Disciplene maae have opnaaet Færdighed i at oversætte fra Tydsk, kunne correct skrive Sproget og være bekendte med det Væsentligste af den tydske Literaturs Historie.

3. Fransk, hvori Underviisningen affluttes med sjette Klasse, maa læres saaledes, at en fransk Forfatter kan forståes og oversættes, og Fordringerne ved den i § 11 foretagne Prove kunne fyldestgøres.

4. Latin. Underviisningen heri, som tager sin Begyndelse i Skolens tredie Klasse og affluttes med den syvende, maa have til Formaal, at samme Dygtighed i Sproget kan opnaaes, som hidtil har været tilsigtet.

5. Græsk, hvori Underviisningen begynder i fjerde og affluttes i syvende Klasse, læres omtrent i samme Omfang, som hidtil.

Med Underviisningen i Latin og Græsk maa forbindes Meddelelsen af en Oversigt over disse Sprogs Literaturhistorie, over Oldtids-Videnskaben og Mythologien, hvortil benyttes saavidt muligt trykte korte Lærebøger, medens derimod Disciplene alene leilighedsviis gjøres opmærksomme paa det Vigtigste og Bideværdigste af den græske Kunsthistorie.

6. Hebraisk. Da dette Sprog ikke horer til den Cyclus af Lærefag, som antages at udgjøre de nødvendige almindelige Dannelsesmidler, saa vil Underviisning i samme alene være at tilbyde dem, der attraae den. Denne Underviisning meddeles kun i Skolens sjette og syvende Klasse, og Disciplene bringes til det Maal, som anses fornødent for at kunne paabegynde det theologiske Studium. Intet Æquivalent for Hebraisk skal fordres af dem, der ikke heri have taget Underviisning i Skolen.

7. Religion. Underviisningen heri gaar deels ud paa Bibelhistorie, deels paa den christelige Religions Lærdomme, og meddeles gjennem første til sjette Klasse først efter en kortere Lærebog, senere i en udførligere og mere videnskabelig

Behandling; og bor Religionslæreren lade det være sig magtpaaliggende at bibringe Disciplene en levende Erkjendelse af den christelige Religions Sandheder og at gjøre samme frugtbar for Gemyttet.

Med Religionsunderviisningen forbindes Bibellæsning, til Slutning af det nye Testamente i Grundsproget.

8. Historie. Heri undervises gjennem samtlige Klasser, og maae Disciplene ledes til, uden al usfordoden Detail, at erhverve et sikkert Overblik over alle mærkelige Begivenheder i den gamle og nye Verdenhistorie, med en klar Indsigt i deres indbyrdes Forbindelse og Sammenhang; og bor der efterhaanden, som Underviisningen skrider frem til de nyere Tider, tages et stedse mere omfattende Hensyn til Culturens Udvikling og Folkenes indre Tilstande.

Alt Fædrelandets Historie læres efter en noget udførligere Plan, er en Selvsølge.

9. Geographie, som afsluttes med sjette Klasse, læres saaledes, at den physiske først doceres, og lægges til Grund for den politiske Geographie.

10. Arithmetik. Under Underviisningen heri, der gaaer gjennem samtlige Klasser, indbefattes ogsaa Ligninger af første og anden Grad, Algebra og Logarithmer.

11. De geometriske Discipliner, der ligeledes ere Gjensstand for Underviisning gjennem hele Skolen, og som begynde med geometrisk Tegning, indbefatte: almindelig Geometrie, Stereometrie og Plantrigonometrie; hvortil foies en kort sammenhangende Oversigt over Astronomien i et saadant Omfang, at den, dog uden vidtloftig Calcul eller Detail, kan give en tydelig Anskuelse af Himmellegemernes Forhold, af Lovene for deres Bevægelse og af Maaden, hvorpaa disse Love erkjendes; og til denne Oversigt knyttes da det vigtigste Indhold af den mathematiske Geographie.

12. *Naturlære.* Underviisningen heri, der henlægges til sjette og syvende Klasse, maa gradviis følge den videre fremrykkede mathematiske Underviisning, og optage Elementerne af samtlige *Physikens* Dele.

13. *Naturhistorie.* Denne Disciplin, der doceres gjennem første til sjette Klasse, bør mindre gaae ud paa en Fremstilling af Slægter og Arter eller detaillerede Beskrivelser, end paa en Udsigt over Mineraliernes, Planternes og Dyrenes Væsen og karakteristiske Udviklingsformer i Hovedgrupper, oplyst ved Slægter og Arter som Exempler og anskueliggjort ved Kundskab til de vigtigste indenlandske Mineralier, Planter og Dyr.

Feruden disse tretten Læres- og Examensfag skal der i Skolen ogsaa gives Disciplene Leilighed og Veiledning til at øve sig i:

14. *Skrivning,*

15. *Tegning,* der dog ikke bør gaae ud paa Kunstfærdighed, men alene paa at give Diet og Haanden Sikkerhed.

16. *Gymnastik* og

17. *Sang.*

§ 5.

Altsaaende de Regler, hvorefter Underviisningen i enhver af de i foregaaende § nævnte Discipliner skal skride frem, saavel fra Klasse til Klasse som i hver Klasse i Særdeleshed, saa og om de *Arters* og *Lærebøger*, som paa ethvert Stadium af Underviisningen skulle benyttes, vil det Nærmere blive bestemt ved de *Lectionstabeller*, som for hvert Skolesemester af Directionen, efter dertil af *Directorerne* indsendte Forslag, blive approberede.

§ 6.

Paa samme Maade vil ved *Lectionstabellerne* de daglige Skoletimers Fordeling paa de forskjellige Fag for hvert Semester blive reguleret; kun fastsættes her som almindelig

Regel, at den egentlige Skoletid til samtlige Discipliner og Øvelser, alene Gymnastik undtagen, for hver Discipel i det Høieste maa indbefatte et Antal af 36 Timer, hvilket maximum under ingen Omstændigheder maa overskrides, hvorimod det meget mere bør være Gjenstand for Skolens Bestræbelser, at indskrænke dette egentlige Timeantal i de Klasser, i hvilke saadant uden Skade for Underviisningen lader sig gjøre.

§ 7.

Skoleaaret tager sin Begyndelse den 1ste September, og slutes den 31te August.

§ 8.

Skoleunderviisningen bør i Skoleaarets Løb ikkun afbrydes ved de lovbestemte Ferier. Disse ere:

a) Juleferien fra 24de December til 6te Januar, begge inclusive, saa at Underviisningen igjen begynder den 7de Januar, eller, hvis denne falder paa en Loverdag eller Søndag, da den paafølgende Mandag;

b) Paaskeferien fra Onsdagen for Skjærtorsdag til den paafølgende Tirsdag, begge inclusive;

c) Pintsferien fra Loverdagen for Pintsedag til den paafølgende Tirsdag, begge inclusive;

d) Sommerferien eller Hovedferien, fra den første til den sidste August, eller Skoleaarets sidste Maaned;

e) følgende Smaafrier: Østernmiddagen for store Bededag, Sanct Hansdag, den første Krannmarkedsdag i den By, hvori Skolen holdes; ligesom endeligen Skolens Rector en Gang om Maaned kan give en halv Dags Ferie, dog at der vexles i Valget af Dage.

§ 9.

I hvert Skoleaar afholdes tvende Skoleexamina, nemlig:

a) en Halvaarsexamen, som afholdes i Slutningen af Februar Maaned af Rector og Skolens Lærere;

b) en Hovedexamen, som foretages i Slutningen af Juli Maaned umiddelbart før Sommerferien.

Ved denne Examen, som er offentlig, bliver at iagttage:

1. Dertil indbydes paa samme Maade som hidtil ved et Skoleprogram.

2. Ved Examinationen i ethvert af de i § 4 nævnte tretten Lærefag bør, foruden den examinerende Lærer, være tilstede tvende Censurer, hvoraf den ene er en af Skolens andre Lærere, men den anden kan være en af Rector indbudt, i Faget kyndig, Videnskabsmand udenfor Skolen; hvorhos ogsaa foruden disse trende Censurer, den examinerende Lærer inclusive, Medlemmer af Directionen og af Ephoratet kunne deeltage i Censuren, naar de ere tilstede og ønske det.

3. Ingen kan betragtes som Censur og deeltage i Censuren over Proven i noget Fag i en Klasse, med mindre han har overværet den hele Examination i samme fra Begyndelsen til Slutningen.

4. Saasnart Examinationen er tilendebragt, meddeles enhver af Censurerne, den examinerende Lærer inclusive, en af de i den følgende § 13 bestemte sex danske Charakterer, og af disse Censurernes særskilte Charakterer udtrages derefter en samlet Specialcharakter for hele Faget.

5. Efter Udfaldet af Hovedexamen, i Forbindelse med Disciplens Flid, Fremgang og Forhold i den vedkommende Klasse, bestemmer derpaa Rector, efter Overlæg med de vedkommende Lærere i de Fag, som have været Gjenstand for Examen, hvorvidt Disciplen kan anses moden til at opflyttes i en høiere Klasse for det næste Skoleaar.

Dette gjælder ogsaa om Dprøvnngen fra sjette til syvende Klasse, hvorved dog blive at iagttage de nærmere Bestemmelser, som herom findes foreskrevne i den følgende § 15.

§ 10.

I Stedet for den hidtil foreskrevne Dimission fra Skolen og derpaa følgende examen artium ved Universitetet træder en ved selve Skolen afholdt Afgangsexamen, hvilken, i Overeensstemmelse med Grundsætningerne og Formaalet for den hele her foreskrevne Reform af den lærde Skoleundervisning, skal indrettes saaledes, at den ikke indskrænker sig til en blot Kundskabsprøve, men at den tillige bliver en sand Modenhedsprøve, hvoraf det, saavidt saadant overhovedet ved en Examen er muligt, kan kjendes, hvilken almindelig videnskabelig Dannelse og aandelig Modenhed Candidaten under det tilbagelagte Skolekursus har erhvervet og opnaact.

§ 11.

Gjenstandene for Afgangsexamen ere de i § 4 nævnte tretten Undervisningsfag, i hvilke Prøverne blive følgende:

1. I Dansk bliver Proven alene skriftlig, og skal bestaae i en Udarbejdelse over et opgivet Emne, ved hvis Bedømmelse ikke her sees paa nogen Kundskabsmasse i et eller andet enkelt Fag, men paa Candidatens Evne til Selvtankning i Forbindelse med Klarhed, Correcthed og Smag i Fremstillingen.

2. I Tydsk aflægges dobbelt Prøve, nemlig:

a) en tydsk Stil og

b) mundtlig Oversættelse af en ikke læst tydsk Forfatter.

3. Fransk er alene Gjenstand for mundtlig Prøve, som bestaaer i: deels Oversættelse af en fransk ikke læst Forfatter, deels Oversættelse fra Dansk til Fransk.

4. I Latin aflægges dobbelt Prøve:

a) skriftlig ved en Stil af passende Omfang, og en Version, begge uden Brug af Lexicon;

b) mundtlig prøves Candidaten deels i hvad der statarisk er læst, hvilket maa indbefatte i det Mindste saa Meget, som omtrent kan svare til:

af profaiske Skribenter Cicero "de officiis", 100 Kapitler af hans Taler og 4 Bøger af Livius;

af Digterne: Horats's Breve, 2 Bøger af hans Odeer og 3 Bøger af Virgils Æneide,

dog at, forsaavidt andre Forfattere end de her nævnte vælges, disse da maae høre til de bedre og ikke for lette; deels ved at oversætte og forklare lettere Steder af en ikke læst Forfatter.

Med den mundtlige Examination forbindes tillige en passende Prøve i den gamle Literatur og Oldsager.

5. I Græsk anstilles alene mundtlig Prøve i det sidste Pensum af historiske, didaktiske og oratoriske Forfattere, saasom Herodot, Thucyd, Xenophon, Plato og Demosthenes, hvilket i det Mindste maa have et Omfang, som svarer til:

af profaiske Forfattere: 1 Bog af Herodot, 2 Bøger af Xenophons Anabasis og 3 Bøger af hans Sokratiske Mærkværdigheder;

af Digterne: 4 Bøger af Homer og 1 Tragedie.

I Forbindelse med denne Prøve examineres tillige i den gamle græske Literatur og Oldsager.

6. Proven i Hebraisk indskrænkes til Grammatik og Oversættelse af det i Skolen Læste, som maa udgjøre i det Mindste 40 Kapitler af Genesis og et Pensum, der svarer til 15 Psalmer.

7. Proven i Religion, der alene er mundtlig, gaar ud paa det i Skolen Gjenneegaede, og derunder tillige af det nye Testamente et af de større Evangelier, eller Marcus's Evangelium i Forbindelse med et Par af Brevene.

8. Historie og

9. Geographie

ere alene Gjenstand for mundtlig Examination.

10. I Arithmetik er Prøven dobbelt, nemlig: deels skriftlig ved Besvarelse af en Opgave, deels mundtlig.

11. I de geometriske Discipliner bliver ligeledes deels at give en Opgave til skriftlig Besvarelse, deels at anstille mundtlig Examination, under hvilken tillige medtages hvad der i Skolen er læst af Astronomie med mathematisk Geographie.

12. I Naturlære og

13. i Naturhistorie

anstilles alene mundtlig Examination.

§ 12.

Afgangsexamen afholdes i Begyndelsen af September Maaned, før det Første, og indtil anderledes bestemmes, af Skolens egne Lærere i Førelse med tre af Universitetets Professorer som Examinationskommisærer, hvilke dertil af Directionen for hvert Aar udvælges; og blive i Henseende til Examinations Afholdelse følgende Regler at iagttage:

1. De skriftlige Opgaver meddeles af Examinationskommisærierne.

2. Tilsynet med de skriftlige Udarbejdelser føres af en af Skolens Lærere, som dertil af Rector vælges og ikke maa være Læreren i det Fag, hvortil Opgaven hører.

3. Ved Examinationen i hvert Fag ere, foruden Examinator, tilstede som Censurer en anden af Skolens Lærere, som Rector dertil udvælger, og en af Examinationskommisærierne; hvilke tvende Censurer opgive de Steder af Forfatterne og de Gjenstande af Videnskaberne, hvori der skal examineres, men tage igrønt ikke Deel i Examinationen.

4. For hvert Examinationsfags Bedkommende blive saavel de skriftlige Udarbejdelser, forsaavidt disse finde Sted, som den mundtlige Preve bedømte af Examinator og tvende Censurer i Faget, hvilke derfor meddele Charakterer i Overensstemmelse med de i efterfølgende § 13 givne Regler; ligesom ogsaa den skriftlige Udarbejdelse i Modersmaalet bedømmes

af en af Examenſcommiſſarierne og tvende af Skolenſ dertil af Rector valgte Lærere.

§ 13.

Med Hensyn til Charaktererne for de under Afgangs-examen aflagte Prover fastsattes følgende Regler:

1. Charaktererne ved Afgangs-examen ere deels Special-charakterer, som tillægges Proverne i de enkelte Fag, deels Hovedcharakterer, som meddeles for Udfaldet af Examen i det Hele. Specialcharaktererne ere følgende sex: Udmærket godt, Meget godt, Godt, Temmelig godt, Maadeligt, Slet; Hovedcharaktererne ere tre, som benævnes

første Charakter,
anden Charakter,
tredie Charakter,

hvilke svare til og gjælde lige med de nu ved examen artium brugelige latinske Charakterer *laudabilis*, *hauð illaudabilis*, *non contemneudus*; og ligesom hidtil Charakteren *laudabilis* har kunnet forhoies med Tillægget *præ ceteris*, saaledes skal ogsaa første Charakter kunne gives det Tillæg: „med Udmærkelse“.

2. For at danne Specialcharakteren have de tre Censorer, som bedømme de skriftlige og mundtlige Præstationer, umiddelbart efter Bedømmelsen at give hver for sig efter sin Overbeviisning en af de ovennævnte sex danske Charakterer, af hvilke tre Charakterer derpaa i de Fag, i hvilke ifkun een Prove aflægges, een samlet Specialcharakter for denne undrages; men i de Fag, i hvilke baade skriftlig og mundtlig Prove aflægges, undrages paa samme Maade een Charakter for hver af disse Prover, hvilke to Charakterer, forsaavidt angaaer Latin, hedses adskilte som to Specialcharakterer, men for de øvrige Fags Bedømmende sammenlægges til een Specialcharakter for hele Faget.

3. Der vilse saaledes for sauntlige trettent Examinations- fag falde fjortent Specialcharakterer; men da Charakteren for Hebraisk ikke bor medregnes til Hovedcharakteren for hele Examen, bliver denne altid, hvad enten Candidaten har opgivet Hebraisk eller ikke, at uddrage af trettent Special- karakterer.

4. Forholdet mellem disse trettent Specialcharakterer med Hensyn til deres Indflydelse paa at danne Hovedcharakteren bestemmes saaledes, at to Charakterer af en hoiere Grad og een Charakter, som staaer to Grader lavere, regnes lige med tre Charakterer af den mellemliggende Grad, saa at to Udmærket godt og et Godt ere lige med tre Meget godt, og saa freundeles. I Overensstemmelse med dette Forhold til- lægges disse Charakterer folgende Talvaerdier:

Udmærket godt	= 8.
Meget godt	7.
Godt	5.
Temmelig godt	1.
Maadeligt	÷ 7.
Slet	÷ 23.

5. Hovedcharakteren bestemmes ved Specialcharakterernes sammenlagte Talvaerdie efter folgende Forhold:

Til første Charakter med Udmærkelse fordres i det Mindste en Talvaerdie af	7 Udm. godt og 6 Mg. godt.
— første Charakter	7 Mg. godt og 6 Godt.
— anden Charakter	7 Godt og 6 Teml. godt.
— tredje Charakter	5 Godt og 8 Teml. godt.

Med Specialcharakterer af en mindre Talvaerdie end den sidstnævnte antages den Bedkommende ikke at have bestaaet Examen.

§ 14.

Den hele Afgangsexamen fordeles paa tvende Prover, af hvilke den første eller Afgangsexamens første Deel af-

holdes ved Udgangen af Skolens sjette Klasse i de fem Fag, som efter den foregaaende § 4 afsluttes i denne Klasse, nemlig: Tydsk, Fransk, Religion, Geographie og Naturhistorie, og den sidste eller Afgangsexamens anden Deel afholdes efter Udgangen af Skolens syvende Klasse i de øvrige til Afslutning i denne Klasse forbeholdte otte Lærefag, nemlig: Dansk, Latin, Græsk, Hebraisk, Historie, Arithmetik, de geometriske Discipliner og Naturlære.

§ 15.

Enhver af Skolens Disciple, som har tilbragt to Aar i sjette Klasse eller eet Aar i syvende Klasse, har Udgang til at indstille sig til respective første eller anden Deel af Afgangsexamen, uden at Skolen kan nægte ham saadant. Daa i det Tilfælde, at en Discipel, som har gjenngaet sjette Klasse, efter afholdt Hovedexamen er erklæret umoden til at oprykke i syvende Klasse, har han dog Ret til, hvis han ikke vil forblive i Skolens sjette Klasse for at opnaae den manglende Modenhed, at forlange sig admitteret til Afgangsexamens første Deel, forinden han forlader Skolen, og kan han derefter, naar han ved privat Veiledning anseer sig tilstrækkelig forberedt, indstille sig til Afgangsexamens anden Deel, dog ikke ved nogen anden Skole end den, ved hvilken han har underkastet sig Examenens første Deel.

§ 16.

Ligesom der ved hver Afgangsexamens saavel første som anden Deel beres en særegen dertil autoriseret Protokol, saaledes have Examenkommisarierne efter Examenens Tilendbringelse at indgive til Directionen Beretning om Examenens Udfald, tilligemed de Bemærkninger, hvortil de maatte have fundet Anledning, hvilken Beretning ledsages af en Udskrift af Examenprotokollen og af samtlige skriftlige Udarbejdelser.

§ 17.

Efter afholdt Examen meddeles Enhver, som har bestaaet

samme, et paa Dansk skrevet Testimonium, der affattes efter den derfor foreskrevne Formular.

§ 18.

Den her foreskrevne Underviisningsplan træder fuldstændigen i Kraft for Skolens nederste Klasse fra næste Skoleaars Begyndelse eller fra 1ste September 1845; ligesom den og, efterhaanden som denne Klasses Disciple senere oprykke til høiere Klasser, udvides til disse, indtil saaledes de Disciple, som have gennemgaaet et fuldstændigt Skolekursus efter den nye Plan, kunne indstille sig til en Afgangsexamen, ved hvilken samtlige Fordringer, som efter det Foregaaende skulle gjøres til Candidaterne, kunne fyldestgøres.

For at imidlertid deels de nuværende Disciple kunne blive deeltagende i de Fordele, som ved den paataante udvidede Underviisning tilsigtes, deels en succesfuld Overgang fra det ældre til det nyere System kan beredes, deels Erfaring hurtigere indvindes om, hvorledes den nye Plan paa den mest hensigtsvarende Maade lader sig iværksætte, fastsættes herved:

1) at, forsaavidt Underviisningen i samtlige Skolens Klasser, uden Ulempe eller Afbræk for dens Djemed og uden at gjøre ubillige Fordringer til de nuværende Disciple, lader sig lempe efter de Grundsætninger, som indeholdes i nuværende Plan, da ber denne uden Opsættelse gjøres gjeldende i det større eller mindre Omfang, som Underviisningens forskjellige Stadium i de forskjellige Klasser tilsteder;

2) at der for de Disciple, som i indeværende Aar vilde have været modne til at indstille sig til examen artium ved Universitetet, bliver istedetfor denne at afholde en Afgangsexamen ved selve Skolen under Jagttagelse af den i nuværende Plan foreskrevne Form, men uden at i indeværende Aar Fordringerne maae udstrækkes over det, som for nuværende Tid kræves til examen artium ved Universitetet, og da med den Virkning, at de Studerende, som have under-

kastet sig denne ved Skolen afholdte Examen, strax kunne blive indskribede ved Universitetet, før her at paabebynde det forberedende academiske Studium til anden Examen;

3) at denne Afgangsexamen, eftersom Underviisningen i Skolen mere og mere nærmer sig den ved den nye Plan bestemte, ogsaa maa i Henseende til Forordningerne efterhaanden og i Forhold udvides og skærpes;

4) og vil det af Directionen nærmere blive afgjort, naar Forandringen i Underviisningen er saavidt gjenneført, at Disciplene ved Udgangen af sjettede Klasse kunne antages modne til, efter at have underkastet sig denne Afgangsexamens første Deel, at oprykke i syvende Klasse, før her at forberede sig til sammes anden Deel.

Det er naturligt og vist, at Meningerne om mangfoldige af de heri indeholdte Bestemmelser's Nødvendighed og Hensigtsmæssighed ville være forskjellige: hvad mig selv angaaer, dolger jeg ikke, at jeg havde ønsket enkelte Punkter anderledes bestemte, og om andre er i nogen Uvisshed, om man har truffet det Rette. Men Udviklingen deraf hører ikke herhid. Derimod kan neppe Noget, der med fuld Sagkundskab og med ubildet Blik betragter det Gamle og det Nye, mislignende, at herved et stort og væsentligt Fremskridt er gjort til en bedre Indretning af vore Skoler. Men imedens jeg ikke skal opholde mig ved Noget, der kunde ligne et Forsvar for en Foranstaltning, som formeentligen ikke trænger til samme, skal jeg endnu tilføie et Par Ord til Oplysning om, hvori den nærværende Organisation af de udvidede Skoler adskiller sig fra de to ovenfor omtalte ældre Foranstaltninger, Gymnasiers Oprettelse ved Christian den 4de og de tre lærde Skolers Udvidelse i 1801 og 1802. Sammenligne vi de nu-

værende udvidede lærde Skoler med de ældre Gymnasier, da viser sig strax den Hovedforskjel, at disse skulde være selvstændige udenfor Skolerne bestaaende Anstalter, som et Slags Tillæg til disse, hvorimod det nu er Skolerne selv, der ere udvidede, og den tilføiede Klasse er en organisk Deel af Skolen, ikke et Mellemled imellem samme og Universitetet. Imedens derfor til hine netop skulde sendes Disciple fra de andre Skoler i vedkommende Stift, saa kunne i disse ingen Disciple optages i en Skoles 7de Klasse, som ikke have gjenne-gaaet den samme Skoles 6te Klasse. Endvidere vare, vistnok ifølge Tidernes forskjellige Forhold, Underviisnings-gjenstandene noget forskjellige: Naturvidenskaber o. s. v. vare naturligviis ikke dengang optagne imellem samme. Examens Indretning var hoist forskjellig. Endeligen, hvilket var en væsentlig Aarsag til hine Gymnasiers Hensygnen ¹⁾, vare de, som havde gjenne-gaaet et Gymnasium ²⁾, ligefuldt, ganske som de, der vare dimitterede fra en almindelig Skole, forpligtede til at underkaste sig examen artium ved Universitetet, og derpaa at høre Forelæsninger til 2den Examen over for det Meste de samme Discipliner, som de paa Gymnasiet havde studeret; nu skulle de, der have gjenne-gaaet en udvidet Skole, umiddelbart derefter kunne begynde deres Embedsstudium. — En større Liighed finder Sted imellem den nærværende Reform og den ved de tre Skolars Udvidelse i 1801 og 1802 tilsigtede: imidlertid adskille de sig ved Anordningen af Underviisnings-gjenstandene, ved Examens Indretning, ved det forskjellige Forhold til Universitetet og dettes 2den Examen, saavelsom ved den hele Aand og Retning, som skulde gaae igjennem den nye Organisation og bestemme sammes væsentligste Fortrin.

¹⁾ See Etatsraad Blochs Program for 1842, S. 59.

²⁾ Sædvanligen tilbragtes dermed i Døns 1 til 2 Aar.

Der gives dem, som synes med en Slags Mistænkelighed at have betragtet den nu begyndte Reform af vore lærde Skoler, fordi de meente, at den i sine Hovedtræk var laant fra Tydskland, og som have betegnet denne deres ugunstige Mening om Sagen ved mere eller mindre tydelig Hentydning paa en neverlagt og uheldig Esterligning af de Preussiske Indretninger, som den der efter deres Mening har havt væsentlig Lindsydelse paa den hele Foranstaltning. Man kunde nu vistnok være berettiget til at betegne det som Genfidighed, naar man mere tænker paa, hverfra en offentlig Indretning formæentligen er laant, end paa, hvordan den er, og som en misforstaaet Patriotisme, naar man seer skjevt til en saadan Foranstaltning, fordi den antages ikke egentligen at være voxet paa fædrelandsk Grund, men at være hentet fra et fremmed Land, hvilket man i andre Henseender (og det tildeels med Rette) ikke gjerne vilde see taget til Mønster for hvad der hos os skal anordnes og indrettes: thi jeg mener, at Fædrelandets sande Vel her maa være den høieste Lov, og at man bør stræbe at tilegne sig det Gode, hvor man lærer det at kjende. Men forresten er det let, til deres Beroligelse, som maaskee endnu heraf maatte befrygte Fare, at gjøre opmærksom paa, at den her begyndte Reform i flere (maaskee for mange) og væsentlige Puncter adskiller sig fra de Preussiske Gymnasiers Organisation. Thi baade er Anordningen af Underviisningsgjensstandene forskjellig, navnlig den deri, at hos os Underviisningen i Latin nu først indtræder med 3die Klasse, og at dermed nogle Fag afgaae med Udgangen af 6te Klasse, og Examina, saavel Klasseexamina som Afgangsexamen, ere forskjellige baade i Henseende til det, der foredres, og i Henseende til Maaden, hvorpaa det foredres. Navnlig er vor Afgangsexamens Deling og alle dermed i Forbindelse staaende Bestemmelser Noget, hvortil intet Lignende findes i Preussen.

I de Preussiske Gymnasier læres Philosophie, hvilket hos os skal forblive ved Universitetet, imedens den korte Udsigt over Astronomie og mathematisk Geographic, som skal meddeles i vor 7de Klasse, saa godt som ganske bortfalder i de Preussiske Skoler. Herom maa jeg imidlertid paa dette Sted indskrænke mig til disse Hentydninger og henviser Enhver, hvem det ikke allerede er klart, til en Sammenligning af Planen for vore udvidede Skoler med den i mit Skrift om det lærde Skolevæsen indeholdte Skildring af de Preussiske Gymnasier.

Den ifølge Hans Majestæt Kongens allernaadigste Befaling for Kolding lærde Skole af Hr. Architect Nebelong opførte nye Bygning vil Torsdagen den 23de October, Kl. 11 Formiddag, blive indviet til sin Bestemmelse ved en Dansk Tale af Hans Hoivelbaarne Hoierverdighed Hr. Biskop Tage Müller, Commandeur af Dannebrog og Dannebrogsmænd. Efterat Biskoppen ved samme Leilighed har proclameret Skolens nuværende Rector som saadan, holder denne en kort Tale, ved hvilken han ligeledes vil proclamere Udnævnelsen af de i hans Embedstid fast ansatte Lærere. En Cantate af Hr. Overlærer Troiel, arrangeret af Hr. Adjunct Wittrup, vil blive affungen ved denne Heitidelighed, til hvis behagelige Overværelse herved indbydes.

Bilage.

I.

Dronning Dorotheas Skrivelse til Superintendenten
i Ribe (1554).

Dorothea mett Guds Nade Danmarks, Norgis, Wendis oc
Gottis Drotting.

D.

Vor gunst tilforne: Wider, att then Skolmester her udj Büen
Nqter skolen oc sitt kall: for ingen deell: oc er en rett Dranker:
oc Büen oc Borne ille mett ham bewarid: Wille therfor ingu-
londe længer haffue ham her: Thi bede wi ether oc begerer i
thett Superattendentis Embid ether befalid er, oc bor haffue en
god opsiin: paa sadant: attj strax sender of en anden god lærd
person aff Ribe hid: igien' som kand wære Duffuelig oc beqwem
till samme Embid: Ther will tage well ware paa Skolen, att
Büen og Borne ther mett motte bedre bliifue forsergitt: her till
wi of wißeligen wille forlade.

Befalind ether Gud. Dathum Koldinghus Ioffnerdagen efter
nuptionis Mariae.

D^o Dorothea

Under wortt Signet.

II.

Kong Christian den Tredies Fundats paa en Andeel af Kongetienden til Hørerne ved 4 Skoler.

Wij Christian then Tredie mett Guds naade Danmarkis, Norgis, Wendis och Gottis koning, hertog udj Sleswig, holsten, Stormarn och Dytmarschen, Græffue udj oldænborg och Delmenhorst Gjør alle witterlige att paa thett ther motte hollis Gode personer tiil Locater udj thesse Gifftherskrefone Scholer udj wors kjobsters kolling, wedle, warde och holstebroe och ther optucttis unge personer udj Bogelige konster och gode seyer hassuer wij religionen tiill beste beuilliget oc samtyckt och nu mett thette wort ebne breff beuillige och samtycke att en Locate udj huer fornævnte Scholer the som nu ere eller her effther komends worder mue aarligen alletiid her effther fange tiilhiælp tiil theris underholling aff wor oc kronens part aff tienden som her effther følger, først then Locate udi warde ett pund korn aff tienden aff Dutrup sogn, Then Locate aff holstebroe ett pund korn aff Merup sogn, Then Locate aff wedle ett pund korn aff Skibet sogn, och then Locate aff kolling ett pund korn af Hjerdrup sogn: Thij bede wij och biude wore fogeder eller Embidymend the som nu ere eller her effther komends worder som samme wor tiender hassue udj befalling attj lade aarligen følge fornævnte Locater udj fornævnte kjobsteder saa moyit aff wor och kronens part aff korn tienden af fornævnte sogue effther som forskreuit staaer. Giffuit paa wortt Slot kollinghus setw Lucia virginis Dag aar MDLVIII wuder wort Signet.

Christian.

III.

Kong Frederik den Andens Fundats paa 250 Rdlr. kongelige Kjøstpenge.

Wij Frederich then Anden med Guds Naade Danmarkis, Norgis, Wendis og Gottis Konning, Hertug udj Sleswig, Holsten,

Stormarn og Dyttmersten, Grefve udj Oldenborg og Delmenhorst; Gjere alle bitterligt, at Wij Gud Aldmægtigste till Leff og Chre, saa og paa det Ungdommen udj Gudsfrugt, gode Eader og Lærdom kunde underviises og optuchtes, og fattige Skole=Personer, som settes til Skole her udj vor Lieb=Sted Kolling, hvis Forældre icke ere formuendes at underholde themmum, og om hvilke ere guod forhobning, icke skulle nodes af Armod at offvergiuffve theris Schole, for underholdings Brest skyld; Men maa bliffve ved theris Studia at continuere, Religionen til forfremmelse og forbedring; Tha haaffve Wij bevilget, forordineret og sambtecht, og nu med thette Wort obne Grefv bevilge, forordinere og sambteche, Marligen hereffther, thill Guig thiid, att skulle giuffves her aff wort Slott Kolding=huus, halffthredie Hundrit daler, thill Tolff Skole=Personers Underholdning, ther iblant beregnet Skole=meisteren og tho Horere; og skall Skole=Meesteren giuffves thill Underholdning af fornævnte Summa fem og Thiuffve daler, Sammeledis hver af Horeerne Halffthredie og thiuffve daler, og hver af the andre Skole=Personer thiuffve daler. Dg skal Vor Leens=Rand her paa Wort Slott Kolding=Huus, thend som nu er og hereffter kommendes worder, handle med en guod from Danemand af Borgerne herudj Byenn, som fornævnte Tolff Skole=Personer for fornævnte Summa Penge med mad og øll thilborlig vill underholde, og siden themed haaffve indseende, at the thill Redtorfft bliffve underholdet, som thet sig ber. Dg dersom thend Borger, som themmum udj saa maade thill Kost anthagendes vorder, themmum icke thilberligen vill spiiise, skall fornævnte Vor Leens Rand handle med en Anden Borgere, som themmum med gott øll og mad ville spiiise og underholde. Dg paa thet at Skole=Meesteren og Horeerne maa haaffve this bedre Ncht og opseende met fornævnte Skole=Personer, skall the være forpflicht, hoes fornævnte Skole=Boren, hvor the hos nogen aff Borgerne bliffver indtinget thill Kost, Sielff at sege Bord med themmum. Dg skall fornævnte vor Leens Rand med Prædicanterne og Skole=Meesterene aff the fornemiste Skole=Boren tiisse Skoleboren, som udj saa maade skulle underholdes aff themmum, som ere nøtterstige icke formuendes themmum selff at underholde, och the, om hvilke

er sliq forhobning, att the udj fremthiden kinde være Religionen og Aliget thienlige, therudinden icke Almseendis nogen wilsd, wenstab eller nogen fordeel. Och efftherdj Wij nu hermed og udj andre maade, haffve rundelig og Naadigst forföret Skole-Mesteren her udj Kolding, skal Hand være forpflicht med største flid og windsfibeliqhed att informere och optuchte Ungdommen in Artibus dicendi, fundamentis Religionis och andre nettige Lærdom. Thesligeste skal Skole Mesteren, som nu er, eller Hans Efftherkommere være forpflicht, hver Uge om Torsdagen udj Bye-Kirken at giöre en Predichen Almuen her sammesteds thill Saligheds Underviisning og lærdom; Skulle og Høverne udj theres Kald sticke thenum ustraffelige, med største flid Ungdommen att underviise og lære. Sammeledis skulle og the andre Skole-Personer udj saa maade underholdes, sticke thenum windsfibelig udj lærdom og tuchtige udj leffnet, att thet maa bespørges sliq vor Kongl. Naade og Mildhed imod thenum icke att være thill forgæffs. Og skall Superintendenten udj Riiber-Stift aarligen, naar Hand vjiterer forfare om fornævnte Skole-Personers Wilfor, om the thenum udj Lærdom forfremme, och ellers saaledis sticke og forholde, att the ere thend Almoße værd. Og thesrom nogen iblant thenum findes uduelige, skall Hand thenum affette fra fornævnte Underholdning, og udj theres sted forordne andre guode duelige Personer, om hvilcke ere guod forhobninge. Vedendes og bindendes Vor Leensmand her paa wort Slot Kolding-huus, thend som nu er, eller hereffter kommendes vorder, att Hand aarligen thill gode Næde fornævnte Halffredie Hundrid daler thill fornævnte Tholff Skole-Personers underholdning her sammesteds lader fornøye og udgiiffe. Och siden efftherjom forskreffvet staaer, haffver thilborlig indseende, att altingst hermed thilborligen stiches og forholdes, efftherjom Hand vil ansvare og være bekiendt. Vedendes og formanendes alle Vore Efftherkommere Konninger udj Danmark, att the udj liige maade ville hermed holde og effterkomme, icke giørendes herudj nogen forhindring eller forvandling, icke heller thilstedendes nogen anden noget herimod att forandre fornævnte Skole Personer thill skade udj nogre maade, saa frembt

the icke dermed vilde oppecke imod themum Guds Evige Hæftu,
 Vræde og Straff.

Giffvet paa vort Slott Kolding-Huus thend yr 2 Juny MDLXXX.

Under Vort Signet

Friderich

L. S.

IV.

**Kong Frederik den Tredies Gavebrev, hvorved
 Kjøstpengene forhoiedes til 312 Rdlr.**

Wii Friderich Dend Tredie med Guds Raade Danmarkis
 Morgis Wendis och Gottis Koning Hertug udj Slesvig, Holsten,
 Stormarn och Dytmersten Grefue udj Oldenborg och Delmenhorst;
 Gjere Alle Witterligt Efferjom voris Kiære hr. farsfader Sahl.
 och Heylofflig Thuekommelse Koning Fridrich dend anden sub
 dato dend 22 Juny 1580 Raadigt hæffuer Perpetueret en
 Karlig deputat aff Halfftredivhundrede Daler, at giffuis af Vort
 Slott Koldinghuus till Dolf Skoll Personeres Underholdnig udj
 Vor Kiebsted Kolding, der Iblandt herrignet Skoll-Mesteren och
 thou Herer. Och voris Kiære hr Fader Sahl. och Heylofflig
 Thuekommelse derpaa sub dato dend 2 Marti 1635 Raadigt
 forordnit een huer aff fornævnte Skoll-Personer Som til foren
 hafde then thinge herefter at Skull Ryde Serochthinge Rdr.,
 Taa och sub dato dend 1 May 1638 Raadigt Determineret
 dend halffue part deraff at Erlægges till dend 30 Aprilis och
 dend anden Halffue part till dend 29 Septembr. udj Rede penge,
 Med Videre forskrevne Konge Bressue Indholder och formelder;
 Da efferdi nu udj denne Voris Rrffue Regerings tilstand hoßi
 os om Voris Raadigte confirmation derpaa Underdanigt An-
 holdes, thi bevilger och forunder Wii herved Raadigt, at offtere-
 bemelte 12 Skoll Personer herefter Som tilforn forskrevne
 deputat aff bemelte Vort Slott Koldinghuus Skoll Ryde och
 giffuis til deris Underholding, och dermed i all maader at forholdis,

VIII

Saa som oftbemelte dennem derpaa Naadigst gifne Fundatz och
Brefve Videre Indholder och tilfiger; Forbydendis all och en
huær herimod efftersom forskrefuit staar at hindre ellr udj nogen
maader forfang at giøre under Vor Gyldest och Naade. Giffuit
paa Voris Konngl. Residentz udj Kiøbenhavn dend 20 May:
1664.

Under wort Signet
Friderich.

V.

A. Thuras Bouskrift til Dronningen.

Stoorn. Allern. Krve Dronning.

Jeg stodd paa denne Sted tilforn med Pryd og Vre;
Min Herkomst toorde Jeg bekiendt for hver Mand være:
Dend gyldne Over-skrift, Jeg over Døren har
Paa Danske oversat, i meening dend var:

En Kongelig Gemahl, de Armes Trost og Skygge
Lodd denne sjonne Huus paa sin Befostning bygge;
Thi staar i Ewig floor Dortheæ Store Navn
Som med saa rund en Haand har fremmed Skolens gavn.

Da Hundred aar løb hen, saa blev Jeg til en Stakkel,
Dg stodd ved Kirken, som et ynkeligt Spektakkel;
Det blev Jeg stamfuld ved; thi dukte jeg mig need,
Dg ved et langsomt fald en Hver af syyne glead.

Nu staar Jeg atter reist (des Gud ske tak!) paa foode;
En anden Phoenix af dend forstes aske groode.
Dog blev jeg af mig selv ej sund og Karst og stærk;
Men forskud og credit har gjordt det heele verk.

IX

Jeg staaer da, Just, som dend, der gjennem Stadens gader,
 I prægtig Klædning gaar, slaar fra sig sterkt og sprader;
 Da ofte Døiet selv, med Underfoor og aldt
 I Krammen staaer endnu, hver Skilling, Ubetaldt.

Jeg forudsæer og veed, det Kand ej vare længe,
 For Muur- og Lømmers-Mand mig Vengste vil for Penge
 Dg Regning Kommer ind paa Bjeller, Kalk og Steen,
 Hvor skal Jeg redde mig fra dend Betryk og Meen?

Men vil vor fromme og Kjært-elskte Landsens Moder
 Af Medyndk see til mig og Kirkens unge Poder,
 Dg naadig Rny et Dord kun hos Monarken, da
 U-fejlbar hjælpes Jeg, i hvor det kommer fra.

Hvorom udi dend nu af ny opbyggede Kolding Skoles Navn,
 i dybeste Underdanighed inderligen og hjerteligen anholder

Min allernaadigste Dromings
 Allerunderdanigste Tjener og U-afladelige
 Forbedere Hos Gud

L. Th.

Ribe d. 18. Juli 1728.

VI.

**Judskriften paa den i Skolebygningen anbragte
 Mindesteen.**

Sta viator,
 conspice stantem hanc puellam laureatam
 Facem dextra & librum sinistra gestantem.

Qværas viator:
 Qvænam ea sit,

Respondeo
 Est Regia hæc schola Coldingensis
 Evangelii lucem rerumque scientias
 præ se ferens.

Recens ea nata est Anno 1552
 Et mox a primis incunabulis
 A serenissima Regis Christiani tertii
 clementissima Regina
 Dorothea
 quæ laudabili sua munificentia
 primam ei formam et faciem dedit,
 est nutrita Regiisque stipendiis sublevata,
 In adulta vero ætate pupilla facta
 ab ærario templi Coldingensis
 pio ac continuo antistitum moderamine
 in hunc usque diem
 est sustentata.

Demum
 cum esset senio confecta
 et
 vetustate ubique lacera:
 Magistratus urbis prudentissimus
 curam ejus de nova vestiendæ suscepit,
 sumtus, quos requirebat opus,
 divinæ committens providentiæ,
 sancto huic confidens effato.
 Dominus providebit,
 ejus confidentiæ ductu manum operi admovit,
 et juxta constitutionem
 illustrissimi ac excellentissimi Domini
 Domini *Christiani Caroli de Gabel*
 Dioceseos Ripensis præfecti spectatissimi
 anno 1728
 Rectore scholæ clarissimo
 Domino Jacobo Örsted
 tum ex sacris pecuniis
 tum ex variis honorificis donationibus
 eam
 novo ac compendioso
 hoc novæ formæ amictu

vestivit
 idque
 auspiciis
 venerabilis Dni Episcopi Laurentii Thura
 ut et consiliis
 præclarissimi Dni Præpositi Laurentii Lech
 et denique applausu
 celeberrimi Dni Præsulis Mathiæ Anchersen
 qui sollenni scholæ inauguratione,
 velut florentissima lauro
 puellam exornavit
 eamque Apollini consecravit
 die 26 Martii 1732.

Denne Indskrift har E. Tauber i sine Breve fra Kolding
 overført saaledes:

Stat stille Baudrer,
 og
 betragt den herstaaende laurbærkrandsede Mo
 med Falken i den Hoire og Bogen i den Venstre.
 • Du spørger:
 Hvo hun er?
 Jeg svarer:
 Den Kongelige Koldingske Skole,
 der tolker
 det lysende Evangelium og de forædlende Videnskaber.

Hun fødtes først til Verden i Maret 1552
 og
 i de første Barndomsaar
 opfostredes hun moderligen
 af
 den høibaarne Konges Kong Christian den Tredies
 ædle Gemahlinde
 Dorothea

der huldt dannede
 hendes første Ekjendestræk og Miner
 og
 pleiede hende med Kongelig Gavnildhed.
 Da hun var bleven voren Mo,
 understøttedes hun
 indtil vore Dage
 ved Børgers fromme og utrættede Omhu
 af Rolding Kirkes Skat.
 Men nu
 da hun henfaldt af Alderdom og hendes Klædebon
 fortæredes plet af Mærene;
 da paatog
 sig Byens velvise Dyrighed
 at klæde Moen op paany
 overladende al Værkets Udgift
 til Guds vise Forsorg,
 i fuld Fortrosthing til hans Udsagn:
 Lad Herren raade;
 og efter Ordre
 af
 Stiftbefalingsmanden over Ribe Stift
 Hans Excellence Hr. Geheimeraad
 Christian Carl de Gabel
 lagdes Haand paa Værket i Maret 1728
 da Jacob Ørsted var Skolens Rektor.
 Saaledes forsynedes Pigen
 ved Kirkens Hjelp og ved Privates Gavnildhed
 med en ny og tarvelig Dragt,
 og
 under Styrelse, Raad og Samtykke af
 Stiftets Biskop Laurentius Thura
 Herredets Provst Laurentius Leel
 og
 Byens Borgemeester Mathias Ancherfen
 prydedes hun

med en yndig blomstrende Laure
 og
 helligedes paany til Apollo,
 indviet
 den 26de Marts 1732.

VII.

Designation over hvad Kolding Skole nyder ved
 Liigfærd, saa og for Musik og Sang ved Bryll-
 upper o. s. v. (af N. Thura, 1724).

A. Liigpenge.

1. For et Liig, som begraves i Kirken, naar heel Skole be-
 gjeres, 4 Rdlr.
2. For et Liig, som begraves paa Kirkegaarden og holdes Liig-
 prædiken i Kirken over, da alle 4 Klokker gaaer, gives, naar
 den hele Skole begjeres, 2 Rdlr. à 9 Sk.
3. Naar 2 Klokker bruges og Liigprædiken holdes paa Kirke-
 gaarden, betales for halv Skole 1 Rdlr. à 4½ Sk.
4. Naar 1 Klokke gaaer og kun een Lectie af Disciplene bruges,
 3 Sk. à 2 Sk. 13 Sk.

Men naar der holdes Parentation eller fornemme Folks Liig
 i Kirken blive nedfatte, betales Mere, eftersom Folks Gavnildhed er.

B. Musik og Sang ved Bryllupper.

1. Naar Brylluppet efter kongl. Tilladelse skeer i Huset, for
 Musik ved Copulationen og over Bordet 4 Rdlr., enten Ved-
 kommende sig Opvartning ville have eller ikke.
2. For Musik i Kirken for de bedste Borgerfolk og de Haand-
 værksfolk, som lige med demem agtes, 2 Rdlr.
3. Naar allene et Stykke eller to forlanges i Kirken musiceret
 ved Copulationen, 2 Slettedalere.
4. Naar ingen Musik begjeres, men der allene skal sjunges Danske
 Psalmer, 1 Rdlr., men ere de ganske fattige, da 1 Slettedaler.

C. For Musik ved Børnedaab.

De Fornemmeste, naar Musik forlanges, give pro liberalitate 4, 3, 2 Rdr., hvorefter man og lemper den Musik, som dertil bruges, til en Forstjæl imellem dem, som give Mere eller Mindre. Herfor gives Musik ogsaa naar Børnselkonen holder sin Kirkegang.

Ellers giver nuomstunder Borgerfolk ordinairement Intet til Skolen ved deres Børns Daab, endssjøndt den forrettes paa Sognedage, naar ingen Prædiken holdes, og Disciplerne alligevel med Sang maae gjere Dyrkning.

VIII.

Regulæ & leges

quarum præscripto ministri Scholæ Coldingensis boni ordinis vitæque honestatis causa vivere tenentur, communibus suffragiis M. Joh. Sev. Harth, primarii Pastoris, Dni. Andree Michaelis, comministri et Joh. Canutii Bucchii, Ludirectoris, approbatæ a^o 1593.

1.

Summâ diligentia et industria, satis præmeditati, tum Ludirector, tum Collegæ, Auditoribus ordinarias Lectiones tempore convenienti proponant et repetant; juxta Regiæ Majestatis ordinationis et Foundationis præscriptum, ne commissa juvenus deliscere cogatur, sed indies proficiat, sub poena severissima Dei et Magistratus legitimi.

2.

Recepto more Musici officio fungetur per singulas Septimanas alternatim Collegarum aliquis, idemque (quem hebdomadarium appellare libet) ipso puncto sextæ matutinæ, pomeridiana vero 12 in Schola præsto sit, sub muleta 4 Solidorum Danic. Huic a septima ad Octavam antemeridianam, et a prima ad secundam pomeridianam quies erit.

3.

Scholâ qui egreditur, unô aut altero Collegarum non præsentem, atque incustoditam hac sua incuria Scholam relinquit, ipsi marcæ Danicæ mulcta imponatur.

4.

Quicumque abque legitimis et evidentibus rationibus, ordinariam docendi vel repetendi in Schola horam unam neglexerit, ipsius mulcta 4 Solidi, si dimidiam diei partem 8, si totum diem 24 esto. Nolumus autem excusationis pondus habere, si quidam, vel etiam invitus, symposiasticus detinetur. Occupationes vero, quæ vel ad officium vel ad Personam attinent, si acciderint, alterum loco suo idoneum (si modo fieri potest) substituet.

5.

Debitam reverentiam et obedientiam in omnibus, quæ vel scholæ, vel officii ratione, præcipit Ludirector, Collegæ præstabunt, sub officii privationis mulcta.

6.

Simile de illo erit iudicium, qui aliquo, insciente et non assentiente Ludirectore, profisisci præsumserit; si vero ultra concessum tempus moram necit, eo loco habendus sit, atque is, qui proprio arbitrio absque venia discedit, servatis tamen conditionibus quarta regula expositis.

7.

Quicumque sive in domibus sive platea diris et pejectionibus, boatu et clamore obsceno se audiendum præbuerit, atque teste assiduo convictus fuerit erroris & culpæ suæ, vicibus singulis Joachimico probatæ monetæ mulctetur.

Si autem vel verbis rixari, vel factis pugnare inceperit, aut etiam ad exitum perduxerit, vel aliud quippiam, cujus nomine coetus Scholasticus male audit, commiserit, ei poena pro culpæ conditione, iudicio Concionatorum, Ministrorumque Scholæ, irrogetur.

8.

Ebrius Scholam, Templum Mensamve quicumque accesserit, Marca Danica privetur. Cetera pia & honesta quæ-

cunque concernunt, omnia juxta veterem eandemque laudabilem consuetudinem usumque jam dudum receptum observari volumus.

IX.

Rector N. Thuras Beretning om Maifesten ved Kolding Skole (1724).

Som aldtid i Naturen fryder sig ved Foraars-tiden, og faaar ligesom nyt Liv igjen, i det Markerne og Skovene begynder da at klæde sig i sin Sommer-dragt, og forarsager Lyst og fornøjelse i alde levende Creatuur; saa have vore Forfædre fundet for got at forunde dend Studerende Ungdom endog paa saadan en tiid, der for alde er yndelig og behagelig, nogen sær glæde og tiidsfordriv. Hvorudover det er bleven sædvanligt, at Disciplerne i de fleeste af vore Skoler har føørt Maj i By og derefter samme Dag holdet et Gilde eller Gjæstebud, hvilket er skeedt paa Philippi Jacobi Dag, eller, hvis lov endda ikke var udsprungen paa Træerne, 8 à 14 Dage derefter, hvilken Skik og her ved Skolen er bleven holden.

Men som det tiid effter anden befandtes, at nogen Ustik her ved gif i svang, og der undertiden anvendtes paa Gildet aldt for store og for Forældrene u=taalelige omkostninger, blev det af Iehns=Manden, H. Caspar Marchdanner fundet fornødent at gjøre nogen ny Anstalt Mar 1609. hvilken, for en curiositets skyld, herhos oord effter andet indføres:

„Seg Caspar Marchdanner til Siegaard, Høveds Mand
 „paa Koldinghuus, gjører hermed vitterligt, at, efftersom det haver
 „af lang tiid og mange aar været brugeligt her udi Kolding for
 „Ungdommen udi Kolding Skole, at de haver om Philippi Jacobi
 „Dag føørt Sommer i By, og holdet et Maj=Grev=gilde, som
 „Mand det kalder, og Seg nu kommer udi forfaring, at dermed
 „tilgaar meget ustikkeligt med megen befostring for fattige for-
 „ældre, som end gjerne, for deres Børns disciplin og Skole-gang,

„ville ære Skolen, og tferne Skole=tiener og Skole=born med en maade=lig foræring til en liden collation eller Gjestebud, og saadant haver „ef nu her til Dags været anseet, mesten derfor, at dend eene, „som vilde gjøre sin Sønns Mai=Greve=Gilde, ville være over dend „anden med befostrning, med adskillige Rætter og fremmede Vi „derpaa at anvende, og med mange og adskillige folk dertil at „indbyde lade, hvorudover mange forældre kunde blive affpendig „til at ville holde deres Born i Skolen, som vel fornummed er, „og med tiden meer og meer forfares, og Skolen med tiden der= „over at forsoekkes og forringes. Da paa det at saadant betime= „lig kunde forekommes, som vel tilbørligt er, og saadan Uskikkelighed „kunde affskaffes, da haver Jeg, med begge Borgemeisterens, Præ= „sterens og Skolemesterens betænkende, saadant overvejed og for „got anseet nogen forordning derom at gjøre, fornævnte Skole til „Gavn og beste:

„Først at, efftersom saadan Sædvane været haver af lang „tid, at Ungdommen er tilstæd at føre Sommer i By, som mand „det kalder, til Philippi Jacobi tide, da, paa det at smaa og „unge børn kunde have deraf som en liden tillokkelse til Bogen, og „bogelig Kunst, er for got anseet, at saadan brug kunde frem= „deles samtykkes og ved sin magt at blive.

„For det andet, at det Krands=Gilde med Piger om aften „tilforne at indbyde, til Krands at gjøre, og en uskkelig befostr= „ning derpaa at anvende, hvilket en tidlang affskaffed haver været, „at det fremdeles stedse og aldtid aldeles skulle affskaffed være „og blive.

„For det tredie, at Skolemesteren med Hørerne skulle have „en flittig paa=agtelse, at aldtid med Bornene stikkelig tilgaar, „med Sang og andet, baade paa Gaden og for got folkes dørre, „og derfor tilstikkes de, som derpaa kunde agting have, og at „paaminde derom, om sig noget uskikkeligt kunde tildrage.

„For det fjerde, at, naar Bornene haver ganged stikkelig om „Byen, som sædvanligt er, at de da forholder sig smuk stikkeligen „til det huus, hvor samme Skole=Collation eller Gjestebud steer.

„For det femte, at i samme Skole=Gjestebud skulle holdes „tilbørlig maade, og paa det at saadant see kunde, da vil Jeg

„hermed herefter saa at skulle holdes, at ingen Mad og Retter
 „udi samme Gjestebud skulle tilberedes, enten til den eene eller
 „anden, alleeneste at skulle gives hvert fattig Barn, som i gaarden
 „bliver sat, en Kowse og et got stykke Fjæst, efter gammel viis
 „og brug, og saa meget Dansk=Al, for 1 ÷ Etobbet beregnet,
 „som de kunde have til deres Nødtørffstighed behov, og vel kunde
 „forraade; Ingenlunde til nogen overflødighed eller Drukkenstab
 „i nogen maade, hvormed Skolemesteren og Hørerne skulle have en
 „flittig Inspection, som de derfor ville forsvare:

„Dernæst at de andre Borger=born, og de, som større er,
 „og sjunger Discant, skal gives hvede=brod og Dost, saa hver
 „Person bliver given Een hvedebreed og Kringel og et stykke
 „Dost, og at demnem gives en good Tonde Danskol, eller saa=
 „meget demnem behøver, til deres nødtørffstighed og til en skifkelig
 „Glædsfab, foruden overflødighed og drukkenstab i alle maade;
 „hvortil Skolemesteren med Hørerne skulle være forpligted til at
 „have en flittige opseende, Som de derfor ville anføre, om noget
 „utilbørligt eller uskifkelig sig tildrager; For det tredie, at Skole=
 „mesteren og Hørerne eller Andre, der kunde være indbudne, skulle
 „intet andet forberes eller forsettes, end om et fad med Hvede=
 „brod og Kringler og et Fad med Dost, og demnem at gives en
 „good Tonde dubbelt Danskol, eller om dend, samme Gjestebud
 „gjører, ville af sin gode Willie demnem med en Tonde Rostoffer=
 „Al forære; Dog det skal staa til dends egen gode Willie, og
 „dog ei derover i nogen maade. Hvorfor jeg og aldeles nu ville
 „have forbuden andre at lade indbyde, end som med Skole=Tjæner,
 „Prædikantere og Kirke=Tjænerne og Maj=Grevernes Forældre;
 „Kom der ogsaa en ærlig fremmed Mand usforvarendes til demnem,
 „da ej at skulle være formeent hannem paa en Times tiid at ind=
 „byde, dog intet meer, end dend eene Tonde Al derpaa at an=
 „vendes.

„For det Sjette, at Skolemesteren og Hørerne skulle have
 „opseende, at Skole=born betimeligen og skifkeligen dimitteres og
 „hjemlades.

„For det Syvende, vil Jeg hermed have befald Skolemesteren
 „som nu er, og herefter kommandes vorder, med Præsterne skulle

„have en flittig inspection og paa-agtelse, om saadant skeer, som
 „nu forskreved er, og forholde dend betimelig, som samme Gjeste=
 „bud vedtager at gjøre, at hand hereffter vider sig at rette, under
 „Ti Dalers straf strax til fattige huusarme at udbygge og betale,
 „om hand noget imod disse forskrevne Artikler sig foretager at
 „gjøre eller gjøre lade; Eller og dersom Skole=Mesteren herudi
 „findes forsømmelig, og ej sig hereffter rætter, under samme musket
 „og Straf at skulle findes og dommes. At saa hereffter holdes
 „skal, som forskreved staar, fornævnte Skole til Gavn og beste,
 „haver jeg min seeret herneden undertrykt og med egen haand
 „underskrevet. Til vittelighed og med begge Borgemejsternes,
 „Præsterens og Skolemesterens bejægling og egne hænder underskrevet.

Actum Koldinghuus dend 24 Apr. A^o 1609.

Dende Anordning haver Jeg her i Skole=Bogen vildded ind=
 føre, ligesom Jeg fandt dend for mig iblandt andre Skolens mig,
 ved min ankomst, overleverede Documenter, paa det deraf motte
 kunde sees, hvorledes ved dend Skolens Sommer-Iystighed baade
 for og efter sliq ny Anstalt er i forrige tider udi mange Aar
 tilgaaed.

Nu omstunder gaar dermed til paa efterfølgende Maade:
 Der udvelges tre af de smaa Discipler af anden eller første Lectie,
 som skal være Mai-Grever, af hvilke dend eene, som er dend for=
 nemmeste, er Greve, dend anden Baroon, og dend Tredie Junker,
 hvilke Tre=titler disse Unge Personer saaledes deeler imellem sig,
 at dend, som det eene Aar er Junker, bliver det næstfølgende aar
 Baroon, og dend, som sidst var Baroon, bliver aaret dereffter
 Greve, hvorfor der gjerne hvert aar antages een Ny Discipel i
 den aftrædendes sted. Dog skeer aldtid sliq baade med Bornenes
 egen og Forældrenes villie og samtykke, saa at ingen dertil tages,
 uden de alleene, som kand have behag i paa dend Dag at bære
 saa anseelig en titel, efterdi de vel vide, at dagen dereffter ere
 de, som de for vare, Discipler i Skolen, og har nedlagt deres
 høje titel, dend de paa nogle saa Timer kunde fornujed sig med.

Derpaa, naar dend beskiffede dag i Maj=Maaned er kommen,
 som til at gaa omkring med Mai-greverne cragtes beleisig, bliver

disse tre Unge Personer meget nat iflædde og pyntede med smukke Klæder, hvorpaa syes Galluner, som dertil laanes; faaer og Gallunerede hatte, og Zueler her og der paa sig, til at prunke og stadsje med. Maj-Greven faaer og en Kraandj om armen med adskillige Plomster besat; hvilket aldtammen, paa beste maade, skee kand, plejer at bestyres af Borneens Forældre og Rector, som lader sin Kone (om hand er gift) hjælpe til med at pyndte dem, eller og beskikker andre Fruentimmer som efter hans Begjæring sig dend umage vilde paatage. Saasnart disse Unge Karle nu ere færdige, forfoje de sig hen til Rector, som ledsager dem hen i Skolen, der er aldt Dagen tilforn fejed og med Maj inden og uden til bepryded; Hvorfra de igjen strax ved 9 eller 10 slet om Formiddagen tillige med Rector, de tre Collegis og dend gandske Skoles Discipler gaa ud over ald Byen, da Skolen sjunger langs ad gaderne, og især visse stykker for got folkes dørre, som passe sig paa Foraars fryyd og lyst; hvorved der indsamles, hves Folk af Gavnildhed vil give til Skolen. — Vil da desforuden Borneens forældre lade see nogen særdeles Hoslighed imod Skolen med Tractemente, skeer det og, at, naar mand kommer til deres Dor, blive de samtlige iudbudne og paa et quarters- eller en halvtimes-tiid nyder noget af det, som dem der forebæres, eller og, om forældrenes Willie og Vilkor det tillader, at de da, naar dend heele omgang om Byen er til ende, bliver iudbudne til et Maaltid, hvor og eendeel af Byens fornemteste Indvaanere gjerne pleje at indbydes tillige med. Ellers samles de til Slutning udi Rectors Huus, hvor de med Mjød og Krugler eller andet deslige blive gjoorte til gode; hvormed dend hele solennitet har ende, og sluttet med et par dages frihed, som de, der har været Maj-grever, efter Sædvane, forskaffer Skolen hos Rector. De fattige Skole-Børn, som i forrige tider, plejede til Maj-grev-Gildet at faae Flost og Bred, faae nu af de indsamlede penge, hver 4 a 6 β danste, hvorfor de og tilforn skal feje og gjøre reent i Skolen. Videre bekomme Disciplene ikke af disse Penge, men dend øvrige Sum, deeles imellem Rector og Hererne, som hidindtil har været sædvanligt.

Anordning angaaende den udvidede Underviisning i Metropolitanskolen, Odense Kathedralskole og den lærde Skole i Kolding ¹⁾.

Med allerhøieste Resolution af 9. Februar f. N. er det aller-
naadigst bestemt, at der skal gives de tre lærde Skoler, Metropolitan-
skolen, Odense Kathedralskole og den lærde Skole i Kolding, en
saadan udvidet Indretning, at Disciplene bringes saavidt, at for
dem den yderligere Veiledning i de i Skolerne foredragne Videnskabs-
fag, som hidtil ved Universitetet har været meddeelt de unge
Studerende i det første academiske Halvaar, bortfalder, og at der
organiseres en Afgangsexamen ved disse Skoler, svarende til de
Fordringer, som efter en saadan udvidet Underviisningsplan ville
blive at gjere til dem, der skulle anses modne til at dimitteres
til Universitetet, hvilken Examen, der da vil træde istedetfor Examen
artium og anden Examens første Prøve, bliver at afholde ved
selve Skolerne af disses egne Lærere under fornøden Control. I
Forbindelse hermed blev det allernaadigst paalagt Directionen for
Universitetet og de lærde Skoler at udarbejde, og at forelægge til
allerhøieste Approbation, en detailleret Plan for Underviisningen
i de saaledes udvidede Lærestalter, saavel som allerunderdanigst
Forflag til den ovennævnte Afgangsexamens Indretning og hvad
dermed staaer i Forbindelse.

Da Nødvendigheden af en gjennemgribende Forandring i vor
nuværende lærde Skoleunderviisning, og en væsentlig til Tidens
Larv svarende Reform af denne, ikke var begrundet i diebliffeligen
og tilfældigen indtraadte Omstændigheder, men fremkaldt ved allerede
længe følte og af kompetente Sagkyndige baade offentligen og til

¹⁾ Da dette vigtige Actstykke, saavidt mig er bekendt, ikkun er bleven
bekjendtgjort i Ny Collegialtidende Nr. 37—39, har jeg meent, at
det for Mange, navnlig Skolemænd, vilde være interessant og
vigtigt at være i Besiddelse af samme, hvorfor jeg her har med-
deelt alle væsentlige Dele deraf.

Directionen udtalte Savn og Mangler i den lærde Underviisning og dens Stilling til den academiske, havde dette vigtige Anliggende allerede i længere Tid været Gjenstand for Directionens omhyggelige Overveielse, og det var Resultatet af disse Overveielser med Hensyn til de vigtigste Punkter af den tilsigtede Reform, der fremkaldte og begrundede den allerunderdanigste Betænkning og Forestilling, som forudgik ovennævnte allerhøieste Resolution, om en Udvidelse af tre af Landets lærde Skoler. Forinden Directionen nu stred til Udarbejdelsen af den detaillerede nye Underviisningsplan, troede den imidlertid at maatte give de paagjældende Skolers Rectorer, som de Mand, til hvilke dens Udførelse først vilde blive betroet, Leilighed til at yttre deres Tanker om Maaden, paa hvilken det paataante forandrede Underviisningsystem bedst kunde indføres og iværksættes, og navnlig med Hensyn til enkelte mere indgribende Punkter.

Ligeledes fandt Directionen det nødvendigt at opfordre Consistoriet til at afgive sin Betænkning, navnlig over de Punkter, som vedkomme Grændserne mellem Skoleunderviisningen og den academiske Underviisning, samt den Ufgangsexamen, som skal træde istedetfor Examen artium og anden Examen; i hvilken Anledning en egen Committee af sex Professore (Drsted, Sibbern, Hohlenberg, Schouw, Madvig og Welschow) blev nedsat til at tage Sagen under Overveielse, hvis Betænkning ledsagede Consistoriets Forslag.

Efterat samtlige disse Betænkninger vare indkomne og derefter et foreløbigt Udkast til den nye Underviisningsplan var udarbejdet, blev dette endeligen gennemgaaet og drøftet i flere til den Ende afholdte Møder mellem Universitetsdirectionen, tvende af Universitetets Professore (Drsted og Madvig) og de tre Rectorer, hvorefter Directionen allerunderdanigst foredrog Hans Majestæt Resultaterne af alle de stedfundne Undersøgelser.

Hvor indbyrdes afvigende i det Enkelte end de Meninger kunne have været, som ere bleve yttrede af Sagkyndige, der have udtalt sig om det høiere Underviisningsvæsens ufuldkomne Tilstand hos os, have dog Alle været enige deri, at dette i sin Organisation væsentligen lider af tre Mangler, dels at Skoleunderviisningen ei i sig optager alle de videnskabelige Elementer, der høre til den

almindelige forberedende Dannelselse, men at siere af dem mere eller mindre fattes, deels at Skoleundervisningen ikke udfores til det Maal, den, som saadan, skulde, men dens Afslutning i visse Retninger er henlagt til den Studerendes første academiske Semester, deels endelig, at Examen artium eller den Prove, som skal godtgjøre Disciplenes Modenhed til at gaae over fra Skolen til Universitetet, ei afholdes ved Skolerne selv, men ved Universitetet af dettes Professorer. I sidste Henseende har det været bemærket, og ved Erfaring viist sig, at, ligesom det ligger i Sagens Natur, at enhver Prove med Hensyn til Resultatet, der derved skal vise sig, er af en mere eller mindre usikker Charakter, saaledes maa naturligviis denne Usikkerhed i hoi Grad forøges, naar Proverne afholdes af Mænd, der ikke i Forveien have haft mindste Keilighed til at kjende Examinandernes Kundskaber og Mandsmodenhed i det Hele. Dertil kommer Indflydelsen af denne Examens-Indretning paa Retningen af Disciplenes Arbeids- og Forberedelsesmaade i det Hele. Fra det Tidspunkt, da Disciplen begynder at rette Tanken paa den forestaaende Examen artium, indtræder i Almindelighed ogsaa hos ham en ubetinget Retning af al hans Stræben ene og alene mod Examensmaalet, og Hovedsagen for ham er egentlig kun den, hvorledes han skal tilfredsstille Examensfordringerne, medens det er og bliver ham mindre magtpaaliggende, hvad virkelig Frugt han egentlig kommer til at høste enten i Henseende til Kundskaber eller Mandsdannelselse, hvilket naturligviis maa have en skadelig Indflydelse paa den Maade, hoorpaa han benytter Lærernes Veiledning, og disse selv kunne ikke undgaae en vis Nødvendighed, eller i det mindste Antagelse af en vis Nødvendighed, af at have samme Maal bestandig i Sigte, da Skolens og deres egen Reputation og Tilfredsstillelse altid væsentlig beroer paa, hvorledes deres Dimisser staae sig til Examen. En anden skadelig Indflydelse har Examen artium paa Skolens Undervisning i det Hele. Ikke blot Omfanget og Maalet i ethvert Undervisningsfag, men ogsaa Methoden i selve Undervisningen, bestemmes og rettes efter de Fordringer, som vedkommende Examinatorer stille ved Examen. Følgen bliver, at der i Skolerne i Almindelighed arbeides mere paa at indprænte og befæste det Befalede

og Udtrævede, end paa at frembringe almindelig Modenhed og paa at dueliggjøre for eget selvstændigt Studium; der søges af Skolen snarere at bibringe Disciplene en vis positiv Kundskabsmasse end at lede dem ind i Videnskabens Land; Underviisningen selv bliver til en Læsen til Examen, og ikke efter sit Diemed en Forberedelse til sand videnskabelig Dannelse.

At afhjælpe disse Mangler er derfor den første og fornemste Opgave for den paatænkte Omordning af det høiere Underviisningsvæsen, og Hovedhensigten med den allerede, foreløbigen af tre Skoler, allernaadigst approberede Udvidelse er saaledes ikke saameget at bibringe Disciplene en større Masse af Kundskabsstof, som, deels at supplere det hidtil Manglende deri, deels ogsaa at gjøre den hele Underviisning mere frugtbar for Sjæleværnerens Udvikling og den almindelig forberedende Dannelse, saaledes, at Resultatet kan blive en fuldstændigere Erhvervelse af videnskabelige Forkundskaber og en større aandelig Modenhed og Udvikling.

En umiddelbar Folge af denne Opfattelse af Betydningen af den Skolerne givne Udvidelse er, — og dette er et Punkt, hvori Alle, som efter Directionens Opfordring have yttret sig om Sagen, erklære sig enige — at Underviisningen gjennem hele Skolen maa betragtes og behandles alene som Skoleunderviisning, og, baade i sit Indhold og i sin Form, forblive indenfor sammes Grændser. Derfor bør ogsaa i den nye Klasse, som, efter den Forandring, der nu foretages, kommer til som den øverste Klasse, Fagene ikke, saaledes som ved de ældre Gymnasier i sin Tid skete, og endnu paa nogle Steder i Tyskland — dog ikke i Preussen — finder Sted, doceres i Form af Forelæsninger, og ligesaa lidet bør Overhøringen skee i Form af academiske Examinatorier, der holdes efter længere Mellemrum. Alle Klasserne af de udvidede Skoler bør derfor være og hedde Skole, og den øverste Klasstes Disciple ikke ved nogenomhelst Adskillelse eller Udmærkelse stilles i et andet Forhold til Skolen end de øvrige Disciple, men underkastes Skolens almindelige Love og Disciplin, uden anden Forskjel i Behandlingen af disse og de andre Disciple end den, som Disciplenes Fremgang i Alder og Udvikling af sig selv medfører.

Foruden at den Skolerne givne Udvidelse i og for sig bevirker en Forandring i den hidtilværende Skoletid, og saaledes gjor en nærmere Regulering af denne forneden, horer ogsaa Anordningen af et planmæssigt Skolekursus, og faste Regler med Hensyn til Skolernes Klasseantal og de enkelte Kurser for hver Klasse, især til Betingelserne for at bestemme Valget af, Maalet for og Fordelingen imellem de enkelte Undervisningsgjenstande.

Hidtil have de lærde Skoler været deelte i 4 Klasser, hvoraf enhver igjen har været beregnet paa et toaarigt Kursus. Dette har blandt Andet havt til Folge, at det ikke har kunnet undgaaes, at Disciple af forskjellig Kundstabsgrad og Modenhed have været samlede i en og samme Klasse, hvilket fremfor Alt har virket hæmmende paa Undervisningens Gang og Fremme. Vel har Directionen søgt noget at raade Bod herpaa ved undertiden at indrømme Klassers Deling i tvende Underafdelinger, saaledes at der i hver især er givet særskilt Undervisning; men denne Foranstaltning har imidlertid medført andre Ulemper, og oeconomicke Hensyn have hidtil hindret den fra at see denne saa stærkt folte Mangel hævet ved nogen almindelig Foranstaltning; hvorimod Directionen nu, da en Forandring i denne Klasseinddeling fremtræder, som en af de væsentligste Betingelser for at den besluttede Udvidelse kan bringes i Udførelse og bære den tilsigtede Frugt, maa ansee det for aldeles nødvendigt, at der, uanset den derved forarsagede pecuniære Opoffrelse, tilveiebringes det fornødne Antal eetaarige Klasser. Foruden hvad saaledes Nødvendigheden i og for sig tilsiges, kommer endnu, som Grund for at træffe denne Foranstaltning, den Indflydelse, det vil have paa Disciplenes Lyst og Iver, at der stilles dem kortere Maal inden Skolen selv for Die, ved hvis successive Opnaaelse i en kortere Tid de kunde finde en vis Tilfredsstillelse, og desto mere anspores til med Mod og Lyst at forfølge den tilbagestaaende Deel af deres Skoletid.

Hvad nu angaaer selve Normalet for Skoletiden og Klassernes Antal, maatte Directionen, efter hvad i denne Henseende i de afgivne Betænkninger var yttret, og efter Overveielse af alle Forhold, ansee det passende for det Maal, Undervisningen efter Udvidelsen maa sættes, at Skolens hele Kursus fastsættes til en Tid af 8

Klar, og at denne fordeles paa 7 Klasser, saaledes at af disse den næstøverste gjøres toaarig og de andre eetaarige, hvorefter da en flittig Discipel med almindelig gode Evner vil kunne gjennemgaae Skolen i den nævnte Tid.

Efter saaledes at have bragt de nærmere Bestemmelser i Henseende til Skolekursus og Klasseantal i Forslag, ansaae Directionen det nødvendigt, forinden den omhandlede Underviisningens Fordeling paa samtlige Klasser, og dens Gang igjennem Skolens samtlige Afdelinger, samt Grundsetningerne for Fagenes methodiske Behandling, at forudsikke nogle almindelige Bemærkninger om Underviisningsstoffet og dets Ordning i det Hele, navnlig angaaende Spørgsmaalet om de gamle klassiske Sprog, om Latinen her bibeholdes som første Grundlag for den grammatiske Underviisning, om den Plads, der derefter maa gives Latinen i Underviisningens Cyclus, om hvilke af de nyere Sprog der her optages blandt Underviisningsgjenstandene, og endeligen om de almindelige Grundsetninger, der maae holdes for Die ved den forestaaende Anordning af Underviisningsfagene og Bestemmelsen af disses Følgeorden.

Ligesom i ældre Tider, saaledes er endnu i de lærde Skoler den sproglige Underviisning det principale Dannelsesmiddel, og afgiver fremfor alle andre Underviisningsgjenstande Stoffet til at bibringe Disciplene den Udvikling af deres Evner og den formale Dannelse, som er den høiere Underviisnings nærmeste Formaal, da det endnu bestandig ved Erfaring har bekræftet sig, at den logiske Forøvelse, som er absolut fornøden til enhver videnskabelig Erkjendelse, og til overhovedet med klart Overblik at behandle en hvilken som helst Gjenstand, ikke ved noget andet Stof saa fuldstændigt og saa godt i den yngre Alder erhverves som gjennem Sprogunderviisning.

Af Sprogene er i dette Tiemed igjen de gamle saakaldte klassiske Sprog, nemlig: det græske og det latinske, og af disse atter det latinske, altid blevet giøet et overveiende Fortrin. Et fremmed Sprog helst maa lægges til Grund for Sprogstudiet, som formelt Dannelsesmiddel betragtet, er almindeligen anerkjendt. Moderemaaliet ligger Disciplen for nær til at det i samme Grad

som hiint kan være Dannelsesmiddel for ham. Først ved det fremmede Sprog bringes han til at anvende en større Eftertanke for at tilegne sig det, ligesom det kun er ved Sammenligning med et andet Sprog at Modersmaalets Væsen og Bestaaffenhed erkjendes. Og i denne Henseende yder, efter hvad af Sagkyndige almindeligen er antaget, intet Sprog i hoiere Grad Tjeneste end de gamle. For den omtalte Dypvækkelse og Dvølse af Eftertanken maa nemlig hine døde Sprog gives Fortrin for de levende, fordi disse stedse uddannes og forandres, medens hine Sprogs fuldendte Udviikling, og i Besynderlighed det latinske Sprogs Præcision og Regelmæssighed, gjør dem fortrinlig skikede til at befordre Landens Udviikling. I den ældre Tid, da intet andet nærmere liggende Sprog concurrede med de gamle klassiske, fordi de nyere Sprog dengang endnu ikke vare saa vidt uddannede, vare Latin og Græsk ikke blot de eneste fremmede Sprog, men overhovedet, foruden det hebraiske, de eneste Sprog, der lærtes i Skolerne. Især var Kundskaben i Latinen en Forudsætning for al anden Underviisning og Deelagtiggjorelse i hoiere Dannelse paa en Tid, da imellem de lærde Alt behandlede paa Latin, og Underviisningen i Skolerne selv næsten kun behandlede i dette Sprog.

Maagtet nu disse Forhold i de senere Tider ere mærkeligen forandrede, og maagtet det latinske Sprog i sin Anvendelse har tabt ligesaa meget som de moderne Sprog have vundet, har det dog ikke destomindre af de ovenanferte Grunde stedse beraret en hoi Grad af Vigtighed som Skolefag; ligesom ogsaa endnu Alle ere enige om de gamle Sprogs Uundværlighed som Dannelsesmiddel i den lærde Underviisning. Derimod have i den nyere Tid forandrede Anskuelser gjort sig gjeldende om Forholdet, hvori de gamle og nyere Sprog bør stilles til hinanden indbyrdes og til Underviisningen i det Hele. Med Hensyn nemlig til den Indflydelse og Plads, der i den lærde Underviisning bør indrømmes de nyere Sprog, have den sildigere Tids Anskuelser, under de nu forandrede Forhold, vindiceret de levende Sprog den Betydning, som efter det ovenfor Berorte forhen under andre Forhold var dem nægtet.

For det første have nu, som en Følge af den Udvikling, Videnskaben i alle Retninger har modtaget, siden den Tid, da hine gamle Sprogs Literatur naaede sit Culminationspunkt, i Videnskabens Rige dannet sig Grene af Videnskaben eller nye Videnskabsfag, hvilke de døde Sprog, som ei have kunnet uddanne sig fortløbende med den aandelige Kulturs Fremstriden, ei længere formaae at yde det fornødne Stof af Tanke- og Ordforraad til en let, levende og bevægelig Behandling. Erkjendelsen heraf har allerede som Nødvendighed medført, at Latinen, hvor det levende Ord skal bruges, har maattet træde tilbage og vige Pladsen for de moderne Sprog, der senere ere udviklede ved og med den nyere Tids Frembringelser, og med hver Dag mere og mere føles ene fuldstændigen at kunne byde Udtryk for literair Meddelelse efter Videnskabens Opvoing i det sidste Aarhundrede. Med Hensyn til denne Betydning maae de nyere Sprog, og da fornemmelig Modersmaalet, i Ordningen af Underviisningsstoffet sikkes en solidere og mere omfattende og videnskabelig Behandling end hidtil, og Underviisningen deri indrømmes den større Tid, som den nu efter alle Omstændigheder gjør Fordring paa og behøver.

Den anden Retning dernæst, hvori Anstuelserne have modificeret sig, angaaer Latinens Anvendelse til at danne al videnskabelig Dannelses første Grundlag, og i denne Hensende have Sagkyndige nu erklæret sig for langt hellere at benytte Modersmaalet, i Forbindelse med et af de andre levende nærmere beslægtet Sprog, til at bibringe de første og almindelige grammatiske Begreber, som hidtil først erholdtes igjennem Latinen. Grunden til at det latinste Sprog nu hertil erkjendes mindre bekvemt, hentes fra dets egen Bestaaffenhed. Det ligger alt for fjernt fra de nyere Sprogforhold, og Intet kan være mere uhensigtsmæssigt end i den tidlige Alder at ville benytte et ikke blot aldeles fremmed, men ogsaa i sin hele Bygning og Form fra de nyere i høi Grad afvigende Sprog, som den første Grundvold for Sprogunderviisning, og som det første Middell til Eftertanke over Sprog, sproglige Forhold og Former; af hvilken Fremgangsmaade følger Langsomhed, Sløvhed og en Usikkerhed, der let bliver til Bane. Disse Ulemper afhjælpes derimod ved Anvendelsen af Modersmaalet, der, idet

Disciplen allerede kan det, paa den naturligste Maade frembyder Middet til, uden at Opmærksomheden adspredes eller betynges ved en anden Gjenstand, at bibringe ham Begyndelsesgrundene i Grammatiken; men det er ikke nok, at det benyttes ved Siden af et fremmed Sprog, i hvilket der altid, og endnu mere i et saa gammelt og afvigende, som det latinske, kun kan gaaes langsomt frem; det maa gaae forud.

Alf disse Grunde antages det derfor, at Modersmaalet skal benyttes til at lægge den første Grund for den grammatiske Dannelse, og Latinen i denne Henseende ikke længere hertil bruges. Men naar Modersmaalet saaledes først og fornemmelig i dette Diemed skal anvendes, da maa — efter det ovenfor Antydede — et med dette beslægtet fremmed Sprog saa tidligt som muligt benyttes samtidigt dermed, for at lære og øve Disciplene i at opfatte den noget afvigende Anvendelse af de grammatiske Regler paa tvende Sprogforhold. Hertil tilbyder sig efter Sagens Natur, og efter hvad alle Kyndige ere enige i, det tydske Sprog nærmest, saasom af alle nyere Sprog nærmest med det danske beslægtet. Dette kommer saaledes paa en vis Maade til i de nederste Klasser at indtage den Plads, som det latinske hidtil har havt; men uden at medføre den samme Langsomhed og Besværighed som dette, da det just er det store Fortrin ved denne Forandring, at den formedelt begge Sprogenes Slægtsskab og Overensstemmelse i de almindelige Sprogformer hæver de Vanskeligheder, som det fjernere og mere ulige latinske Sprog i samme Plads vilde medføre, og saaledes ogsaa kan give en god Forberedelse til at begynde det latinske Sprog, og gjøre Fremgangen deri paa engang hurtigere og lettere.

Disse Betragtninger føre til Nødvendigheden af at Underviisningen i Latinen maa paabegyndes tidligere end hidtil i Skolen, og lede til Spørgsmaalet om, hvilken Plads Latinen, hvormed der nu overalt strax begyndes i Skolens nederste Klasse, skal anvises, og da tillige, hvorlangt denne Underviisnings Begyndelse skal rykkes hen i Skolens Underviisningscyclus, og om denne Forandring allerede nu skulde iværksættes.

I Henseende til disse Spørgsmaal er der i de til Directionen indkomne Betænkninger yttret temmelig afvigende Meninger.

Alle have erklæret sig enige i det Princip, at lade Underviisningen i Latin, hvormed der nu strax i den første Klasse pleier at begyndes, indtræde noget senere; hvorimod af Nogle er opkastet Tvivl imod, hvorvidt en saadan Forandring for Diebliffet uden Betænknelighed kunde iværksættes. Denne Tvivl hidrører væsentligst fra en Frygt for, at der for Tiden formeentligen savnes saadanne Lærebøger og saadanne Lærere i Dansk og i nyere Sprog, at disse i grammatisk Henseende kunne træde istedetfor Latin, og at det latinske Sprog, først begyndt i høiere Klasser, vil fordre saa mange Timer, at der da ikke vil blive Tid nok tilbage for de andre Fag i disse Klasser, eller at i alt Fald samme dog ikke kunde føres til det Maal, som efter Skolens Bestemmelse skal fordres.

Paa den anden Side have de, der ikke have yttret nogen Tvivl om Muligheden af Principets Udførelse for Tiden, meent, at Latinen saaledes bør falde bort i de lavere Klasser, da dette Sprog, naar en grundig Underviisning, i Overeensstemmelse med hvad forhen er antydet, i Dansk og Tydsk er gaaet forud, uden overdrevet Antal af Læretimer, og med et ringere end det, der hidtil gjennem den hele Skoletid derpaa er anvendt, maa kunne læres i den tilbagestaaende Deel af Skolens Cursus.

Mod den om denne Forandrings diebliffelige Udførelse yttrede Tvivl er navnlig bemærket, at, dersom den Indvending, at vi savne dygtige Lærere til at meddele de grammatikalske Grundbegreber i de nyere Sprog, havde Gyldighed, da maatte denne ogsaa gjælde, naar der er Spørgsmaal om at give samme i Underviisningen i det latinske Sprog, og at den Betænknelighed, som hidrører fra Frykten for at Latinen ved Forandringen maatte gives et for den øvrige Underviisnings behørig Fremme for stort Timeantal, formeentligen bortfalder, naar det betænkes, at Disciplene i saa Fald vilde kunne paabegynde Latinen med større Modenhed og med en god Grundvold og Fremgang i de nyere Sprog, ligesom det bemærkes, at Grunden, hvorfor der i alle Sprogene kun gjøres langsom Fremgang, ikke ligger deri, at der

anvendes for liden Tid paa dem, men deri, at der ikke anvendes tilstrækkelig samlet Tid paa noget af dem. Endelig har Erfaringen tilstrækkelig bevist, at, naar Latin begyndes i en tidligere Alder, og behørlige Forkundskaber ere erhvervede, da bliver Fremgangen deri langt hurtigere og Sproget læres med ikke mindre Grundighed, uden at de, med hvilke dette har været Tilfældet, derfor i Almindelighed have været mere begavede end Andre.

Til Alt, hvad i det Foranførte taler for en tidligere Indtræden af Underviisningen i Latinen, kommer endnu en Hovedbetragtning, som ei her kan lades uberørt, at der nemlig herved vil i de lærde Skolers lavere Klasser kunne tilveiebringes en Underviisning, der var lige passende som Grundvold for den reale og den lærde Dannelse, og med lige Gavn kunde være fælles for Disciple af begge Bestemmelser.

Den lærde Skoles Stilling og Forhold i det hele System af Underviisningsanstalter er af største Vigtighed for at besvare Spørgsmaalet, naar den skal antage at den speciellere Charakter, der skal betegne den som en mere særegen lærd Dannelsesanstalt. Nu for Tiden antager den lige fra Begyndelsen af denne Charakter, og da den Underviisning i de gamle Sprog, der meddeles i de lavere Klasser, bliver uden Betydning for dem, der ikke fores videre deri, saa kunne de, hvis Bestemmelse ikke er den lærde Dannelse, ikke vel benytte den lærde Skole, efter den nuværende Indretning, for deres fundamentale Underviisning.

Paa Grund af alt dette, og da Directionen efter noieste Overveielse maa holde sig overbevist om, at en saadan Forandring med Hensyn til den latinske Underviisnings Begyndelse i de lærde Skoler er i alle Henseender at betragte som gavnlig og det endogjaa med Hensyn til dette Underviisningsfags egen Interessje, har den troet at maatte erklære sig for og allerunderdanigst foreslaae, at den latinske Underviisning i de lærde Skoler først tidligere tager sin Begyndelse, og saaledes indtil videre først indtræder i det 3die Aar af Skolens Cursus, hvorved det da, naar i sin Tid det her omhandlede Punkt, ifølge den vundne Erfaring, med større Sikkerhed lader sig nærmere bestemme, vil være forbeholdt senere allerhøieste Afgjørelse om den paa denne Maade

provisorisk anordnede Indretning enten i den ene eller anden Henseende skulde gives nogen Forandring eller Modification, og da hvilken.

Et Hovedpunkt, som endnu, førend Læreplanens Detail udvikles, her maa berøres, er Spørgsmaalet om, hvilke af de nyere Sprog der skulle optages i Underviisningens Cylus og i hvilket Forhold disse skulle stilles til hinanden. I denne Henseende ere i de afgivne Betænkninger yttrede forskjellige Meninger, nemlig: Deels at de 3 Sprog: Tydsk, Fransk og Engelsk ligefrem optages blandt Underviisnings- og Examenstegene; deels at der vel undervises i alle tre Sprog, men dog saaledes, at Deeltagelsen i Underviisningen i Engelsk ikke bliver tvungen, at Sproget, som ei gjøres til Gjenstand for Examen, kun tilbydes og at det hellere reent opgives end at det gjøres til Tvangspligt for Disciplene at lære det; deels at alle tre Sprog kun skulle tilbydes, intet af dem fordres, eller, in subsidium, at kun eet af de tre Sprog skulde kræves efter Disciplenes eget Valg; deels endelig ogsaa, at kun Tydsk og Fransk — det første i en større Udstrækning end det sidste — burde optages, men Engelsk aldeles udelades.

Det er i denne Anledning udhævet som ønskeligt, at alle tre Sprog skulle læres paa Grund af de tre Literaturers eiendommelige og forskjellige Fortrin, og for at imødekomme og understøtte den ønskelige og i de senere Aar begyndte Tendens til, at den hidtil alt for eensidige og udelukkende Interesse for den tydske Literatur kan rettes ved at lette Adgang til alle tre Literaturer, dog saaledes at Underviisningen i Engelsk blot beregnes paa at gjøre Literaturen tilgængelig. Dog har Pluraliteten af Consistorium erklæret sig for at det ene af de nyere Sprog bør opgives, saafremt dets Indlemmelse blandt Underviisningsgjenstandene maatte udsætte Disciplene for Overanstrengelse.

Directionen maatte nu — hvad ogsaa er blevet Resultatet af Discussionerne om dette Punkt ved den omtalte mundtlige Conference — være af den Formening, at efter alle Omstændigheder Underviisningen i det engelske Sprog helst bør bortfalde. Da nemlig Ingen har fordret det engelske Sprog som formalt Dannelsesmiddel, men blot saamegen Kundskab kræves bibragt, at en

engelsk Forfatter kan læses og forstaaes, saa vil Enhver, som føler Lust og Trang dertil, og som kan finde Leilighed dertil i en senere Livsstilling, ogsaa let kunne tilegne sig den dertil fornødne Kundskab i Sproget.

Dertil kommer endnu Vanskelighederne ved at skaffe Lærere. Da nemlig Underviisningen i Engelsk med Hensyn til de færre Timer, dette vilde blive tildeelt, ei kunde optage en Lærers hele Tid, maatte Underviisningen heri forenes med et andet Fag, og denne Combination vilde ikke blot lægge Hindringer i Veien for at tilveiebringe Lærere, men ogsaa ofte nøde til at maatte renuncere paa en i andre Fag dygtig Lærer, som man ikke vilde kunne antage af den tilfældige Marsag, at han ei kunde Engelsk.

Af de her anførte Grunde indstillede Directionen allerunderdanigst, at det engelske Sprog aldeles udelades af Underviisningsgjenstandene, og at iblandt disse af de nyere Sprog kun optages Tydsk og Fransk.

Af disse to Sprog maatte efter Directionens Overbeviisning atter det Tydske tillægges Betydning fremfor det Franske, og derfor i Skolerne drives baade grundigere og til et videre Maal. Dette følger nu for det første af den Anvendelse, der efter Directionens ovenfor fremsatte Forslag om Latinens senere Indtræden i Underviisningen fremtidigen skal gøres af det tydske Sprog til i Forbindelse med Modersmaalet at lægge den første Grundvold for det grammatiske Studium, og er dernæst begrundet i vore egne Forhold, der gøre Kundskab i det tydske Sprog uundværlig for enhver dannet Mand, medens Nødvendigheden af practisk at benytte det franske Sprog sjeldnere indtræder.

Underviisningen i Tydsk maatte derfor efter Directionens Formening i Skolen drives saavidt, at Disciplen nogenlunde correct kan skrive en Afhandling, Underviisningen i Fransk derimod nærmest have til Formaal at gøre Disciplene Literaturen tilgængelig og bringe dem til uden Vanskelighed at forstaae franske Forfattere.

Efter at have forudskillet foranstaaende indledende Bemærkninger og dertil knyttede allerunderdanigste Indstillinger om Afgjærelsen af enkelte mere almindelige Punkter, vil nu nærmere blive at afhandle det Specielle af den Underviisningsplan, som er

Gjenstand for det af Directionen allerunderdanigst forelagte Udkast. Udkastets enkelte Dele falde under følgende Hovedpunkter: 1) Underviisningsgjenstandene, 2) Timeantallet og Lærefagenes Fordeling, 3) Skoleaaret og Skoleferierne, 4) Skoleexamina, 5) Afgangsøramen, 6) Betingelserne for Disciplenes Utagelse.

I. Underviisnings-Gjenstandene.

Læregjenstandene i den lærde Skoles Underviisningscycelus maatte for de udvidede Skoler efter Directionens allerunderdanigste Formening bestemmes til følgende

af Sprog 1) Dansk, 2) Tydsk, 3) Fransk, 4) Latin, 5) Græsk, 6) Hebraisk;

af Videnskaber 7) Religion, 8) Historie, 9) Geographi, 10) Regning og Arithmetik, 11) geometriske Discipliner med Astronomi og mathematisk Geographi, 12) Naturhistorie, 13) Naturlære;

af tekniske Færdigheder 14) Skrivning, 15) Tegning, 16) Gymnastik og 17) Sang.

Da det er af sig selv indlysende, at Underviisningens Fremme og Resultat væsentligen betinges ved en vel overveiet Plan for den Fulgeorden, i hvilken de enkelte Fag efterhaanden optages i Underviisningen, og for Fordelingen af det til Naadighed staaende Timeantal imellem de enkelte Fag, har Directionen troet i denne Henseende at maatte, forinden de enkelte Underviisningsgjenstande omhandles, bemærke:

Som almindelig Grundfætning maa fremfor Alt iagttages, at der saavidt muligt gaaes frem fra det Lettere til det Sværere, fra saadanne Fag, som kunne læres og forstaaes uden Forudsætninger i andre, til saadanne, som forudsætte hine. Fremdeles maa det holdes for Die, at ikke alt for mange Discipliner optages og begyndes paa reengang, saa at Opmærksomheden for stærkt deles og Interessens spredes, men at saavidt muligt enten nogle Discipliner afflattes førend andre begyndes eller dog en vis Hastighed i nogle søges vundet forinden Begyndelsen skeer med andre.

Det er endvidere af Bigtighed, at hvert enkelt Fag — tildeels ved Iagttagelse af nys angivne Grundfætninger — erholder et

nogenslunde tilstrækkeligt Timeantal, saa at en rasere Fremgang i kortere Tid kan muliggjøres, hvorved Lyst og Interesse anspores og vedligeholdes, medens Anviisning af faa ugentlige Timer i et længere Tidsrum og den deraf følgende langsommere Fremgang let kunde bevirke det Modsatte. Paa den anden Side kan naturligviis ogsaa feiles i modsat Retning, idet formegen sammenhængende Tids Anvendelse ikke blot gjør Indgreb i andre Discipliners Krav, men ogsaa med Hensyn til det saaledes begunstigede Fag selv kan svække Lysten ved Mangel paa Afvevling.

For endmere at concentrere Underviisningen paa færre Fag i Skolens øverste Klasse, i hvilken Fagene, i Forhold til den Modenhed, Disciplene i denne Klasse ville have naaet, kunne undervises en videnskabeligere Behandling, og for saaledes at gjøre Underviisningen her mere frugtbringende og intensitv stærkere, er den nye Fagfordeling beregnet paa, at en Deel af Fagene aldeles afsluttes i den næstøverste 6te Klasse, og de øvrige alene forbeholdes Underviisningen i den øverste 7de Klasse. Til denne Forandring fra det hidtil Bestaaende knytter sig en Deling af Afgangsexamen, saaledes at denne afsluttes i tvende Afdelinger, nemlig ved Udgangen af 6te Klasse for de Fag, som i denne afsluttes, og ved Udgangen af 7de Klasse for de øvrige Fags Vedkommende.

Ved denne Afslutning af nogle af Fagene i sjette og af de øvrige først i syvende Klasse, og den dertil knyttede Deling af Afgangsexamen, tilsigtes dog ingenlunde at dele den hele Skolegang i tvende Curfus saaledes, at af disse det ene først skulde begynde, naar det andet var endt, men derimod at undgaae den store og stærkt folte Ulempe, at Disciplene paa eengang skulle gjøre Rede for en saadan Mængde af Fag, at det nødvendigen maa alt for meget anstrenge deres Kræfter og Opmærksomhed og gjøre Proven selv mindre paalidelig og det sidste Skole-Aars Anvendelse langt mindre frugtbringende, da i dette en kostbar Tid, ret egentlig egnet til at anvise Disciplene til en modnere, tænksommere, friere og selvstændigere Studeren, efter den hidtil bestaaende Indretning maatte gaae tabt ved at splitte Kræfterne paa en Repetition af alle Fag, der mere gik ud paa en Stræben efter at befæste det

Lærte i Hukommelsen, end at gjøre det til Gjenstand for Selv-
tænkning og en videnskabeligere Opfatning.

Om de enkelte Underviisningsgjenstande saavel med Hensyn
til Maaden, hvorpaa Underviisningen i hver især skal skrives frem,
som om Maalet, hvortil enhver især skal føres, bemærkes.

Sprog.

1. Dansk.

Efter hvad ovenfor paa sit Sted er udviklet baade om Moders-
maalets Betydning i og for sig og om den Anvendelse, der frem-
tidig skal gjøres af det til at bibringe de første almindelige
grammatiske Begreber, maa efter Alles Mening Underviisningen i
Dansk føres igjennem alle Skolens 7 Klasser og i en betydelig
Grad udvides over det hidtil sædvanlige.

I de nederste Klasser maa Underviisningen gaae ud paa at
bibringe Disciplene Færdighed i en reen og correct Dplæsning,
overhovedet i et reent og tydeligt mundtligt Foredrag, samt i at
skrive Modersmaalet orthographisk, ligesom Disciplene endog mere ved
Underviisningen heri skulle erholde de almindelige grammatiske
Begreber bibragte. I Mellemlasjerne blive Dvølsjerne i Dplæsning
og mundtligt Foredrag at fortsætte, de skriftlige Dvølsjer skulle her
ikke blot gaae ud paa Orthographien, men paa Stilens Dannelse
overhovedet, i Forbindelse med en fuldstændig grammatikalisk Under-
viisning. Paa det tidligere Standpunkt vælges Emnerne til de
danske Udarbejdelser fornemmeligen af det Stof, der i Forveien
er Disciplene nogenlunde bekendt, f. Ex. af forhen gjenneengaaede
Partier af Historien eller Religionslæren, idet Fordringen til dem
da ikke saameget bør gaae ud paa, at de selv skulde udfinde det,
der skal gjøre Behandlingen indholdsrig og fuldstændig, som snarere
paa at de skulle sammenarbejde og uuder en tilfredsstillende Form
fremstille et Stof, af hvilket de allerede ere i Besiddelse. I de
øverste Klasser fortsættes derimod de skriftlige Dvølsjer efter en
høiere Maalestok, og navnlig maae de i den øverste Klasse høre
sig til egentlige Afhandlinger, hvis Gjenstand maa behandles med
Tænkomsbhed og Klarhed i en correct og smagfuld Form. Desuden
maa Disciplene gjøres bekendte med Fædrelandets skjønneste Literatur,
deels ved at erholde en Oversigt over den danske Literatur og

deels ved at enkelte clasjiske Værker gennemgaaes med dem paa Skolen, og de i al Fald idelig opvundes og anvises til at læse vore bedste Forfatteres Skrifter. I øverste Klasse vil under Udviklingen af Reglerne for god Fremstilling ogsaa gives Leilighed til at orientere Disciplene i visse til den almindelige formale Logik henhørende Gjenstande f. Ex. Læren om Inddelinger og Definitioner.

2. Tydsk.

Efter hvad ovenfor er forudskiftet bliver dette Sprog at optage ved Siden af Modersmaalet for i Forening med dette at afgive Stof for den første grammatiske Underviisning, og maa derfor begyndes i Skolens nederste Klasse.

Underviisningen strider frem saaledes, at af Grammatiken absolveres Formlæren i de lavere og Syntaren i de høiere Klasser, hvormed forbindes mundtlige og skriftlige Stiiløvelser, fremskridende efterhaanden fra Oversættelse af Exempler til sammenhængende Stykker. Til Læsebegeer vælges passende Chrestomathier, hvorfra i de høiere Klasser gaaes over til Læsningen af tydske clasjiske Skrifter i Sammenhæng. I samme Klasser indtræder ogsaa cursorisk Læsning og læses det Meste paa denne Maade. Noget Bekjendtskab vil endeligen være at bibringe Disciplene med den tydske Literaturs Historie.

Underviisningen selv afflottes i Skolens 6te Klasse.

Hvor ønskeligt det end vilde være, at Disciplene kunde ved Skolens Underviisning bringes til at tale Sproget, maa dette dog opgives som en Følge af, at der til at lære at tale Sproget horer en Øvelse, som det ikke kan paalægges Skolen at forstaae.

3. Fransk.

Underviisningen heri begyndes i næstnederste Klasse eller et Aar senere end det tydske og afflottes med 6te Klasse. Formlæren fuldendes i de to første Aar og Syntaren med 6te Klasse. Om Læsningen og de skriftlige Øvelser gjælder det Samme som for det tydske Sprog, dog at Fordringerne til de skriftlige Arbejder stilles lavere end ved det Tydske, som en Følge af Sprogets egen mindre Vigtighed for de Danske i Sammenligning med hiint, og da Underviisningen efter det ovenfor Bemærkede formeentlig ei bør stille sin Opgave høiere end til at gjøre Literaturen tilgængelig.

4. Latin.

Under Forudsætning af at Directionens Forslag iværksættes, at der gøres Forsøg med at lade Latinen, istedetfor hidtil at være begyndt strax i første Klasse, først indtræde i 3die Aar af Skolens Cursus, vil den tidligere Begyndelse med større almindelig Modenhed medføre, at Indøvelsen af Formlæren og de elementaire syntaktiske Former concentreres mere, og at der saaledes hurtigere strides til en sammenhængende Læsning af lettere Forfattere. Den hele Læsning maa indrettes saaledes, at den opnaaede Færdighed og Besiddelse af Sprogstof, der er frigjort for det læste Pensum, betragtes som et Hovedresultat. Stiløvelserne maae slutte sig noie til Læsningen og overhovedet maa Stilen ikke ligesom gjøre sig til et eget Fag, men betragtes som Middell til at befæste og udvide Kundskaben i Sproget og Beherskelsen af det andetsteds vundne Stof.

Da det i det Hele maa anses for utilraadeligt i Almindelighed at foreskrive eller i en almindelig Anordning at optage Regler for Methoden, der ved Underviisningen ufravigeligen skal følges, eller i en fuldstændig Detail at afgrænse Maalet, hvortil Underviisningen i det enkelte Fag efterhaanden i hver enkelt Klasse bør føres, eftersom Alt i det concrete Tilfælde mere eller mindre maa rette sig efter Lærernes Individualitet og Disciplenes Standpunkt, og derfor Skole og Lærere i denne Henseende indtil en vis Grad maa indrømmes den fornødne Frihed, saa har her, saavel hvad det latinske som det næstfølgende græske Sprog angaaer, ikkun i Almindelighed kunnet betegnes, hvorledes Underviisningen i disse Sprog bør gennemføres i samtlige Skolens Klasser.

I Grammatiken indskrænker Underviisningen sig i Begyndelsen til Formlæren, der indøves ved en Elementairbog. Dernæst gaaes over til Syntaxen, der i Reglen afsluttes i 3te Klasse paa nogle faa Afsnit nær, som forbeholdes 6te Klasse, i hvilken tillige det hele grammatikalske Stof recapituleres.

Med Hensyn til de skriftlige Øvelser forberedes Overgangen til den egentlige Stil med at skrive efter Dictat og ved Medskrivning af mundtligen oversatte Exempler og andre til Stil indledende Øvelser. Den egentlige Stil begynder først med Over-

sættelser af Exempler og gaar derefter over til lettere sammenhængende Stile, hvilke fortsættes efter stedse vanskeligere Opgaver; i 6te Klasse indtræde fremdeles skriftlige Versioner eller Oversættelser fra Latin til Dansk.

Dil Læsningen benyttes først en Lærebog med lette fortællende Stykker eller en let latinist Forfatter. Derefter gaaes over til Læsningen af de classiske Skribenter, saaledes at et efter Skolens forskellige Stadier og Underviisningens Fremskriden passende Valg træffes af Forfattere af historisk, oratorisk og filosofisk Indhold, og at Læsningen af Digterne først begyndes i de øverste Klasser. Spørgsmaalet om, hvorvidt Underviisningen skal drives i Henseende til Mængden af Forfattere og hvormeget der af disse skal gjenemgaaes, falder sammen med Afgjørelsen af hvilke Fordringer der i Latinen skulle gøres ved Afgangs-Examen, hvorom nærmere Forslag nedenfor vil blive fremsat, og i denne Henseende bemærkes derfor her blot, at der ved Underviisningens gradvise Fremskriden og Fordelingen af de enkelte Klassers Penja bliver at tage tilbørligt Hensyn til at disse Examenfordringer af de ved Udgangen af Skolekursus udgaaende Disciple kunne blive fyldestgjorte.

I Begyndelsen er Læsningen blot statarisk, og saa tidligt som muligt vænnes Discipleue til paa egen Haand at forberede sig paa de lettere Stykker af Forfatterne, saaledes at Lærerne derefter gjenemgaae dem ved Overhøringen. Paa Skolens høiere Stadium og senest i 6te Klasse indtræder, ved Siden af den statariske, cursorisk Læsning, deels med og deels uden Forberedelse fra Discipleues Side, af forskellige Forfattere.

3. Græsk.

Naar Latinen udsættes til 3die Klasse vil dette medføre, at Græsk først vil kunne begyndes i 4de Klasse eller eet Aar senere end dette Sprog efter den hidtil bestaaende Indretning vilde være indtraadt. Hvad lige foran under Latinen er bemærket om en bestemt Angivelse af de Forfattere, der i enhver Klasse skulle læses, gjælder ogsaa her.

Underviisningen begynder med Formlæren, der indoves ved en Elementairbog. Underviisningen gaar først ud paa at føre Discipleue ind i Sprogets almindeligste og for Literaturens store

Klasse gyldige Form, den attiske, hvorved lægges en noget fast og omfattende Grund i det regelmæssige profaiske Sprog ved endeel Læsning af ikke for vanskelige Stykker.

I de høiere Klasser gjenemgaaes Syntaxen og læses historiske og philosophiske Skrifter samt Digtere og en passende Anthologie, ligesom i Skolens øverste Klasse indtræder cursorisk Læsning ved Siden af den statariske. Skjendt egentlige Stiløvelser vel ei lade sig anstille, maa det dog anses ønskeligt, at Disciplene ved passende Øvelser i at efterdanne simple og regelmæssige Constructioner vænnes til en præcisere Opfatning af Ord, Former og Regler.

Til ovennævnte Fordringer til Underviisningen i Latin og Græsk kommer endnu, at Disciplene under denne maae føres til et almindeligt Bekjendtskab med Oldtidsvidenskaben.

Fra 4de Klasse af forudsættes en Haandbog i Mythologien og Antiquiteterne at være i Disciplenes Hænder, og til denne henviser Læreren idelig under Læsningen af Forfatterne og tilholder Disciplene at søge Oplysninger der, hvilke han i fornødent Fald supplerer eller berigtiger under Examinationen. Paa denne Maade gjøres Stoffet efterhaanden Disciplene stykkeviis bekjendt og vil under et Overblik kunne samles i næstøverste 6te Klasse, og Underviisningen heri i denne Klasse absolueres. I øverste Klasse meddeles passende Overfigter over den romerske og græske Literaturs Historie, og skjøndt det anses utilraadeligt at lade den græske Kunsthistorie fremtræde som særskilt Disciplin, vil det dog være gavnligt at afbenytte under Underviisningen gode Afbildninger til at oplyse mythologiske Gjenstande, for at vække Disciplenes Sands og Interesse for det kunstnerisk Skjønne.

6. Hebraisk.

I de til Directionen afgivne Betænkninger er det antaget, at Hebraisk bør betragtes som et Fag, der ikke hører til det almindelige Dannelsescurfus i og for sig, og at det derfor bør være en fri Underviisningsgjenstand, der alene i Skolen tilbydes; og at den hidtil gjældende Regel, at et vist Pensum Græsk fordres af dem, der ikke til Examen artium opgive Hebraisk, kunde bortfalde. Directionen maatte være enig i, at, da Bekjendtskab med det he-

braiske Sprog ikke horer med til Betingelserne for den almindelige Dannelse, der er den lærde Underviisnings Formaal, kan heller intet Equivalent for dette Sprog affordres dem, der ikke deeltage i Underviisningen heri i Skolen. Paa den anden Side vil Skolen, efter som Kundskab i det Hebraiske forudsættes, for at kunne begynde det theologiske Fagstudium ved Universitetet, heller ikke kunne undlade at give Leilighed til at lære dette Sprog for dem, der senere agte at gaae den theologiske Vei, og her denne Underviisning, for ikke at bebyrde Disciplene med Extratimer, meddeles under det bestemte maximum af ugentlige Skoletimer. Hebraisk optages derfor som bestemt Lærefag i Skolens Underviisningscyclus, og Underviisningen i dette Sprog indtræder i 6te Klasse og fortsættes i den 7de Klasse. I 6te Klasse læses Grammatiken, og Læsningen begyndes med en passende Chrestomathie og fortsættes med Genesis samt om muligt et Par Psalmer; i 7de Klasse gennemgaaes andre passende Dele af det gamle Testamente, sædvanlig poetiske Stykker.

Videnskabsfag.

7. Religion.

Om Underviisningen i dette Fag have Meningerne været forskellige. Fra en Side er det yttret ønskeligt, at Religionsunderviisningen fores igjennem alle Skolens Klasser, og i de høiere Klasser underkastes en mere videnskabelig Behandling, samt at i 7de Klasse meddeles, enten i Forbindelse med den dogmatiske Deel eller som et særligt Tillæg til denne, en kort Udsigt over den christelige Kirkes og de christelige Dogmers Historie. Samme Mening, at Religionsunderviisningen bør fores igjennem alle Klasser, er i et andet Notum bibeholdt, men med den Afvigelse fra den nys fremsatte Anskuelse, at Dogmehistorien ei anses passende, da den enten maatte trænge dybere ind end Skolens Maal kan tillade, eller udsættes for at forfeile sin Hensigt, hvisaarsag det anses at burde forblive derved, at der, forsaavidt Tiden tillader det, i 7de Klasse gives en mere videnskabelig Udvikling af de moralske og religiøse Begreber i Forbindelse med en Udvikling af de psykologiske Momenter i Religionen og Moralen. En tredje Mening

har endeligen erklæret sig for, at Religionsunderviisningen bør afsluttes med 6te Klasse, og at Kirkehistorien som særskilt Cursus kan bortfalde, saaledes at hvad der meddeles af Kirkehistorien indskrænkes til det, der kræves til at opfatte vor Kirkelæres Gienommelighed og til at vække Opmærksomheden for de kirkelige Bevægelses Indgriben i den almindelige Verdenshistorie.

Directionen for sit Bedkommende maatte tiltræde den Mening, at Religionsunderviisningen afsluttes i 6te Klasse, og ansaae det for rettest, at Underviisningen i de høiere Klasser, skjondt den der kan gives en mere videnskabelig og filosofisk Form, holdes indenfor Skolens Standpunkt. At Underviisningen overstrider dette Maal og griber ind paa den egentlige Theologies Gebet, maatte Directionen ansee særdeles betænkeligt, baade og fornemmelig fordi Skolen herved gaaer udenfor Grændserne af sin Bestemmelse, som er, at bibringe den almindelige videnskabelige Fordømmelse, og paa Grund af Vanskeligheden ved at staae saadanne Lærere, hvilke man med Sikkerhed turde tiltrøe Dygtighed til at give denne videre gaaende, i strengere Forstand theologiske, Underviisning en efter de Unges intellectuelle Standpunkt afpasset Retning, og et efter samme Hensyn tilkæmpet Omfang.

I Overeensstemmelse med disse Bemærkninger vil Underviisningen i nærværende Fag maatte afsluttes i 6te Klasse, og i Skolen saaledes gennemføres:

I nederste Klasse beskæftiges Disciplene meest med Bibelhistorie og Bibellæsning samt Udenadskeren af Psalmer, paa Skolens midlere Stadium læses Lærebog ved Siden af Bibelhistorie og i Forbindelse med Bibellæsning, der fortsættes igjennem alle Klasser. I de høiere Klasser læses en større Lærebog og indtræder en mere videnskabelig Behandling, saaledes at under den dogmatiske Deel af Underviisningen optages de vigtigste Momenter af den christelige Kirkes Historie.

Af det nye Testamente læses i de sidste Aar af Underviisningen i Grundsproget et Par af Evangelierne og nogle af de lettere Breve, dels statarisk og dels cursorisk.

8. Historie.

Underviisningen føres igjennem alle Skolens Klasser. I de nederste Klasser læses en fragmentarisk Lærebog. Senere indtræder efter en større sammenhængende Lærebog Universalhistorien, hvorunder Fædrelandets Historie gives en noget udførligere Behandling. Et bestandigt stigende Hensyn til Culturhistorie og Folkenes indre Tilstand bør ledsage Underviisningen paa de forskjellige Trin, eller med andre Ord, det Væsentligste af Statsforfatningernes, Kunsternes, Videnskabernes, Religionernes, Bindfibelighedens og Sædernes Historie bør under hele Underviisningen, navnlig i det sidste Aar i 7de Klasse, fremhæves, og ikke opfattes til og gjøres til Gjenstand for et særligt Underviisningskursus i 7de Klasse.

Lovrigt vil det i den historiske Underviisning mere end i noget andet Fag være omhyggeligen at iagttage, at denne ikke drives i en for vidtgaaende Detail, hvorved Disciplen overlæses med unyttige Specialiteter; men at Underviisningen navnlig rettes paa at give Disciplene et almindeligt Overblik af de historiske Kjendsgjerningers hele Gebet, og at vække en klar Forestilling om Verdensbegivenhedernes indbyrdes Causalitetsforhold og Indgriben i hverandre, og derved tillige en gavnlig Interesse for det historiske Kundskabsfag.

Endeligen anses det nødvendigt, at Historien, fornemmeligen i de høiere Klasser, indøves skriftligen ved jevnlig forelagte historiske Opgaver, for at vænne Disciplene til at samle de enkelte Data under et almindeligere Overblik, og gjøre det Lærte til Gjenstand for Selvtænkning og Reflexion.

9. Geographie.

Med Hensyn til at det Stof, der som Videnskabsfag sædvanligen indbefattes under Benævnelser af Geographie, opløser sig i et fysisk, matematisk og politisk Element, og det i denne Henseende ved Optagelsen af dette Fag i Underviisningsplanen: maatte blive et Spørgsmaal, om Underviisningen deri ikke hensigtsmæssigt efter denne Tredeling burde adskilles, har Directionen under Forarbejderne til hele nærværende Eeg gjort det til Gjenstand for en særlig Omhandling, hvorvidt den fysiske Geographie maatte

rettest kunne sættes i Forbindelse med den naturhistoriske Underviisning, den politiske Geographie slutte sig til Historiens forskellige Afdelinger, og hvad der kan henføres til den mathematiske Geographie forbeholdes Underviisningen i de øverste Klasser, for at forbindes med det, som der bliver at medtage af Astronomien.

I Henseende til dette Punkt have alle Autoriteter, der herover til Directionen have afgivet Betænkning, for det første været enige i den Anskuelse, at Underviisning i Geographien ikke praktisk lader sig adskille og afdele efter ovennævnte 3 Bestanddele. Ligesom nemlig den politiske Geographie ei lader sig afsjænde fra den fysiske, som ligger til Grund for hiin, saaledes at en Angivelse af Naturforholdene — en almindelig Oversigt over hele Jordfladen med dens naturlige Inddelinger, over Landene, Havene, Bjergkjæderne, Højdningerne, Søerne, Flodnetterne — baade i det Hele maa gaae forud for den politiske Geographie, og Fremstillingen af denne nødvendig knytte sig til Kundskaben om hiin, saaledes maa ogsaa det Rigtigste og Almindeligste af den mathematiske Geographie — en indledende Udvikling af hvilken Plads Jorden indtager i Solsystemet, og hvilke Phænomener der bevirkes af denne dens Stilling, Læren om Æquator, Polerne m. v. — nødvendigen tages med i Begyndelsen af den geographiske Underviisning overhovedet.

Dernæst er det, hvad angaaer den paatænkte Forbindelse af Geographien med ovennævnte andre Fag, med Hensyn til at henlægge den fysiske Geographie under den naturhistoriske Underviisning, yttret Frygt for, at den naturhistoriske Lærer i Reglen vilde holde den fysiske Geographie paa et blot naturhistorisk Standpunkt, og behandle den efter en mere naturvidenskabelig Plan og Detail som en Naturhistorie efter de forskellige Lande som Plantegeographie, Dyregeographie &c., af hvilke Discipliner det Specieellere ligger udenfor Skolens Gebet, som ikke henhørende til almindelig videnskabelig Dannelse. Men, skjøndt det derfor antages, at i Reglen den fysiske og politiske Geographie bør meddeles af Læreren i Historie, udelukker dette dog paa den anden Side ikke Læreren i Naturvidenskaben fra, eller gjør ham mindre til Pligt, for sin Deel noiere at forklare Adskilligt af det, som sædvanligt gives i

Indledningen til Geographien, saasom: om Klimater, Temperatur, Vinde, Have, Floder, Bjerge, Producter &c.

Med Hensyn til den politiske Geographies Forhold til Historien er det blevet bemærket, at den politiske Geographie egentlig aldeles ikke er Geographie i strengere Forstand, men en Forklaring om historiske Begivenheder og Tilstande, der anskueliggjøres ved saakaldte Landforter, eller en Fremstilling af hvorledes Jordens Overflade efter de til enhver Tid bestaaende politiske Forhold var, og, hvad den nyeste Tid angaaer, nu er fordeelt mellem Folkene eller Staterne. Conseqvent burde derfor den nu saakaldte politiske Geographie, hvorved Man sædvanligen alene pleier at forstaae en Beskrivelse af Landenes politiske Fordeling, Besiddelsesforhold og Grændser m. v., saaledes som disse nu ere, slet ikke læres særskilt, og endnu mindre dermed begyndes, men den burde, som en nødvendig Deel af Historien, følge denne igjennem dens forskjellige Hovedperioder, saalænge indtil den ved Begivenhederne er fort frem og kommer til sin nærværende Skikkelse, der tilhører den nyeste Historie, i hvilken altsaa denne Deel af Historien — den politiske Geographie — saaledes ender. Det, hvormed Man af den politiske Geographie nu beqynder i Underviisningen, er altsaa, ifølge denne videnskabelige Opfattelse, det, hvormed Man skulde ende, og det saameget mere som de historiske Begreber tabe i samme Forhold i Klarhed, som Causalitetsforholdene vendes om, da alt det nærværende Politiske har sin Grund i det Foregaaende.

Saa naturligt, simpelt og conseqvent dette nu i og for sig er, vilde dog Gjennemførelsen af denne Methode føre til en fra den hidtil fulgte saa afvigende Fremgangsmaade baade i den historiske og geographiske Underviisning, at det antages for Dieblicket rigtigst, ikke at ordne Underviisningen i den politiske Geographie saaledes, at den alene skulde henvises til at følge Historien igjennem de forskjellige Tidrum, men at lade den politiske Geographie foredrage i den sædvanlige Betydning af den nærværende politiske Geographie. Herved vindes den vigtige Fordeel, at Disciplen sikkes et samlet Overblik over samtlige geographiske Forhold, som ikke i den Bestemthed vilde kunne gives, naar der paa den omtalte Maade afviges fra den hidtil brugte Methode. Det er iøvrigt

en Selsfølge, at Kundskab om Staternes forskjellige Omfang og Grændser i alle Historiens Hovedepocher, og da ikke mindre Kundskab i den saakaldte gamle Geographie, ikke kan undværes, men denne historisk-geographiske Kundskab vil passende kunne meddeles i Forbindelse med den historiske Underviisning.

Hvad den mathematisk-Geographie angaaer, maa, som allerede ovenfor bemærket, det Almindeligere af denne berøres ved den begyndende geographiske Underviisning, hvorimod den udførligere Underviisning efter Alles Mening bør opsættes til Skolens øverste Klasse, og der slutte sig til Underviisningen i Astronomien.

Efter disse forudskikkede Bemærkninger maatte Directionen slutte sig til den af de Fleste antagne Mening, at Geographien, ligesom hidtil, som samlet Disciplin foredrages af een Lærer — og hvorvidt denne bliver Læreren i Historie eller i Naturhistorien eller i Naturlæren, afhænger saameget af individuelle Omstændigheder, at noget Bestemt i denne Henseende ikke synes at kunne foreskrives i en almindelig Anordning, men hellere maa blive Gjenstand for Directionens nærmere Bestemmelse i det enkelte Tilfælde — ligesom den maatte ansee det for rettest, at derefter den Fremgangsmaade følges, at Underviisningen i den fysiske og politiske Geographie begynder i Skolens nederste Klasse og afsluttes med 6te Klasse, og at i de nederste Klasser benyttes en kortere, i de høiere en udførligere, Lærebog.

10. Regning og Arithmetik.

De mathematisk- Discipliner ville baade som Underviisningsfag og som Examen-gjenstande være at dele i to fra hinanden adskilte Dele, nemlig Regning og Arithmetik paa den ene og de geometriske Discipliner med Astronomie og mathematisk Geographie paa den anden Side. I den første gaar Underviisningen i de nederste Klasser ud paa practisk Regning. I tredie Klasse indtræder Arithmetiken, som her og i de følgende Klasser, indtil 7de Klasse inclusive, læres i samme Omfang som hidtil i Skolerne, samt desuden Ligninger af 1ste og 2den Grad, Algebra, Logarithmer. Practiske Døvelser foretages jævnlig i de øverste Klasser.

11. Geometriske Discipliner med Astronomie og mathematisk Geographie.

I fjerde Klasse begynder Underviisningen i Geometrien. Underviisningen omfatter, foruden det hidtil i Skolerne Gjennemgaaede, Stereometrien og Plantrigonometrien.

Som Forberedelse til den egentlige Geometrie tjene de geometriske Tegneovvelser, som gives ved Tegneunderviisningen, hvorom Nærmere nedenfor.

Ligesom i Arithmetiken anstilles i de øverste Klasser hyppige practiske Øvelser.

For at give Anskuelsen Liv og forøge Interessen er det yttret ønskeligt, at senere nogle af de letteste Dele af Landmaalingen kunde øves paa Excursioner.

Herom vil imidlertid først kunne tages Bestemmelse, naar nogen Erfaring er vundet om den mathematiske Underviisnings Fremstreden efter den nye Plan.

Astronomie og mathematisk Geographie have hidtil ikke været optagne i Skoleunderviisningen, men henhørt under de Discipliner, der foredrages i det første academiske Aar, og som saadanne ere Gjenstand for Examination ved den saakaldte 2den Examen. Ved den med de tre Skoler foretagne Forandring vil, efter Alles Mening, Astronomien være at optage under Underviisningsgjenstandene. Herved maa imidlertid bemærkes, hvad ogsaa gjælder det følgende Fag, Naturlæren, der ligeledes fremtidig skal overføres fra Universitetet til Skolen, at Underviisningen i de saaledes fra Universitetet til Skolen henlagte Lærefag maa holdes paa Skolens Standpunkt, og ikke i Umfang eller Form gaae udenfor det, der maa erkjendes fornødent for den almindelige Dannelse.

Begge de nævnte Videnskaber blive naturligtviis isvrigt beholdte ved Universitetet som specielle Læregjenstande, idet de strengt videnskabelige, i Umfang videre og i Retning speciellere, Foredrag høre under Universitetet, som Højskole for det speciellere Studium af de forskjellige Videnskabsfag.

Da Astronomien, forsaavidt den optages i Skoleunderviisningen, ei kan indbefattes under den mathematiske Geographie, med Hensyn til at denne forudsætter og anvender Astronomien, men

ikke selv kan føre ind i dennes Hovedsætninger, maa der, efter dette Forhold imellem den mathematisk Geographie og Astronomien, i Skolen gives en kort, men sammenhængende Dversigt over Astronomien, der uden vidtloftig Calcul eller Detail dog kan give en tydelig Anskuelse af Himmellegemernes Forhold, af Lovene for deres Bevægelse og af den Maade, hvorpaa disse erkjendes, og til en saadan Dversigt knyttes da den mathematisk Geographie.

De her omtalte Underviisningsfag begyndes i 6te og afsluttes i 7de Klasse.

12. Naturhistorie.

Hidtil har — efter den nu gjældende Skoleforordning af 7de November 1809 — Naturhistorien ikke været optaget som et nødvendigt Lærefag i den lærde Skoles Underviisningscyclus, ligesaa lidt som den har været optaget blandt Examenstjenstandene ved Examen artium. Forsaa vidt hist og her i Skolerne Underviisning i denne Videnskab er bleven givet, har dette sædvanligen kun fundet Sted i de nederste Klasser, og ved Universitetet ere i det første academiske Halvaar Foredrag over en eller anden Green af Naturhistorien som Examenstjenstand kun bleven holdte for det ringere Antal af Studerende, der ikke til Examen have opgivet Hebraisk, og derfor efter de nu gjældende Bestemmelser have maattet underkaste sig en Prove i Naturhistorie som Equivalent ved den Examen for dette Sprog.

Alle, hvis Ytringer Directionen i nærværende Sag har medtaget, have erklæret sig enige i, at Naturhistorie maa anses for at udgjøre et væsentligt Element i den almindelige forberedende Dannelse, og derfor nødvendigen optages som et foreskrevet Underviisningsfag iblandt den lærde Skoles Underviisningsgenstande, saaledes at den holdes adskilt fra Naturlæren, og bliver en fra denne adskilt Examenstjenstand. Underviisningen i dette Fag antages at kunne afsluttes med Skolens 6te Klasse. Om Underviisningen selv er det blevet udhævet, at den ikke maa gaae ud paa en i det Enkelte gaaende Fremstilling af Slægter og Arter eller paa detaillerede Beskrivelser, men paa en Udsigt over Dyrenes og Planternes Væsen og karakteristiske Udviklingsformer i Hovedgrupper, oplyst ved Slægter og Arter som Exemppler, og

aufueliggjort ved Kundskab til de allervigtigste indenlandske Dyr og Planter, og paa en lignende Udsigt over de geognostiske Hovedforhold.

Under Jagttagelse af et saadant Grusyn i Henseende til den Detail, hvori Underviisningen maa drives, bliver Naturhistorie at begynde i Skolens nederste og at fuldende i Skolens 6te Klasse, saaledes at den foredrages efter dens tre Hovedgrene, Zoologie, Botanik og Mineralogie. Underviisningen oplives og understøttes dels ved Afbildninger, dels ved Apparater af Naturensjenstande — Mineralier, Herbarier, Kranier og Skeletter — der i dette Hiemed ved de enkelte Skoler, saavidt Omstændighederne tillade det, maae tilveiebringes.

13. Naturlære.

Hidtil har Naturlæren ikke været optaget i den lærde Skoles Underviisningscyclus, men ligesom Astronomien været henlagt til det academiske første Aar.

Med Henvisning til hvad nys er bemærket i Almindelighed om tidstærnute Fags Overgang til Skolens Cursus, tilføies blot her, at Naturlæren ligeledes er forudsat at burde optages i Underviisningen, da Bekendtskab med den i dens elementaire Skikkelse, efter hvad i Almindelighed er antaget, hører under Fordringerne til høiere almindelig Dannelselse. Først under en høiere og mere grundig Udvikling tilhører Naturlæren Universitetet, og den academiske Behandling af denne Disciplin bør derfor være forbeholdt dem, der gjøre Naturvidenslæberne til Gjenstand for et speciellere Studium.

Det anses derfor, efter hvad i denne Henseende i de afgivne Betænkninger er yttret, ønskeligt, at Naturlæren i Reglen foredrages af Den, der i de høiere Klasser er Lærer i Mathematik, for, efterhaanden som der rykkes frem i denne, dertil at benytte passende Afsnit af Naturlæren (saasom Ligevægtslæren efter det første geometriske Cursus og saa fremdeles).

Ifølge det her Anførte begyndes Naturlæren i 6te Klasse og afsluttes i 7de. Elementerne af samtlige Physikkens Dele medtages, Grundtrækkene meddeles af Læren om Varmen, Electriciteten og Magnetismen samt af Optiken, de vanskeligere Gjenstande

mere mod Slutningen af Skolekursus, da ogsaa Foredraget fornemmelig bør være rettet paa at vise Sammenhængen mellem Naturlærens enkelte Dele.

Efter de her anførte Forslag ere under de udvidede Skolers Underviisningscyclus optagne, med Undtagelse af Philosophien, samtlige øvrige Videnskabsfag, som henhøre under den nærværende 2den Examen, der aflægges efter Udgangen af det første academiske Aar, nemlig: Latin, Græsk, Hebraisk, eller, forsaavidt dette ikke opgives, da Naturhistorie, Historie, Mathematik, Physik og Astronomie, de tvende sidste, forsaavidt og i det Omfang, som den almindelige Dannelse fordrer Kundskab i samme.

Tilbage staar saaledes alene Philosophie, og med Hensyn til denne have Alle, hvis Yttringer Directionen om denne Sag har modtaget, erklæret sig enige i at ansee det betænkeligt, at den optages iblandt Skolens Underviisningsgjenstande, baade fordi Philosophien ei lader sig behandle i Skoleform, efter en Haandbog, udstykket i Pensa som en Lectie, og dels fordi det er yderst vanskeligt at finde Lærere, der baade ere fuldkommen fortrolige med denne Videnskab, og forstaae at behandle den paa en saa populair Maade, at Disciplenes Forstand ikke snarere forvirres end oplyses. Misgreb befrygtes her at ville være hyppigere end en rigtig paa Skolen beregnet Methode.

Directionen, der ganske deler samme Betænkeligheder, maatte, næst at bemærke, at der i alt Fald alene kunde være Tale om Logikens Optagelse som Skolefag, ansee det rigtigst, at Philosophien, som hidtil, vedbliver at være udelukkende Gjenstand for den academiske Underviisning. Maaden, paa hvilken Underviisningen i denne Videnskab skal meddeles og Preven i dette Fag aflægges, vil blive Gjenstand for nærmere alleunderdanigst Forestilling.

Techniske Færdigheder.

11. Skrivning.

Underviisningen i Skrivning begynder i Skolens nederste og afflutes med Udgangen af 4de Klasse. Hensigten ved Underviisningen er at bibringe Disciplene en tydelig, let, flydende og derhos fast Haandskrift, og til denne Hensigts Opnaaelse bør Skrive-

Læreren understøttes af Skolens samtlige Lærere, der modtage Skitse eller skriftlige Udarbejdelser fra Disciplene, og som bør gjøre sig det til ufravigelig Regel, ei at overse nogen Skjodesløshed eller anden Utilborlighed med Hensyn til Haandskriften i de Specimina, som indleveres.

15. Tegning.

Underviisningen i Tegning kan efter Alles Mening meddeles i en Klasse mindre end Skrivning, og ansættes saaledes til at begynde i nederste og afsluttes i 3die Klasse. Underviisningen, der omfatter baade Frihaands- og geometrisk Tegning, tilsigter ikke Dypnaaelsen af Kunstfærdighed, men skal kun værne Diet til at opfatte Gjenstandene med Bestemthed og give Haanden den behørig Fæsthed.

16. Gymnastik.

En Mening er vel her ndtalt for at Underviisningen i Gymnastik, som tvungen Dvælse, burde bortfalde i de to øverste Klasser, og med Hensyn til Disciplenes Alder og øvrige Bestaffenhed overlades dem selv. Da Legemsøvelser imidlertid maae ansees for aldeles nødvendige, saavel for Sundhedens Skyld som i Almindelighed som Middell til det Physiske Uddannelse, og da de Timer, som dertil bestemmes, i Virkeligheden snarere maae betragtes som Recreations-timer, maatte Directionen holde for, at Gymnastik-Underviisningen bør føres igjennem alle Skolens Klasser. I de sidste Skoleaar gaaer da Underviisningen navnlig over til Suggeøvelser og militair Exercits.

17. Sang.

Hvad nys er bemærket om Gymnastik som Underviisningsfag, gjælder tildeels paa samme Maade om Sang, og Directionen maatte derfor, ihvorvel den Mening af Rogle har været gjort gjældende, at Sang ikke bør være almindelig foreskreven Læregjenstand, men alene i Extratimer gives de Disciple, der have Anlæg dertil, erklære sig for, at Sangunderviisningen fortsættes igjennem alle Skolens Klasser, og at det idetmindste forsaavidt gjøres til almindelig Pligt for Disciplene at deeltage i samme, som de ikke aldeles mangle naturligt Anlæg, da den musikalske Underviisning ikke blot giver dem, der modtage den, Udgang til en ædel Livsnydelse, der

strækker sig ud over Skolen, men ogsaa udover en velgjørende Indflydelse paa Sind og Følelse.

Angaaende Timeantallet og Lærefagenes Fordeling, Skoleaaret og Skoleferierne, Skoleexamina, hvilke afhandles i Anordningen II—IV, er det tilstrækkeligt at henviser til Planen selv.

V. Afgangsexamen.

Ligejom Hovedformalet med den, som Dvergang til en Reform af det hele hoiere Underviisningsvæsen, allernaadigst approberede Udvidelse af de tre lærde Skoler, er at give Skoleunderviisningen en mere practisk, for Livet mere frugtbar Retning, ved at bibringe Disciplene ikke saa meget en stor Mængde af Kundskaber som en sand videnskabelig Dannelse, saaledes vor ogsaa den Afgangsexamen, hvorved de skulle aflægge Proven paa, hvad Skolen har præsteret, mere betragtes som en Modenheds- end som en blot Kundskabs-Prøve. At dette Diemed ikke fuldstændigen kan opnaaes paa den Maade, hvorpaa den hidtilværende Examen artium er afholdt, og at Hensyn til dette Formaals Opnaaelse har været en af Hovedgrundene til at foreslaae Examen artium henlagt til Skolerne selv og afholdt som Afgangsexamen ved disse, er allerede udviklet i de ovenstaaende indledende Bemærkninger.

Hensigten med Afgangsexamen, der som saadan træder istedet for Examen artium, er at prøve, hvorvidt Examinanden har naaet den Grad af almindelig Dannelse, som er uddendig for med Nytte og Frugt at kunne offere sig til Studiet af et speciellere Videnskabsfag ved Universitetet. Som Folge heraf vil Opnaaelsen af denne Examen være en Betingelse for at immatriculeres ved Universitetet og der admitteres til at fortsætte et af de enkelte Fagstudier.

Examen afholdes ved vedkommende Skole, og Tiden for Proven, der kun foretages een Gang om Aaret, formenes hensigtsmæssigst at kunne bestemmes til September Maaned, med hvilken, efter den allerunderdanigst foreslaaede Forandring i Skoleaaret, dette vil tage sin Begyndelse, deels for at Dimittenderne kunne have den fra Skolehovedexaminens Afholdelse i Slutningen af Juli mellemliggende Tid til Repetition, og deels fordi de Af-

brydelser, som Proven vil foraarsage i Underviisningen, afstedkommer mindre Ulempe i Begyndelsen af Skoleaaret end i Slutningen.

Om Examinationens Foretagelse og hvorledes Controllen med samme bør organiseres har der i de i nærværende Sag afgivne Betænkninger været yttret forskellige Meninger.

Et Forslag gaar ud paa, at der til at anstille Examinationen og føre Controllen med denne maatte dannes en egen Examencomitee, bestaaende af: a) enten en Overbestyrelsen adjungeret skolekyndig Mand som kongelig Commisarius eller en af Directionen valgt Universitetsprofessor, som har de dertil fornødne Egenstaber; b) en Rector fra en af de andre lærde Skoler; c) en anden Lærer fra en af de andre lærde Skoler; d) den examinerende Lærer; e) og, forsaavidt muligt at see samtlige Examinationsfag repræsenterede, endnu et i fornødent Fald fra Universitetet eller Skolerne Comiteen tilforordnet sagkyndigt Medlem.

Idet Hensigten med Examencomiteen væsentligen antages at være at erholde Garantie for, at Examen i Almindelighed ved Skolens egne Kræfter holdes samvittighedsfuldt og efter en for alle Skoler lige Maalestok, og at Directionen kan erholde en paa-lidelig Kundskab om Skolernes Tilstand og Underviisningen i de enkelte Lærefag, og det derfor ikke ansees strengt fornødent, at alle Examinationsfagene i Examencomiteen repræsenteres, gaar et andet Forslag, der iøvrigt optager ovennævnte under Lit. a fremsatte Alternativ, ud paa, at en kongelig Commisarius i For-ening med to Universitetsprofessorer, eller, hvis en saadan Com-missarius ikke vælges, da tre Professorer fra Universitetet, over-være Examen, enhver i en Trediedeel af Skolerne ethvert Aar efter Dugang.

Om Hensigtsmæssigheden og Tilraadeligheden af, som ovenfor under Lit. c foreslaaet, at adjungere en Rector og en Lærer fra de andre Skoler, ere Meningerne delte. Ogsaa er det af Noget anset for betænkeligt, at Professorerne paa den anførte Maade efter Forslaget bebyrdes og rives ud af deres academiske Virksomhed, og de have derfor fundet det tilstrækkeligt, at den

ovenfor benævnte kongelige Commissarius hvert Aar inspicerede en Trediedeel af Skolerne.

Efter de nuværende Forhold og efter Resultatet af Conferencerne om dette vigtige Punkt i de af Directionen med Rectorerne og tvende af Universitetets Professoreer afholdte Moder, maa Den, for saavidt muligt at bringe Lighed og Overeensstemmelse tilveie ved Afholdelsen af Examen ved de 3 forskjellige Skoler, ansee det for i Dieblicket rigtigst, at indtil videre 3 af Universitetets Professoreer aarligen af Directionen vælges, for i Forening som Examenscommissairer at overvære Afgangsproven ved de tre udvidede Skoler. Senere vil da nærmere definitiv Bestemmelse om dette Punkt kunne tages.

Løvrigt maa Directionen være enig i at ansee det modværdigt saavel at tilkalde en Rector og en Lærer fra en anden Skole, som at et jaghyndigt Medlem tilkaldes, for at samtlige Fag kunne blive repræsenterede.

Afgangsexamen bestaaer af en skriftlig og en mundtlig Prove. Ved den skriftlige Prove gives Opgaverne af Examens-Commissairerne og maae holdes indenfor Grændserne af Skoleunderviisningens Omfang.

Tilsynet med den skriftlige Examen bør ikke kunne overdrages de Lærere, som i Skolen have underviist i det Fag, for hvis Vedkommende Proven anstilles; men, da det paa den anden Side kunde befrygtes, at Udførelsen af denne Function, hvis samme — hvad der ellers kunde have meget for sig — overdroges Examens-Commissairerne, vilde kunne formeget optage deres Tid og gjøre dem det i større eller mindre Grad umuligt i den korte Tid, de ere tilstede ved Skolen, at henvende deres Opmærksomhed paa det meget, hvorpaa denne bør fæstes, ansees det tilraadeligst, at Tilsynet udføres af Skolens Lærere og saaledes fordeles mellem disse, at Opsigten for de enkelte Examinationsgjenstandes Vedkommende overdrages efter Rectors nærmere Valg andre Lærere end dem, der i det paagjældende Fag have meddeelt Examinanderne Underviisning i Skolen.

Ved den mundtlige Prove foretages Examinationen af de Lærere, der have givet Underviisningen i Fagene, der ere Gjen-

stand for Proven, og Examinationen i ethvert Fag overvære som Censorer en af Gramens-Commissairerne og en af Skolens Lærere, som i saadant Tiemed for de enkelte Fags Vedkommende vælges af Rectoren.

Gjenstanden ved den mundtlige Examination og Stederne, i hvilke der i de opgivne Auteurs skal examineres, vælges af de tilstedeværende Censorer, uden at de forresten ere berettigede til at indblande sig eller deeltage i selve Examinationen, og, ligesom ved den skriftlige Prove, maae Spørgsmaalene strengt holdes indenfor Skoleunderviisningens Omfang.

Gramens-Fagene blive, hvad Sprog og Videnskaber angaaer, de samme, som, efter det ovenfor Udviklede, ere optagne i Skolens Underviisningscyclus, altsaa af Sprog:

1) Dansk, 2) Latin, 3) Græsk, 4) Hebraisk, 5) Tydsk, 6) Fransk, og af Videnskaber: 7) Religion, 8) Historie, 9) Geographie, 10) Arithmetik, 11) Geometriske Discipliner med Astronomie og mathematisk Geographie, 12) Naturhistorie og 13) Naturlære.

Al disse ville atter Latin, Tydsk, Arithmetik og de geometriske Discipliner blive Gjenstand baade for skriftlig og mundtlig Prove; Dansk alene for skriftlig, og Græsk, Hebraisk, Fransk, Religion, Historie, Geographie, Naturhistorie, Astronomie med mathematisk Geographie og Naturlære udelukkende for mundtlig Prove.

I de tekniske Færdigheder, hvori i Skolen gives Underviisning, nemlig Skrivning, Tegning, Sang og Gymnastik, aflægges derimod ikke Prove ved Afgangsexamen.

Angaaende de Fordringer, der ved Examen formeentligen bør gjøres i de enkelte Examinationsfag, ere følgende speciellere Regler bragte i Forslag for ethvert Fag især:

1. Dansk.

Proven i Dansk er alene skriftlig. Der gives til Bearbejdelse et Emne af almindeligt Indhold, som falder indenfor den Forestillingskreds og Modenhed, som med Billighed kan fordres hos Candidaten ved Udgangen af Skolens Curfus, og ved hvis Besvarelse der i intet Tilfælde skal sees paa nogen Kundskabsmasse i et andet enkelt Fag, men paa Kandidatens Evne til Selvtænk-

ning i Forbindelse med Klarhed, Correcthed og Eniag i Fremstillingen.

2. Latin.

I dette Fag er Proven deels skriftlig deels mundtlig. Om de skriftlige Opgaver have forskjellige Meninger været yttrede. Alle have været enige i, at en Stiil, en Oversættelse fra Dansk paa Latin, bør fordres, hvorimod Meningerne have været deelte med Hensyn til, hvad der bør fordres mere end Stiil ved den skriftlige Prøve, idet der er fordret

enten en Stiil og en saakaldet Version, en Oversættelse fra Latin paa Dansk,

eller en Stiil og en latinisk Besvarelse af en historisk Opgave, eller en Stiil, en Version og en latinisk Besvarelse af en historisk Opgave.

Da en Version i Forbindelse med mundtlig Oversættelse af en ikke læst Forfatter gier Proven mere fleersidig, og da Candidaten ikke ved Versionens Udarbeidelse, som under den mundtlige Prøve, er udsat for at lide under en diebliskelig Forvirring, og da en Bearbeidelse i det latinske Sprog af et historisk Thema synes at gjøre en noget for streng Fordring til Candidaten, har Directionen under denne Meningssulighed erklæret sig for og allerunderdanigst indstillet, at den skriftlige Prøve i nærværende Fag bestemmes til at bestaae af en Stiil noget længere, end den nu sædvanligen gives ved Examen Artium, og en Version, begge uden Brug af Lexicon, og saaledes, at der for begge gives een samlet Charakter.

Evad Examensfordringerne angaaer ved den mundtlige Examen i nærværende Fag, maa her forudstikkes en almindeligere Bemærkning.

Ligesom Directionen allerede ovenfor, ved at omtale dette Sprog som Læregjenstand i Skolen, har forudsat, at der baade med Hensyn til Methode og til Maalet, hvortil Underviisningen i Skolens enkelte Klasser skal føres, maa indrømmes Skole og Lærere indtil en vis Grad den fornødne Frihed, saaledes antages ogsaa med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvilke Forfattere der bør forlanges læste, og om Quantum af det, hvorfor der efter endt Skolekursus ved Afgangsexamen skal gjøres Rede, at der paa den

ene Side bør tilstaaes en noget større Frihed end hidtil i Valget af Forfattere, og paa den anden Side sørges for, at der, uagtet denne Frihed, er gjennemgaaet et vist Quantum af prosaiske og poetiske Skribenter, og, hvad den prosaiske Literatur angaaer, atter et vist Quantum af enhver af de tre vigtigste Dele af samme, den historiske, den philosophiske og den oratoriske. Af disse Hensyn har Directionen antaget det utilraadeligt, at det foreskrives, at den mundtlige Prøve skal foregaae i visse bestemte klassiske Skribenter, der saaledes lige for alle Skoler og Dimittender skulde være gjennemlæste i Skolens Cursus og opgives til Examen, og, for at undgaae, at Underviisningen paa denne Maade skulde bindes til en bestemt Cyclus af latinske Forfattere, er det derfor anseet rigtigere og med Underviisningens Tars mere stemmende, at Bestemmelsen om, hvad og hvormeget der i det her omhandlede Fag skal præsteres ved Examen, gives den Form, at der fastsættes et Minimum af Pensum, hvorfor der i ethvert Fald skal gjøres Rede ved Examen, og at der ved under dette at nævne bestemte Prosaiske og Digtere samt hvormeget af disse og — hvad den prosaiske Literatur angaaer — hvormeget der af historisk, filosofisk og oratorisk Indhold idetmindste bør være læst, gives saavel en Norm for Quantiteten, der bør opgives, som for det Forhold, hvori de forskjellige Dele af Literaturen ved Fordringerne til Examen bør stilles til hinanden, saaledes at Skolerne selv derefter lades Alternativet enten at rette Underviisningen paa at prætere netop dette, navnlig med Hensyn til at der kan have en Norm mere, eksempelvis nævnte Pensum, eller et tilsvarende, som hverken i Quantitet eller Qualitet maa staae tilbage for eller i Forholdet mellem Literaturens forskjellige Dele væsentligen afsøge fra hiint.

Man har derhos troet at burde færdre, at Candidaten foruden det statarist Gjennemgaaede skal prætere en Oversættelse af et lettere Stykke af en eller anden forhen ulæst Prosaisk, hvilket er anseet for gavnligt, deels fordi det ved en Prøve i noget forhen Næst formecnlig bedre kan erfares, hvorvidt Examinanden har trængt ind i Sprogets Mand, og deels fordi Man har troet derved at fremme den cursorske Læsning og med den tillige den Færdighed i uden Vanskelighed at forstaae en latinsk Forfatter, som maa an-

ses for et væsentligt Middel til at fremme Studiet af den classiske Litteratur ogsaa udenfor Skole- og Universitetsaarene, og i hvis Mangel man formeentligen tør sætte en af Hovedaarsagerne til, at der ikke sjældent høres Klage over, at man efter denne Tid liden eller ingen Nytte har af det latinske Sprogs Studium.

I Henhold til disse Bemærkninger har Directionen allerunderdanigst indstillet, at det bestemmes, at der ved den mundtlige Prøve i Latin deels gjøres Rede for, hvad der i Skolen statarisk er læst, hvilket idetmindste maa indbefatte saameget som svarer til af profaiske Skribenter: Cicero de officiis, 100 Kapitler af hans Taler og 4 Bøger af Livius; af Digtere: Horats Breve, 2 Bøger af hans Dder og 3 Bøger af Virgil, og at, forsaavidt andre end de fornævnte Forfattere vælges, disse da maae høre til de bedre og ikke lettere, deels præsteres en Doversættelse og Forklaring af lettere Steder i en ikke læst profaisk Forfatter.

3. Græsk.

Hvad Proven i dette Sprog angaaer have vel Nogle yttret, at der foruden den mundtlige Examination burde fordres en skriftlig Version ved Hjælp af Lexicon af et Stykke af en ikke alt for let Forfatter. Men ligesom Pluraliteten har erklæret sig herimod, maa Directionen ogsaa finde en skriftlig Prøve ufornoden og mindre hensigtsvarende; hvortilmod det er anseet tilstrækkeligt, at Proven i Græsk bliver blot mundtlig og kommer til at bestaae deels i en Examination i det i de to øverste Klasser læste, deels i en Doversættelse af et ikke forhen læst Sted af en lettere græsk Forfatter.

Hvad Penjum angaaer, da er det antaget, at de ovenanferte Grunde for ikke at paabyde en bestemt Cyclus af latinske Forfattere som Examensgjenstand, der usfravigeligen bør opgives, med lige Styrke tale for at indskrænke de positive Bestemmelser om Fordringerne ved Examen i det græske Sprog til Nyttebringen af et Minimum af det, hvorfor der ved Proven skal gjøres Rede, og formenes i Henhold hertil, at der bør fordres, at Candidaten med Færdighed kan oversætte og fyldestgjørende forklare af i Skolen læste Forfattere af historisk, oratorisk og didactisk Indhold, et Quantum, der idetmindste svarer til 1 Bog af Herodot, 3 Bøger af Xenophons Memorabilia og 2 Bøger af samme Forfatters

Anabasis, samt af Digtere 4 Bøger af Homer og 1 Tragedie; saaledes at, saafremt andre Skribenter vælges, disse i Indholdets Dvalitet ei maae staae under de nævnte.

Med den mundtlige Examination i Latin og Græsk forbindes endvidere Prøve i disse Sprogs Literaturhistorie samt i Oldsager indenfor Grændserne af det, der nærmest staaer i Forbindelse med den foregaaende Skoleundervisning.

4. Hebraisk.

Prøven, der blot er mundtlig, indskrænkes til Grammatik og Oversættelse af det i Skolen læste, som idetmindste maa være 40 Kapitler af Genesis, og et Pensum, som svarer til 15 Psalmer.

5. Tydsk.

Prøven er deels skriftlig deels mundtlig. Ved den skriftlige fordres en tydsk Stil og ved den mundtlige færdig Oversættelse af forhen ikke læste Stykker af tydske Forfattere.

6. Fransk.

Ved Prøven heri, som, i Henhold til hvad i de indledende Bemærkninger er anført om dette Sprog, er blot mundtlig, forlanges Stykker af forhen ikke læste franske Skrifter, samt en mundtlig Oversættelse fra Dantsk paa Fransk.

7. Religion.

Ligesom Alle have været enige i, at Prøven i Religion kan indskrænkes til en mundtlig Examination, saaledes finder Directionen heller ingen Betænkelighed ved at tiltræde denne Mening, saa meget mere som en skriftlig Afhandling i Religion ikke længere saaledes som hidtil kan benyttes til Prøve baade paa Kandidatens Kundskab i Religion og hans Evne til at udtrykke sig i Modersmaalet, efterdi der nu i dette sidste vil gives en særskilt skriftlig Prøve. Ved Prøven, der saaledes blot bliver mundtlig, examineres i det i Skolen Gjennemgaaede, hvorhos af Candidaten oversættes et Stykke af et af de større i Skolen læste Evangelier, hvorved tillige gjøres Rede for Mening og Sammenhæng, eller paa lignende Maade et Stykke af det kortere Evangelium af Marcus i Forbindelse med et Par af de kortere Breve i Grundsproget.

8. Historie.

Medens Rogle have erklæret sig for, at en skriftlig Opgave i Historie bør fordres, fordi denne Form af Proven giver Candidaten Leilighed til at vise, hvilket Overblik han har over Stoffet i dets Sammenhæng, og hvorledes han derefter forstaaer frit at behandle det, og fordi Examen paa denne Maade ved Indsendelsen af Udarbejdelseerne kan controlleres af Overbestyrelsen, have derimod Andre herimod bemærket, deels at en sliq Control ved Overbestyrelsen dog ikke kan have ved alle de andre Fag, deels at efter denne Disciplins Bestaaffenhed den mundtlige Prøve maa ansees for sikkrere end den skriftlige, der, om end Opgaven søger at indgaae det alt for Specielle, dog maa falde paa et enkelt Punkt af en stor Masse.

I hvorvel Directionen ikke finder det hævet over al Betænkelse at renuncere paa en skriftlig Prøve i Historien, maa den imidlertid, sluttende sig til de i de afgivne Betænkninger i Anledning af skriftlig Examen i Almindelighed yttrede Anskuelser, at denne fornemmelig bør finde Sted, hvor der skal vises Færdighed, eller, som i Mathematiken, Combination og Anvendelse, helde til den Mening, at Proven i Historie helst bør indskrænkes til en blot mundtlig Examination, og at denne fornemmeligen rettes paa, om Candidaten besidder en klar Overjagt over Verdenshistoriens vigtigste Begivenheder med Indbegreb af Kulturhistorien, samt en noget fuldstændigere Kundskab om Fædrelandets Historie, og uden at der iøvrigt ved Examinationen gaaes ind i en saadan Detail, som forudsætter et fortroligere Bekendtskab med Historien og for at give frugtbart Udbytte kræver en større Mandsmodenhed, end den, hvorpaa Skoleunderviisningen kan være beregnet.

9. Geographie.

Efter hvad ovenfor er forklaret om Geographien som Underviisningsfag vil Examinationen i den mathematiske Geographie være at forbinde med Proven i de geometriske Discipliner, og under Benævnelsen Geographie, som særlig Examinations-Gjenstand, henregnes den physiske og politiske Geographie. I dette Fag bliver ved Proven, som blot er mundtlig, efter det i Skolen Gjenne-gaaede af Candidaten at gjøre Rede for, at han besidder grundig Kundskab

om Jordens physiske Forhold, samt at han er vel bevandret i den politiske Geographie, og bliver Examinationen her ligesom ved Historien med Hensyn til den Detail, hvortil den tør gaae, at holde indenfor de passende Grændier.

10. Arithmetik.

I dette Fag afholdes baade mundtlig og skriftlig Prove, og hvad Omfanget angaaer, indenfor det i Skolen gennemgaaede Pensum, nemlig den elementaire Deel af Arithmetiken og Algebra, Ligninger af 1ste og 2den Grad samt Læren om Logarithmer.

11. Geometriske Discipliner med Astronomie og mathematisk Geographie.

I de geometriske Discipliner aflægges ligeledes, indenfor det i Skolen Gennemgaaede, nemlig den plane Geometrie, Stereometrien, og den plane Trigonometrie, baade skriftlig og mundtlig Prove, saaledes at under den Sidste tillige medtages, hvad der i Skolen er læst i Astronomie og mathematisk Geographie.

12. Naturhistorie.

Proven heri, der blot er mundtlig, aflægges i de i Skolen gennemgaaede Dele af dette Fag, og retter sig i Maal og Omfang efter, hvad paa sit Sted er udviklet om Dptagelsen af Faget i den lærde Skoles Underviisnings Cylclus.

13. Naturlære.

I denne Videnskab er Proven ligeledes blot mundtlig og anstilles i de ved Underviisningen gennemgaaede Dele af Videnskaben.

Angaaende de ved denne Examen brugelige Charakterer og Reglerne for Hovedkarakterernes Udbragning, henvises til Planen. Men angaaende et vigtigt Punkt, Afgangsexamen vedkommende, skal endnu anføres det i Anordningen derom Bemærkede, saaledes:

Et væsentligt Punkt ved Ordningen af Afgangsexamen bliver her nærmere at omtale, nemlig denne Examins Deling i tvende Afdelinger eller Fordelingen af samtlige i det Foregaaende som Examinations-Gjenstande nævnte Discipliner paa to Prøver, saaledes nemlig at i de Fag, hvori Underviisningen afflattes i Skolens 6te Klasse, aflægges Proven ved Udgangen af denne, og i de øvrige Fag, hvori Underviisningen fortsattes og fuldendes i

7de Klasse, forst ved Udgangen af denne eller ved Afslutningen af Skolens hele Cursus, naar Disciplen forlader Skolen for at gaae over til Univeritetet.

Med Hensyn til at en saadan Deling af Fagene er en af de meest betydelige Afvigelser fra det hidtil Bestaaende, har man allerede ovenfor, ved at omhandle Underviisningens Cyclus og Lærefagenes indbyrdes Fordeling paa de enkelte Klasfers Cursus, motiveret denne væsentlige Forandring.

I Overensstemmelse hermed vilde saaledes Lydst, Fransk, Religion, fysisk og politisk Geographie og Naturhistorie blive Gjenstand for Afgangsexamens 1ste Deel, og de øvrige Fag, nemlig Dansk, Latin, Græsk, Hebraisk, Historie, Arithmetik, geometriske Discipliner med Astronomie og mathematisk Geographie, samt Naturlære, for samme Examen's 2den Afdeling.

Disse tvende Afdelinger af Examen kunne, som i det Foregaaende bemærket, ingenlunde betragtes som tvende særskilte Examina; men begge ville tilsammen udgjøre et Heelt, blot med den Forskjel i Henseende til Tiden for Afholdelsen, at af samme Examen den 1ste Afdeling afsluttes et Aar før den sidste, hvorimod iøvrigt alle i det Foregaaende om Afgangsexamen i Almindelighed foreslaaede Bestemmelser ville finde lige Anvendelse paa begge, saaledes at navnlig begge afholdes i September Maaned, og at de ved begge givne Specialkarakterer bringes under een Beregning til at give Hovedkarakteren, hvort Dommen udtales om den af Disciplene efter Tilendebringelse af hele Skolens Cursus aflagte Prove.

Endnu staaer ved de nærmere Bestemmelser for Afgangsexamen et Spørgsmaal tilbage, nemlig om, hvorvidt Udgangen til at underkaste sig begge Examen's Prøver ubetinget bør staae enhver Discipel aaben, naar han, forsaavidt den 1ste Deel af Examen angaaer, har gennemgaaet 6te Klasfes toaarige Cursus, og for den 2den Deels Vedkommende har afslutteret 7de Klasfes eetaarige Cursus, eller om Skolen her kan og bør indrømmes Befoieelse til, naar tilstrækkelig Grund, hentet fra Candidatens præsumtive Umodenhed, er tilstede, at nægte ham Tilladelse til at indstille sig til disse Prøver.

Ligesaa consequent som det er, naar Skoleforordningen af 7de November 1809 med Hensyn til at Examen artium afholdes ved Universitetet bestemmer, at Rector kan afgjøre, hvorvidt en Discipels Dimission til Universitetet skal finde Sted eller ikke, og i denne Henseende paalægges Rector Ansvar, hvis Dimittenden ved Examen artium befindes saa umoden, at han afvises fra denne, ligesaa usforenelig synes en saadan Bestemmelse at være med den her foreslaaede Organisation, hvorved Examen henlægges til Skolerne; thi da den af Skolens egne Lærere afholdte Examen netop skal afgjøre Spørgsmaalet om, hvorvidt Candidaten er moden til at gaae over til Universitetet eller ikke, vilde det være modsigende, at disse samme Lærere og end mere at Rector alene skulde være bemyndiget til at nægte ham Udgang til at stedse til Examen, og saaledes skulde uden forudgaaende Prove afgive en ligesaa definitiv Dom, som den, der skal fremgaae som Resultat af Proven selv, ligesom ogsaa paa den anden Side en forud afgivet Erklæring om, at Candidaten ansees moden, vilde udsætte Skolen eller Rector og de øvrige Lærere for Misfjendelse af Alle dem, som for deres Vedkommende ikke maatte finde den ved selve Examen tilkjendte Charakter svarende til hvad Candidaten ved Examen havde præsteret. Endeligen er det da ogsaa en Selvfølge, at et Ansvar, som det, der nu paahviler Rector, paa ingen Maade lod sig forene med, at han selv skulde ved Examen afgjøre Nødtigheden af sin egen forud afgivne Erklæring om det præjuntive Udfald.

Efter det her Udviklede maa det ansees som det ene Consequente og Nødtige, at det fastsættes som Regel, at ingen Discipel kan nægtes Udgang til at indstille sig til enhver af begge Udgangsexamens Prover, naar han har gennemgaaet det samme betingende Curfus.

Forsaaavidt Udgangsexamens 1ste Deel ved Udgangen af den 6te Klasse tillige er Betingelse for at oprykke til og at fortsætte Skolecurfus i 7de Klasse, synes vel dette ved første Tieskast at kunne føre til, at en Discipel mod Skolens Dom vilde kunne tilvende sig Plads i denne Klasse; men en saadan Inconsequents bortfalder, naar det erindres, at Opslyttelsen til den omtalte Klasse betinges ikke blot af at have bestaaet i Udgangsexamens 1ste Prove

efter Udgangen af 6te Klasse, men ogsaa, og det væsentligst, deraf, at Rector efter den forud afholdte Hovedexamen i Skolen har hertil erkjendt ham moden.

Alle Vanskeligheder synes derfor bedst at kunne høves og al Inconsequents undgaaes, naar der kun behørigt agtes paa saavel Hovedexamens som den paafølgende Afgangsexamens Betydning og deraf udgaaende Virkning, og det bestemmes, at Rectors Erklæring efter Udfaldet af Hovedexamen om en Discipels Modenhed til at oprykke i 7de Klasse giver ham Udgang hertil, forudsat at han derefter med tilfredsstillende Udfald — hvad der i saa Fald ikke kan være nogen Grund til at tvivle om — har bestaaet Afgangsexamens 1ste Prove, men at derimod Rectors Erklæring, at han er umoden til at træde over i 7de Klasse, betager ham Udgangen dertil, og at som en Følge deraf lades ham Valget, enten at blive tilbage i 6te Klasse for at naae den manglende Modenhed eller at gaae ud af Skolen, i hvilket sidste Tilfælde det dog bør staae ham frit for at benytte den Udgang, som han i Overensstemmelse med det Føregaaende ved at gjennemgaae 6te Klasse har erhvervet til at indstille sig til Afgangsexamens 1ste Prove, hvorefter det da fremdeles ikke vil kunne nægtes ham at lade sig privat dimittere til Afgangsexamens 2den Prove, som han dog alene maa underkaste sig ved samme Skole, hvor den 1ste Deel af Examen er aflagt.

